

UTREDNING OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

MILITÄRVETERINÄRVÄSENDETS
ORGANISATION I FRED

AVGIVET DEN 29 NOV. 1916.

STOCKHOLM 1916

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

163680

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Lantförsvarsdepartementet.

De enligt Kungl. Maj:ts beslut av den 26 maj 1916 och departementschefsskrivelse den 20 juni samma år tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag till veterinärväsendets organisation i fred samt, därest så skulle synas erforderligt, även förslag till detsamma organisation i krig, få härmed vördsamt avgiva den del av betänkandet, som omfattar fredsorganisationen. Sakkunniga hava nämligen ansett lämpligt att i skilda betänkanden avhandla freds- och krigsorganisationerna. Efter utredning av militärveterinärväsendets organisation i äldre och nuvarande tid framlägges härmed förslag till en fredsorganisation, som avser att lämna härens hästmateriel omsorgsfullare vård samt att hålla arméns fast anställda veterinärpersonal vid sådan styrka och bereda densamma sådan utbildning, att veterinärväsendet vid krigstillfälle redan från första stund kan helt fylla sin krävande och för arméns slagfärdighet viktiga uppgift. Samtidigt hava sakkunniga gjort en utredning av värnpliktiga veterinärers utbildning, och lämnas härmed även förslag till deras tjänstgörings ordnande så att de vid krigstillfälle skola kunna uppfylla alla fordringar, som därvid komma att ställas på dem och att de under fred kunna vara armén till verklig nytta.

På grund av den vikt ett väl ordnat hovbeslagsväsende har för bibehållandet i gott skick av arméns hästmateriel, ha sakkunniga även ansett det lämpligt att framlägga synpunkter och förslag med avseende å önskvärda förbättringar härutinnan.

Till detta betänkande har av undertecknad J. Jönsson fogats en reservation med avseende å bataljonsveterinärbeställningarna vid fältartilleriet.
Stockholm den 29 nov. 1916.

GÖSTA TAMM.

BROR CEDERSTRÖM.

JOHAN JÖNSSON.

KONRAD HILL.

GERH. FORSELL.

Innehållsförteckning.

I. Historik.

	Sid.
Inledning	7.
Det äldre militärveterinärväsendet	7.
Militärveterinärväsendet efter år 1821	14.
Olika förslag till militärveterinärväsendets organisation	19.

II. Militärveterinärväsendets nuvarande organisation.

Ledningen av veterinärväsendet	29.
Veterinärtjänsten vid truppförband	30.
Reserven	33.
Avlöning, tjänsteställning och tillsättning av tjänster	34.

III. Förslag till organisation av militärveterinärväsendet.

Ledningen av veterinärväsendet	36.
Veterinärtjänsten vid högre truppförband	41.
Veterinärtjänsten vid lägre truppförband	45.
Värnpliktiga veterinärstuderande	59.
Reserven	70.
Avlöning	74.
Tjänsteställning	79.
Tillsättning av tjänster	80.
Militärveterinära utbildningskurser	81.

IV. Arméns hovbeslagsväsende.

	Sid.
Hovslagarbeställningsmän	82.
Hovslagarunderofficerare	85.
<i>Sammanfattning</i>	87.
<i>Särskilt yttrande av Herr J. Jönsson</i>	91.

Bilagor.

Skrivelser från:

I. Inspektören för kavalleriet angående veterinärväsendets organisation	94.
II. Lärarkollegiet vid Veterinärhögskolan angående värnpliktiga veterinärstuderandes militära utbildning	96.
III. Svenska fältveterinärsällskapet angående förbättring av militärveterinärernas avlöning	99.
IV. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse och civila departement angående militärveterinärernas löneförmåner	103.
V. Svenska fältveterinärsällskapet angående arméförvaltningens utlåtande rörande militärveterinärernas löneförmåner	110.
VI. Veterinärsakkunniga angående arméns hovbeslagsväsende	113.

I. Historik.

Frågan om det militära veterinärväsendets rationella ordnande i Sverige är ingalunda *Inledning.* en fråga från i går. Den har i själva verket känts och uppfattats såsom ett problem i snart ett helt sekel, om också tidvis olika hänsyn kunnat skymma undan dess betydelse och vikt. Men det lär kunna sägas, att från den dagen, då den veterinära medicinska och kirurgiska vetenskapen fick en ny, låt vara till en början blygsam samlingspunkt i den sedan 1821 verksamma Veterinärinrättningen i Stockholm, har, med ökade insikter och forskningsrön, medvetandet stärkts hos djurläkarekonstens företrädare och genom dem hos andra om det fullt riktiga i kravet på en undan för undan till allt större fullkomning reformerad och höjd militärveterinär organisation, förmedelst vilken forskningens resultat på hithörande områden verkligen kunde komma vår nationella försvarskraft fullt och helt till godo.

Den under det förflutna århundradet med växande intresse förda diskussionen om hela vårt försvarsväsendes ordnande har icke heller kunnat undgå att av utvecklingen inom det veterinära studiefältet taga djupa intryck. Erfarenheterna från de stora krigen ha desslikes bekräftat och befast dessa intryck.

Så finner man under 1800-talet frågan om militärveterinärernas ställning mer eller mindre utförligt behandlad i en rad betänkanden, som hava rört sig om hela statsförvaltningens organisation eller om speciella delar därav, särskilt krigs- eller medicinalförvaltningen, eller om försvarsväsendets ombildande. Efter 1850-talets erfarenheter från Krimkriget och från Napoleon III:s italienska krig blev en särskild veterinärkommitté tillsatt och lämnade ett högst intressant betänkande. Efter 1870—71 års krigs nya erfarenheter har ännu en kommitté för veterinärväsendets ordnande varit verksam.

Först på 1870-talet har emellertid arbetet på den ifrågavarande militära organisationen kommit igång, resulterande bl. a. i så småningom förhöjda löner, förbättrad rangställning, ny instruktion för tjänsten och i upprättandet av en sjukvårdsbyrå inom arméförvaltningen, en instruktion, som blivit anknytningspunkten för senare genomförda och nu föreslagna organisatoriska åtgärder till militärveterinärväsendets fromma. Innan en redogörelse lämnas för ovannämnda kommittéförslag och för deras praktiska resultat må likväl en blick kastas på det äldre svenska militärveterinärväsendet.

* * *

Det kan här icke bli fråga om att mer än omnämna det intresse för militärveterinära ting, som varit blomstrande inom t. ex. det romerska härväsendet och under senare epoker. De insatser, som gjorts av bl. a. den berömda Apsyrtus, vilken såsom djurläkare följde Konstantin den store på hans fälttåg mot Sarmaterna, hava länge varit uppskattade och tillgodogjorda inom hans egen kulturkrets, men deras samband med den moderna utvecklingen på detta område är ju fullständigt uteslutet.

Det äldre svenska militärveterinärväsendet.

Likasom militärläkarnes föregångare vid svenska armén voro de beryktade barberarna och fältskärerna, så ha militärveterinärernas företrädare varit hovslagarna eller hovsmederna. Redan i en lönestat för år 1561 fastställles, att hovsmeden vid en »fana» (= en förbandsenhet vid kavalleriet) skulle i årslön bekomma tio daler smt. I månadssold skulle han dessutom på fälttåg, i garnison och i krigstid lyfta två och en halv daler smt. Motsvarande belopp voro år 1578 återigen tio resp. två och en halv, men 1614 hade de ökat till resp. femton och fyra daler. Sistnämnda år stadgades, att hovsmeden hade att föra med sig häst, för vars underhåll han åtnjöt trettio daler per år. Förvandlade i vår tids myntsorser äro beloppen ganska högt tilltagna, men det bör ihågkommas, att under de statsfinansiella nödtiderna åratals kunde förgå, utan att lönerna fingo lyftas. År 1634 räknade ett kompani vid Upplands rytteriregemente tjugufem befäls- och etthundratjugufem gemene hästar. Det är att märka, att hovsmedens häst rubriceras under kategorien befälshästar. Två år senare var månadssolden för hovslagaren (under fälttåg och kommenderingar) uppe i fyra och en halv daler; årslönen och hästunderhållet voro desamma som förut. Månadssolden betalades kontant, men därifrån avdrogs vad kronan kunde fått lämna karlen i proviant. Under den tid, då månadssolden utgick, skulle till hästen utlämnas pr månad en tunna havre eller foderkorn, samt ett lass hö. Vid Kungl. Maj:ts Livregemente till häst ur vars stater ovannämnda är hämtat, höjdes år 1690 hovsmedernas fasta löner till trettio daler, enär det klagats över, att goda hovsmeder ej kunde anskaffas för endast femton. I en stat av den 20 april 1696 över dagsunderhållet i fält uppges detta vara för pistolssmed, sadelmakare, hovslagare och gemen ryttare per dygn: en kanna svagöl, en mark kött, en halv mark fläsk eller smör och en halv mark torrt bröd. Förmodligen har det varit värdet av denna dagsranson, som dragits från månadssolden. När Kungl. Södra skånska kavalleriregementet (nuv. Skånska dragonregementet) sattes upp, år 1676, nämnas vid detsamma åtta hovslagare. En uträkning på en månads lön upptager här, under rubriken skvadronstaben, pr hovslagare omkr. 8 dlr. Fyra år därefter anslogs för en hovslagare vid var skadron ett hästhemman och i 1681 års stat upptages (häst-)hemmansrättan till trettio och fördelsrättan (= lönen) till femton daler, eller överensstämmande med siffrorna för Livregementet före 1690 (se ovan). Hästhemmansrättorna hava likväl varierat, medan lönen (fördelsrättan) hölls konstant vid de olika skvadronerna. År 1713 uppgick sammanlagda beloppet för hovslagaren vid Gripenwalds skvadron till omkring 83 dlr.

Angående den arbetsböda, som vilat på dessa hovslagare och hovsmeder, medgiver icke det tillgängliga materialet, att en klar föreställning bildas. Säkert synes emellertid vara, att det dåtida hästmaterialet vid regementena kan hava erbjudit sina vårdare rika tillfällen till djurläkareverksamhet, illa medfaret som det blev, detta materiel, såväl av vårdlösa menige knektar som av strapatser, sjukdomar och krigshändelser. Både i Gustav II Adolfs och i Karl X Gustavs instruktioner för mönstringskommissarierna återfinnas bestämmelser, som häntyda på manskapets bristande omsorg om hästen. »Man erfar ock», heter det sålunda, »ingen ringa orsak vara till rytteriets undergång och spillo, att en part (av mönstringsherrarna) antaga bonddrängar, som komma ifrån plogen, och dem strax sätta uppå hästen att utsändas, som litet eller intet veta med hästar att umgås, varav följer, att när densamma sedan utkommer, låter han sig litet vårda om den sig anförtrodda hästen och rustningen, menandes, att när hästen är sin kos, han då skulle slippa hem igen, varav Kungl. Maj:t i sin rosstjänst märkelig skada och avsaknad tager.» Därför borde kommissarierna se till, att icke allenast antagliga hästar och rustningar inställdes vid mönstringen utan ock »varaktiga karlar», och de borde låta dem själva rida, som ville njuta hemman under rusttjänst, om de vore »sådana karlar, som själva kunna tjäna Kungl. Maj:t och kronan, vilka ock med deras förtrodda hästar tillbörligen och bättre veta att umgås, än de som

togos från plögen och sattes på hästen.» Rätt så betydande voro också de förluster, vilka omedelbart sammanhänge med krigsförhållandena. Sålunda finnes en tablå över rustningar och hästar, som en man vid namn Printz, vilken rustade för fyra hemman i Västmanland under Pontus de la Gardies Upplands ryttare, förlorat under fyra rusttjänster ifrån år 1654. Denna tablå är av sagde Printz själv upprättad. Den är uppställd i tre kolumner, den första innehållande den utrustade ryttarens namn, den andra antalet hästar, som varje ryttare förlorat, den tredje de omständigheter, under vilka förlusterna skett. En ryttare hade förlorat elva hästar, en annan fyra, en tredje tre, en fjärde två och ytterligare tre hade förlorat var sin, summa tjugotre förluster. Om tre av hästarna upplyses det, att de dogo »i lägret av hunger» eller »av travailler och hunger på Seland». Om en sägs, att han blev »på trondhjemske marschen 'fängen' och på skeppet ihjälfrusen». Om åtta av djuren meddelas direkt, att de blivit »skjutna», eller gått förlorade t. ex. »uti träffningen med brandenburgarna uti Werden» eller »då herr Fabian Berndes träffade med vojvoden» o. s. v. En blev »i sjön för Fredriksodde». En åter var tillfångatagen. En var ryttaren fräntagen och ersatt med ett annat djur. Om återstoden äro uppgifterna mindre detaljerade. Under denna sistnämnda kategori falla då väl de, som dukat under för sjukdomar. Av nyköpta hästar till 1660 års mundering hade Printz »sig till olycka» mist tre stycken, utan närmare angivande av förlustanledningen. Ännu en häst hade blivit »slagen och fördärvad», vid mönstringen. (Då denna del av vår krigshistoria icke hunnit tillnärmelsevis genomforskas, är det här uteslutet, att någon fullständig översikt skulle kunna lämnas över häståtgången under våra olika krig.)

Men beträffande hästförlusterna under det stora nordiska kriget föreligga intressanta siffror bl. a. från Kungl. Livregementet till häst. Detta, som enligt stater och föreskrifter skulle hållas vid en storlek av 1,505 gemene man, förlorade sålunda under de sju första krigsåren ett antal av 2,425 hästar. Härvid är att märka, att andra sårade hästar icke upptagits i rullorna än de, som dödats eller skjutits på slagdagen eller de, som senare dött av sina sår. Någon föreställning om antalet av dem, som varit sjuka efter sina blesyrer eller annorledes, men tillfrisknat, ger denna siffra alltså icke.

Södra skånska kavalleriregementet gick år 1702 i fält med något över 800 ryttare och 152 trossdrängar. I december samma år voro ryttarne 649 och trossdrängarne 51. Under påföljande år (1703) uppges avgången på hästar hava belöpt sig till 270 stycken. Den 26 dec. 1703 meddelas följande extrakt över häststammen vid regementet:

Hästar närvarande	622
» kommenderade	19
» sjuka och odugliga	46
» vakanta	146
	<hr/>
	Summa 833

Skillnaden mellan uppgiften på »avgångna» hästar och här senast återgivna siffror torde få antagas täckt genom hästköp under fälttåget.

År 1704 förlorade regementet 417 hästar. Enligt generalförslag den 1 okt. s. å. ställa sig proportionerna på följande sätt:

Hästar närvarande	492
» kommenderade	20
» sjuka	85
» vakanta	236
	<hr/>
	Summa 833

Vid generalmönstring (i okt. år 1710) med samma regemente, som sattes upp på nytt efter kapitulationen vid Perevolotjna, voro på sju skvadroner å 125 hästar inalles upptagna under rubriken

vakanta eller kasserade	169
klippare (ersättningshästar) större eller mindre .	633
fullmäktige	73
	<hr/>
	Summa 875

I juli och augusti 1711 voro hästvakanserna uppe i talet 319.

Om de förhållanden, under vilka hovsmeder och hästkötare haft att arbeta bland sårade och sjuka djur, lämnar tillgängligt material föga upplysning. Åtgången på dem synes emellertid hava varit ganska stor under krigen. I nämnda regemente antecknas år 1678 (under danska fejden) vid tre av regementets sex rullförda skvadroner hovslagaren såsom »felande»; de tre övriga hade var sin. 1680 tjänstgjorde tre hovsmeder vid två skvadroner var; två skvadroner hade var sin hovsmed. Men 1682 har varje skvadron fått sin egen hovsmed, vilket förhållande synes fortsatt genom hela fredstiden. 1701, efter krigsutbrottet, saknar en av de 8 skvadronerna sin hovsmed. 1705 äro åter alla platserna besatta. Men 1710 stå 6 skvadronshovslagaresysslor vakanta; blott 2 äro besatta. Det var året efter Poltava och Perevolotjna. 1715 äro åter alla platser fyllda. 1720 finnes en vakans.

Ehuru mången gång all anledning förelåg för ett direkt ingripande från statsmakternas sida till ett höjande av den militära hästvärden, har sådant dock icke ägt rum. Längre fram under 1700-talet har den allmänna uppmärksamheten emellertid, i följd av härjande boskapssjukdomar, vänt sig till åtgärder för den veterinära vetenskapens förkovran. Tanken att genom statens egen försorg låta dennas rön vinna en ordnad tillämpning för arméns hästmateriel förefaller likväl att hava legat utom all räckvidd. Det synes som om man skulle ansett, att officerarne vid hästregementena borde betrakta det militära veterinärväsendet närmast såsom ett slags egen privatangelägenhet, att de borde själva efter egna studier utöva eller låta andra på deras bekostnad utbilda sig för militärveterinär verksamhet. När sålunda den bekante Erland Tursén, vilken med statsunderstöd företagit en utländsk studieresa och därvid enligt villkoren medtagit en lärjunge, efter dennes död begärde ersättning för de kostnader, han haft för elevens underhåll, åberopar han såsom grund för sitt anspråk, att det kungliga brev, genom vilket nämnda understöd bestämts, tillförsäkrat Tursén att av samtliga officerare vid kavalleri- och dragonregementena kunna till uppmuntran i studierna förvänta ett frivilligt sammanskott. Men ett sådant frivilligt sammanskott hade icke kommit honom till godo. Sundhetskommisionen föreslog också en förhöjning av 100 dlr. smt. i Turséns då innehavande lön, »så att han hädanefter kunde undfå 600 dal. smt. till dess han framdeles av kavalleri- och dragonregementena kunde vinna ett tillräckligare understöd». — Länge synes det även ha förblivit så, att officerarne finge själva sörja för sin veterinära utbildning. Den namnkunnige professorn Arvid Florman, som från 1791 till 1812 höll föreläsningar i »ars veterinaria» i en för ändamålet upplåten lokal i Lund, berättar också i sina anteckningar om denna sin föreläsningsverksamhet, att tjugutvå officerare deltagit i hans undervisningskurser. Bland regementen, som voro representerade genom dessa officerare, voro nuvarande Skånska husar- och dragonregementena, Kronprinsens husarer samt ridande och åkande artilleriet, Smålands husarer och Livgardet till häst. År 1805 uppgivas till Flormans inrättning hava kommit endast från nuv. Smålands husarregemente fyra officerare, två hovslagare och en korpral. — Det synes för övrigt vara av in-

tresse, att Florman föreslog införandet av den veterinära undervisningen genom en institution vid Lunds universitet just år 1790. Det var vid det ryska krigets slut. Visserligen hade Florman gjort sin huvudsakliga tjänst under detta krig såsom läkare på örlogsflottan, men detta utesluter ju alls icke, att han gav uttryck för en av hans kolleger i lantkriget gjord erfarenhet, då han påyrkade en förbättrad undervisning i dessa stycken. Som ett motiv för den föreslagna skolan anför han uttryckligen att åtminstone vid de två regementena i Lunds närhet saknades »förnuftiga hovslagare». De som funnos voro »till större delen likaså enwise som okunnige och vidskepplige». Så mörkt på saken sågo visserligen icke alla. Prof. Stobaeus yttrade, då fakulteten skulle avgiva betänkande om Flormans förslag, att »den åklagade bristen på skicklige hovslagare ingalunda vore så stor», som Florman trodde. Den militärveterinära synpunkten gjordes emellertid även gällande, då universitetskanslern, riksdrotsen greve Carl A. Wachtmeister i sept. 1792 meddelade att han anmodat överstelöjtnanten Eric Ludvig Toll, »att, såsom kännare av det gagn kavalleriregementena av en veterinär skola kunna hämta, deltaga i direktionen av inrättningen». Emellertid började nu en annan uppfattning att framträda om det offentligas förpliktelser gentemot det militära veterinärväsendet. Ett av Florman år 1792 författat memorial angående upprättandet av ett sjukstall och en hovbeslagsmedja, i vilka under praktiskt arbete undervisningen på föreläsningssalen kunde behörigen kompletteras, betonar, att inrättningen nu borde begränsas »till det, som funnes nödigt för att dana skickliga hovslagare till kavalleriregementena och landsorterna».

Universitetskanslern, som 1793 gick att yttra sig över detta projekt, ställde sig ingalunda oförstående. Han framhöll bl. a. behövligheten av ett sjukstall för sex hästar samt en smedja med boställe för hovslagaren, varför kostnaderna skulle uppgå till omkring fyrahundrafemtio rdr. Han uppställde tillika förslagsvis den förordan, att »till hovslagare vid regementena inga fingo antagas utan att med tillförlitligt vittnesbörd från veterinär i Lund eller Skara (där den Hernqvistska skolan var i gång sedan 1770-talet) vara försedd». Sålunda hade från officiell myndighet, vederligen för första gången, ett samband projekterats mellan en av staten kontrollerad undervisning och examen samt rätten att utöva militär djurvård. I en avhandling från år 1800 har Florman berört såväl frågan om kompetensen för hästvården vid kavalleriet som organisationen för hela veterinärväsendet. Han diskuterar här upprättandet av en större veterinärskola i Stockholm, vilken dock icke skulle göra en liknande inrättning även i de sydliga provinserna överflödig. »Vad dem beträffar, som komme att åtnjuta undervisning i skolan», säger Florman, »så torde de till en del kunna vara befriade ifrån allt tvång. — De, som göra manegen till sin huvudsak eller *cavalerister*, som äro älskare av sin metier, finna nog nödvändigheten av veterinärkonsten, för att ej försumma något tillfälle, som häri kan lämna dem nödig handräckning. Deras håg skall därför bliva den verksammaste drivfjäder till bemödande om en både hedrande och nyttig vetenskap». Man ser alltså, hurusom Florman ännu åtminstone delvis byggde på kavalleriofficerarnes aktiva och utbildade intresse för veterinärsaken. Men för andra element krävde Florman ett tvång. »Det är för mycket maktpåliggande», skriver han vidare, »att vid cavalleriregementena äga goda och skickliga hovslagare, för att lämna åt deras välbehag att söka sin förkovran. Därför bör ingen vid något regemente få antagas till hovslagare med mindre han nyttjat den tillbörliga tiden till undervisning vid Veterinärinstitutet, och därifrån erhållit behörigt examensbevis över sin skicklighet» — Det är härvid att märka, att Florman synes hava tänkt sig, att varken de förkunskaper, som denna sistnämnda kategori av elever skulle äga vid inträdet i skolan, eller den vidare utbildning de där skulle åtnjuta, kunde sätta dem i stånd att självständigt medverka till militärveterinärvetenskapens egen utveckling och förkovran. Florman var själv till sin utbildning läkare, och han synes hava menat, att den

medicinska och kirurgiska fakultetens adepter genom särskild undervisning i veterinärvetenskapen skulle göras till även den senare verkliga målsmän. Florman åberopar Österrikes exempel, att »ingen finge bliva praktiserande läkare i något distrikt på landet med mindre han njutit undervisning vid någon av veterinärskolorna». — Hovslagarelärlingarne åter borde vid inträdet »kunna väl läsa och skriva» och vara mellan 16 och 21 år gamla, »friske, nyktre, läraktige och hågfällas för denna sak». Det vore ock väl, om de förut idkat smedshantverket. Det vore svårt att bestämma någon viss tid för deras läroår vid skolan. På kortare tid än 2 å 3 år kunde de dock icke hinna inhämta det nödvändiga för deras yrke. Under dessa år skulle de läsa »djuranatomi, physiologi, yttre kännedomen av hästen, läran om skoningssätten, kännedomen om läkemedlen och deras verkan, om de utvärtes och invärtes sjukdomarna m. m.». — Det var för övrigt under dåvarande omständigheter fullkomligt i sin ordning, att ett reformarbete på det militärveterinära området inriktade sig på ett höjande av hovslagarnes yrkesskicklighet. Förutsättningarna för att gå utöver denna ram saknades, och uppslagen och ledningen även på detta fält hade dittills alltid kommit och måste ännu länge komma från universitetskretsar. Av största intresse är emellertid också det organisationsprojekt, som Florman i detta sammanhang uppgjort. Det torde sannolikt vara det första i den långa raden av dylika förslag till veterinärväsendets ordnande och kräver därför en viss uppmärksamhet. Den nya inrättningen, anmärker sålunda Florman, tarvar »beskydd och försvar». Detta beskydd borde också sträcka sig till »läraren och vetenskapen». »Lärarens förslag till sin vetenskaps befrämjande och gagn för landet bleve föga ansedde och kanhända knappt trodde, om de icke genom män, vilkas anseende vore gällande och verksamt, vunne framgång.» Därför borde inrättningen äga sin egen direktion och denna direktion borde av Kungl. Maj:t tillsättas. Så långt må förslaget anses vara av intresse huvudsakligen för den veterinära undervisningens historia, men de tillägg, som sedan göras dels beträffande sammansättningen av denna direktion dels och angående direktions befogenheter, göra det förtjänt att framhållas även i den militärveterinära utvecklingens hävder. »Det lider intet tvivel», anmärker nämligen Florman, »att om sakkunnige och högst ansedde män, såsom cheferna vid stallstaten och kavalleriregementena åtog sig medlemskapet i direktionen, så skulle sådant synnerligen befrämja inrättningens arbetes. Icke blott skolans vård skulle anförtros åt denna direktion. Det förefaller ju också öskt, att en sådan kombination av militärt chefskap och överinseende över skolan finge även andra besläktade uppgifter. Till direktionen borde sålunda överlämnas »befattningen med allt det, som hör till manegen, stuteriväsendet och veterinärsaken i hela sin vidd, så att ingenting i denna vägen företoges i hela riket, med mindre det förut varit granskat och övertvägt av den tillförordnade Kungl. Veterinärdirektionen». Direktionen skulle äga rätt att tillsätta eller upprätta förslagen vid ledigheter, ej blott vid skolan »utan och vid andra till manegen och stuterierna hörande inrättningar». Reglementet för skolan »jemte andra till veterinärsaken hörande författningar» borde höra under direktionen. Till slut projekteras att, till lättnad för direktionerna, »läraren» borde få deltaga i deras »ordentliga sammanträden för att biträda med sina råd och sin verksamhet».

Flormans förslag synes innebära ett intresseväckande uppslag att bryta ut hela den veterinära administrationen ur den dittillsvarande förvaltningsramen och därav skapa något eget och självständigt. Det skall emellertid här på det skarpaste betonas, att Florman alltmär hävdade veterinärvetenskapens fulla självständighet vid människoläkekonstens sida. »Den som också inskränker sin verksamhet till blott och bart veterinäryrket», skriver han senare, »skall likväl finna sin hela livstid otillräcklig för att vederbörligen odla och befrämja denna konst.» Veterinärverksamheten borde icke utövas vid sidan av läkarepraktik. Även dessa idéer sammanbindas av Florman med uppslag inom det militärveterinära fältet. »Stu-

derande ynglingar skulle», menade han, »icke saknas å den veterinära banan, om det gåves dem hopp om befordring, om distrikts- och regementsveterinära sysslor inrättades med lika heder och värdighet som provincialmedici sysslor jämte passande lön.» Florman har dock ännu skilt på en undervisningskurs för hovslagare vid kavalleriet och utbildningen av »en mera odlad class av veterinärer». Denna klass synes Florman med hänsyn till dåvarande förhållanden tänkt sig rekryteras av medicine studerande, vilka med hopp om befordran till förmånliga veterinärsysslor skulle förmås att helt och hållet övergå till veterinärvetenskapen. Men den gammalmodiga åskådningen, att människoläkarne skulle kunna bedriva veterinär verksamhet vid sidan av sin övriga fick dock ett officiellt uttryck, då det i en förordning av 1812 om fältläkaretjänsters tillsättande stadgades, att de kirurgie magistrar och tillika medicine doktorer eller licentiat, som vinnlagt sig om veterinärvetenskapen, skulle äga företräde till regementsläkaretjänster vid kavalleriet. Bakom ett sådant stadgande måste ju ligga en avsikt att låta dessa regementsläkare även handhava den högre veterinärvården vid resp. regementen.

Innan framställningen fullföljes vidare, må här en tablå givas över antalet hästläkare och hovslagare vid den svensk-finska armén vid utbrottet av 1808—09 års krig.

A. Vid kavalleriet i eg. Sverige.

	Stridande	Icke stridande	Därav hovsl.	Summa
Västgöta dragonregemente . . .	999	73	8	1,072
Skånska husarregementet . . .	1,034	81	8	1,115
» karab.-regementet . . .	1,057	73	8 + 1 över stat	1,130
Smålands dragonregemente . . .	501	66	7 ¹⁾	567
Mörnerska husarregementet . . .	560	25	7 ¹⁾	585
Livgardet till häst	485	20	6	505
Livregementets brig.-kyrass. . .	484	26	4 (+ 1 hästläkare)	510
» » husarreg.	556	24	3 (+ 1 hästläkare)	580
Jämtlands hästjägareskvadron	106	6	1	112
			Summa 2 hästläkare	
			52 hovslagare	
			1 » över stat.	

B. Av de tre artilleriregementena i eg. Sverige fanns hovslagare vid endast ett:

	Stridande	Icke stridande	Därav hovsl.	Summa
Vendes artilleriregemente . . .	586	40	1	626
			Summa 1	

C. Av de 27 infanteriregementena i eg. Sverige fanns hovslagare vid ett:

	Stridande	Icke stridande	Därav hovsl.	Summa
Bohusläns regemente	878	18	2	896
			Summa 2	

¹⁾ Därtill en vakans.

D. Kavalleri i Finland (sista kvartalet 1807):

	Stridande	Icke stridande	Därav hovsl.	Summa
Karelska dragonregementet	222	25	2	247
Nylands dragonregemente	629	80	8	709
			10	
			Summa 10	

E. Vid intet av Finlands två artilleriförband och sjutton infanteriförband fanns hovslagare.

F. För övrigt

	Stridande	Icke stridande	Därav hovsl.	Summa
Adelsfaneregementet	108	13	3	121

Under 1813 års krig mot Napoleon hade svenska kavalleriet endast hovslagare för hästsjukvårdens bestridande. Sålunda uttryckte Mörnerska husarregementet (nuv. Kronprinsens husarregemente) i detta krig formerat på åtta skvadroner å 100 hästar med blott en hovslagare per skvadron. Emellertid antog regementschefen en hästläkare, då regementet på väg från Leipzig till Holstein rastade i Hannover. Denne regementets förste hästläkare var en tysk veterinär vid namn J. C. Weche, f. 1792, död i tjänsten som regementshästläkare 1866. Han erhöll att börja med endast hovslagares lön, som då utgjorde 74 Rd. och 3 tunnor spannmål årligen. Husarlönen var vid denna tid 16 Rd. jämte 3 tunnor spannmål årligen, och korpralslönen var 54 Rd. 32 s. jämte 3 tunnor spannmål årligen, medan yngste officeren (cornetten) hade i lön 170 Rd. 32 s. och regementsläkaren 174 Rd.

*Veterinär-
väsendet
efter 1821.*

Emellertid har småningom en intensivare uppmärksamhet ägnats hithörande frågor. Redan 1808 har Collegium medicum intresserat sig för införandet av en ordnad veterinärundervisning. Florman har både då och senare yttrat sig i ämnet. Den outtröttliga Sven Adolf Norling har energiskt drivit på utvecklingen, och efter upprepad ventilering i riksdagen och efter kommittéarbeten m. m. trädde Veterinärinrättningen i Stockholm i funktion i februari 1821.

I reglementet för nyssnämnda Veterinärinrättning, utfärdat den 28 maj 1824, stadgas om examina, att av sådana funnos tre slag: den ena för smedgesäller, den andra för »esquadronshovslagare» och den tredje för regementshästläkare och djurläkare. Av de kunskaper och den skicklighet, som vederbörande ådagalade vid den för öppna dörrar hållna examen, samt av hans uppförande under lärotiden bestämdes i vad egenskap han från inrättningen fick inskrivas, såsom skicklig till hovslagare, esquadronshovslagare, regementshästläkare eller djurläkare. Av detta stadgande att döma ser det ut, som om man tänkt sig en gemensam kurs, och de olika avgångskategorierna betingade av olika betyg över vad som inhämtats vid denna kurs.

Redan ett år efter öppnandet av inrättningen i Stockholm eller den 5 febr. 1822 hade vidare genom kungl. brev förordnats, att vederbörande chefer vid kavalleriregementen och kårer icke finge antaga någon hästläkare eller hovslagare, som icke företett bevis, att han undergått examen vid Veterinärinrättningen i Stockholm och befunnits äga de kunskaper och den skicklighet, som för den sökta tjänstebefattningens bestridande erfordrades.

Vad angår djurläkarnes arbete ute på regementena, så var detta ordnat genom Kungl. Maj:ts tjänstgöringsreglemente för armén.

Skvadrons- eller batterihovslagaren hade sålunda vid möten, kommenderingar och i fält till åliggande att utan betalning sko skvadronens och batteriets hästar. Han hade att

dagligen besiktiga djuren och ingiva rapport om hälsotillståndet till kornetten eller vid artilleriet till avdelningschefen. Han hade att sköta alla sjukdomar och skador, när helst de kommo på. Han undervisade manskapet i skoning, och hur hästmateriet skulle bevaras för skador. Till skvadrons- eller batteribefälhavaren hade skvadronshovslagaren att avlämna kvitterade räkningar över åtgångna medikamenter och bandager. Betalningen ombesörjdes av nämnde befälhavare. Vid remonteringsmötena skulle han, om han därtill beordrades, infinna sig försedd med pålitliga hästmått. Vid de s. k. ådermötena var han närvarande för att föreskriva botemedel för de sjuka hästarna. Ute på roten hade han att därom anmodad sköta de till skvadronen hörande sjuka hästarna emot ersättning för resekostnad och medikamenter.

Regementshovslagaren eller regementshästläkaren ansvarade för vården av regementets sjuka hästar, vilka han skulle dagligen visitera. Han antecknade alltid i kompaniets sjukrapport sjukdomens beskaffenhet. Vidare undervisade han hovsmederna i veterinärvetenskapen, och på befallning examinerade han dem under inseende av en officer och i närvaro av kornetten eller underlöjtnanten. Över regementets hästlasarett hade han tillsyn. Hos tjänstgörande majoren gjorde han anmälan, då hovsmed och manskap behövde ditkommenderas. Liknande anmälan hos majoren gjordes, då förnödenheter borde från kommissariatet anskaffas.

Beträffande åter dessa »hästläkares» och »hovslagares» ställning inom hela organisationen kan det naturligtvis påpekas, hurusom hela denna tjänstegren anses vara så utvecklade, att starka skäl ännu icke förelegat för en närmare reglering av tjänsteförhållandena i stort. Det var framtidens sak att här åstadkomma en nydaning. Såsom vi sett av 1822 års kungl. brev, tillsattes de nämnda befattningarna av vederbörande regements- och kårchefer. Det gamla »Collegium medicum» ombesörjde veterinära saker i allmänhet. Denna uppgift övertogs 1815 av Sundhetskollegiet, vars instruktion (§ 21) innehöll, att »ars veterinaria eller boskapsmedicinen, som i huvudsaklig måtto grundar sig på läkarevetenskapen, tillika med de för detta ändamål redan gjorde eller framdeles skeende inrättningar och anstalter, höra ock till collegii uppmärksamhet och tillsyn . . .» Här förmärkes således fortfarande den tanken, att hela veterinärväsendet i allt som rörde den medicinska och vetenskapliga sidan hörde under medicinalförvaltningen. En sådan synpunkt är likaledes skönjbar i nåd. reglementet d. 3 juni 1824 för djurläkare i riket, där det bl. a. heter, att om i landsorterna ibland husdjuren farsoter och smittosamma sjukdomar yppade sig, så åläge det även regementshästläkarne att ovillkorligen lämna biträde, »enär de av Sundhetskollegiet eller vederbörande befattningshavande därtill förordnades». Dock stadgades uttryckligt undantag för de regementena tillhörande hästläkarne och hovslagarne »under sådana tider av året, då deras tjänstgöring i och för regementena behövdes». Till belysande av militärveterinärernas position kan anföras, att såsom ersättning under dessa förrättningar och därvid nödvändiga resor bestämdes skjuts och traktamente efter kungl. resereglementet, nämligen för regementshästläkare efter 8:de klassen samt skvadronshovslagare 9:e klassen enligt sagda reglemente.

Under de årtionden, som nu närmast följde, utformades även så småningom förberedelsevis militärveterinärernas ställning. Deras rangställning reglerades första gången 1838. I kungl. brev till generaladjutanten för armén den 1 juni detta år gives åt regementshästläkaren rang närmast efter underlöjtnant och framför fanjunkare, och åt skvadronshovslagaren sergeants värdighet, om han undergått den för hovslagare föreskrivna examen. Elva år senare, i kungl. brev 19 juni 1849 förordnades, att skvadronshovslagarne därefter skulle benämnas skvadronshästläkare, men fortfarande vara sergeants vederlikar med bibehållen dåvarande tjänstskyldighet och med rätt för skvadronshästläkaren att under kommendering, därvid extra eller fältavlönning forekom, så i fred som krig, njuta skjutsersättning och av-

löning lika med sergeant. Dessutom stadgades då, att skvadronshästläkarna borde vara examinerade djurläkare. Tillika hade Kungl. Maj:t anbefallt Sundhetskollegiet att av författningar, som rörde vetenskapen, hädanefter tilldela varje regementshästläkare ett exemplar. I generalorder av den 11 febr. 1840 hade tillika uniform fastställts för regementshästläkare och skvadronshovslagare.

Angående dessa civilmilitära tjänstemäns verksamhet synas utöver bestämmelserna i ovan nämnda arméns tjänstgöringsreglemente inga generella föreskrifter ännu hava utfärdats. När den 15 juli 1817 ett kungl. reglemente fastställdes för vården och redogörelsen av arméns medicinal- och instrumentalattiralj, så avsågs därmed blott den till människoläkekonsten hörande materielen. Instruktionen av den 11 maj 1813 för den av Sundhetskollegiets ledamöter, som hade närmaste tillsyn över kollegiets fältläkarekontor, berörde icke veterinärläkarefrågor. Men i instruktionen av den 5 januari 1843 för Sundhetskollegiets ombudsman, som tillika var dess fiskal och redogörare för fältläkarekontorets utredningsförråd, heter det, att han dessutom skulle »hava reda på övriga under kollegii uppsigt lydande personer, såsom djurläkare . . .» Det synes hava varit ett steg till en närmare reglering genom instruktioner av veterinärväsendets handläggning inom centralförvaltningen och sålunda ett tecken på stigande intresse för dess problem. Under de följande årtiondena blev för första gången militärveterinärernas dagliga tjänst och deras ansvarighet närmare ordnad, förutom i ett nytt tjänstgöringsreglemente för armén av år 1858, genom nåd. reglementet av den 25 aug. 1863 angående vården och redogörelsen av instrumental- och medicinalutredningen för arméns hästläkare.

Under artikeln (1858 års regl. 1:a del, 5:e kap.) om civila ämbets- och tjänstemäns skyldigheter fastställas regementshästläkarens skyldigheter i sex punkter (§ 65). Dessa bestämmelser synas giva regementshästläkaren en självständigare och mer ledande ställning än förut gentemot skvadronshästläkarna och ävenså mot officerarne. Man observerar tillägget, att den förre meddelar skvadronshästläkarna föreskrifter med avseende å hästarnas hälso- och sjukvård; och man kan iakttaga, hurusom föreskriften, att regementshästläkaren på befallning examinerar de senare i närvaro eller under överinseende av vissa officerare, utgått. Några nya specialbestämmelser hava tillkommit. Regementshästläkaren bör fästa synnerlig uppmärksamhet vid hästsjukdomar av smittosam art, vilka han genast anmäler, och till vilkas hämmande han föreslår medel. Vidare borde han vara tillstädes vid remonters uppvisande till ersättning i nummer för att intyga deras antaglighet och för övrigt tillhandagå med upplysningar. »I avseende på den allmänna krigslydnaden» heter det slutligen, »iakttagar regementshästläkaren vad enligt krigsartiklarna och särskilda författningar kan på honom tillämpas.»

Skvadronshästläkaren, vars skyldigheter äro angivna under artikeln (den 3:e av nämnda 5:e kapitel) »hantverkarens skyldigheter», hade enahanda åligganden som forut. Åt hans plikt att avgiva rapport om hästarnas hälsotillstånd har givits den mindre preciserade formuleringen, att den (rapporten) lämnas »till det befäl, som har uppsikt över hästarnes sjukvård». Om hans skyldighet att avlämna kvitterad räkning över förbrukade medikamenter o. d. heter det nu, att räkningen lämnas »åt vederbörande».

Såväl regements- som skvadronshästläkare antogos av vederbörande chefer. Kompetensen var knuten vid viss examen.

Om hästvården i kasern föreskrevs, att regementshästläkaren varje morgon under rykten skulle infinna sig i stallarna till visitation av de hästar, som voro sjuka eller fått åkomor. Vid besiktningen hade stallunderofficern och skvadronshästläkaren att närvara, men regementshästläkaren föreskrev läkemedel och behandlingssätt. För svårare sjuka djur borde ett särskilt sjukstall beredas, vilket vore så mycket nödvändigare för de smittosamt

sjuka. Majorerna utfärdade instruktioner för tjänsten i sjukstallet och behövt manskap ditkommanderades. Varje skvadronsbefäl hade att efterse sina på sjukstallet befintliga hästar, men kasernbefälet hade en allmän uppsikt över detta stall. Vid symptom till smittosam sjukdom måste ovillkorligen det smittade eller misstänkta djuret skiljas från de övriga. Ansågs den smittosamma åkomman obotlig, skulle regementshästläkaren jämte alla på stället varande skvadronshästläkare, i närvaro av en officer från skvadronen, besiktiga hästen och upprätta och underteckna en attest, som inlämnades till regementschefen. På dennes befallning dödades hästen genom skvadronsbefälets försorg. Regementshästläkaren hade att skvadronsvis uppsätta förteckningar över sjuka djur. I dessa förteckningar infördes sjukdomens namn och beskaffenhet.

Vid i spridda kvarter förlagd trupp skulle hästarna en à två gånger i veckan osadlade framföras till skvadrons- eller batterichefens kvarter för att där av honom besiktigas i närvaro av över- och underbefälet samt skvadronshästläkaren. Sjuknade häst, så skulle karlen, som skötte den, rapportera detta för sin korpel eller avdelningsunderofficer, vilken i sin tur hade att låta tillkalla hästläkaren.

Stodo hästarna i manskapets kvarter, så borde dock för svårare sjuka hästar upprättas ett sjukstall och för smittosamt sjuka »ett alldeles fränkiljt» sådant. Över dessa stall hade regementshästläkaren en ständig tillsyn med biträde av skvadronshästläkarna. Manskap kommanderades att beständigt sköta de därvarande djuren. Åt en subalternofficer gavs tillsynen över de sjuka hästarna. Denne hade att dagligen tillse, att all ordning upprätthölls i sjukstallen och därom lämna rapport till regementsofficeren. — Störtade häst, som befann sig under hästläkarens vård, skulle denne därom genast lämna underrättelse till skvadrons- och batteribefälet, vilket gav rapport därom och begärde hos vederbörande civila myndighet kreaturets bortförande. För att en i sitt kvarter insjuknad häst skulle kunna föras till sjukstallet, skulle den i veckohavande officerens närvaro besiktigas av hästläkaren. De ute på kvarteren befintliga sjuka hästarna skulle om möjligt en gång i veckan samlas vid sjukstallet under uppsikt av var skvadrons veckohavande underofficer, vilken till veckohavande officeren då avlämnade förteckning på dessa hästar. I närvaro av nämnda officer visiterades djuren av regementshästläkaren. Officeren upprättade därefter ett »sjukförslag» över alla regementets sjuka hästar. I detta förslag införde regementshästläkaren sjukdomens namn och beskaffenhet, vilket av officeren infördes uti en därtill avsedd journal och avlämnades till vederbörande regementsofficer.

Skvadronshästläkarens skyldighet att sköta sjuk häst på roten stod kvar som förut. Vid remonteringsmötena beordrades »en hästläkare vid regementet» att biträda. Skvadronshästläkaren skulle förse varje nummerhäst med skvadronsmärke å vänstra läret. För var skvadron skulle finnas en brännstämpel under nämnda läkarens vård. Stämpeln anskaffades av krigskollegiet. Regementshästläkaren borde alltid närvara vid kassation av nummerhäst. Vid »åderlätning»-(besiktning-)mötena skulle skvadronshästläkaren slutligen alltid närvara (en gång på våren, en på hösten) samt där idka veterinärverksamhet bland nummerhästarna.

Dessa bestämmelser kompletterades, som sagt, med ett reglemente av år 1863 för arméns hästläkare angående vården av och redogörelsen för instrument- och medicinalutredningen.

Beträffande själva utredningen stadgades här följande:

Varje kavalleriregemente eller kår och varje artilleriregemente skulle tilldelas en medicinalkista med instrumenter och medicinalinredning samt kasttyg enligt en reglementet bifogad förteckning. Såsom reserv för krigsbehov förvarades i Sundhetskollegiets utredningsförråd åtta sådana kistor. Vidare utlämnades till sagda regementen och kårer kartuscher och hovbeslagsverktyg eller skotyg enligt specificerad förteckning, summa sjuttiofyra kar-

tuscher och sextiotre hovbeslagsverktyg åt åtta kavalleriregementen och kårer samt tre artilleriregementen.

Om utkwitterandet och vården av utredningen bestämdes som följer:

Regements- eller kårhästläkaren hade att mottaga och kvittera med ansvars- och redovisningsskyldighet kistan med innehåll, ävensom en kartusch med instrumenter. Skvadrons- och batterihästläkarna mottogo och kvitterade med samma ansvar var sin kartusch och var sina hovbeslagsverktyg. Vid regementen och kårer, där antalet hästläkare ej var komplett efter staten, förvarades överbivna effekter enligt regements- eller kårchefens bestämmelser.

Om visitation av persedlarna föreskrefs:

Utredningen besiktigades i närvaro av en av regements- eller kårchefen kommenderad officer antingen av regements- eller kårhästläkaren eller i dennes frånvaro av någon bland regementets eller kårens övriga officerare vid följande tillfällen. Då utredningen först utlämnades; vid slutade tjänstgöringstider, möten och kommenderingar; där sådana icke förekommit, innan juli månads slut varje år. Förslag över materielen upprättades i två exemplar och bägge underskrevos av den kommenderande officeren och av hästläkaren samt avlämnades till majorsexpeditionen. Det ena exemplaret förvarades där, det andra lämnades genom chefsämbetet till Sundhetskolligiet, som föreskrev huru skulle förfaras med gjorda anmärkningar. Persedlar, som det befunnits nödvändigt att kassera, insändes till kollegiet för att mot nya utbytas. Vid skvadrons- eller batterihästläkarens avgång skedde inventering genom därför kommenderad officer samt regements- eller kårhästläkaren; vid dessas avgång genom kommenderad officer och någon av regementets eller kårens hästläkare. Under ledigheten bestämde chefen över utredningens vård. Befunnos inventariersedlar skadade eller saknades de, förfors med ansvars- och ersättningsfrågornas behandling såsom vid brist eller skada å annan materiel. Undersökningshandlingarna och domstolsutslagen skulle dock insändas till Sundhetskolligiet, som hade att besluta dels om verkställandet av kompletteringar och reparationer i anledning av brister och skador dels också om avskrivning av de felande effekterna.

Angående regements- eller kårhästläkares inköpsrätt stadgades sålunda:

Vid uppbrott till möte eller tjänstgöringsort, där apotek ej finnes, rekvirerade regements- eller kårhästläkaren nödiga läkemedel till kistans förseende. Apotekarens räkning granskades av regements- eller kårhästläkaren, som intygade överensstämmelsen med gjorda rekvisitioner. Han upprättade, efter de sjukförteckningar han enligt tjänstgöringsreglementet hade att göra, ett summariskt extrakt på antalet sjuka hästar under tjänstgöringen och på sjukdomarnas beskaffenhet. Detta extrakt bifogades räkningen, då den till Sundhetskolligiets granskning insändes.

Beträffande reversaler förordnades följande:

Vad Sundhetskolligiet utlämnade av hästläkareutredning skulle åtföljas av reversal i två exemplar, av vilka det ena kvitterades av mottagaren och genom chefsämbetet återställdes till kollegiet. Samma procedur skulle iakttagas, då persedlar återsändes till kollegiet i och för reparation eller utbyte.

Förhållandet i dessa frågor mellan Sundhets- och Krigskolligierna ordnades i reglementet på följande sätt:

I september varje år (alltså sedan från regementena de besiktningssinstrument inkommit, som skulle uppgöras före juli månads utgång) gav Sundhetskolligiet Krigskolligiet förslag över sjukvårdsutredningens komplettering för påföljande år. Detta förslag intogs av Krigskolligiet i det allmänna kostnadsförslaget för arméns materiel för samma år. Före utgången av första kvartalet varje år lämnade Sundhetskolligiet till Krigskolligiet redovisning

för sjukvårdsutredningen såväl i fråga om materiel som om de kostnader för materielens underhåll, som det förra kollegiet bestritt.

Vid denna tid fanns en regementshästläkare vid varje kavalleri- och artilleriregemente, vilken åtnjöt 700 rdrs lön. I regel fanns en skvadronshästläkare vid varje skvadron eller batteri; dennes lön var 300 rdr.

Till redogörelsen för den utveckling, som vårt militärveterinärväsende genomgick under denna tid, intill dess debatten om vår försvarsorganisation kom i gång på fullt allvar under 1870- och 80-talen, bör slutligen fogas en erinran om bestämmelsen i den år 1867 utkomna fjärde delen av Kungl. Maj:ts tjänstgöringsreglemente för dess armé, nämligen att under krig högsta befälhavarens högkvarter, under befäl av chefen för arméns generalstab, skulle utgöras av bl. a. generalintendenten, generalfältläkaren samt överfältveterinären. I det kapitel, som avhandlar de olika funktioner, som skulle tillkomma de sålunda uppräknade särskilda medlemmarna på högkvarteret äro, egendomligt nog, just överfältveterinärens åligganden förbigångna. Men redan den omständigheten att en sådan funktionär här nämnes, tyder på en ganska hastigt framarbetad insikt om vikten av den sak det här gäller. Denna insikt synes hava klarnat dels genom erfarenheterna från 1850- och 60-talens krig dels också under den diskussion om förvaltningsformernas och försvarsväsendets ordnande, som hade blivit förd. Det gäller nu att här kasta en hastig blick på denna diskussions gång och utveckling.

Av den teckning, som ovan givits av militärveterinärernas tjänstgöringsförhållanden, torde hava framgått, hurusom militärveterinärväsendet alltmer framstått såsom ett omstritt gränsområde mellan den militära och den medicinska centralförvaltningen. (Jfr instr. för djurläkare 1824 och instr. 1863 för den medicinska attiraljens vård.)

Frågan huru militärveterinärväsendet principiellt skulle inordnas i administrationen sysselsätter också ett flertal förslagsställare.

Av de betänkanden som sågo dagen med anledning av den kommittés arbeten, vilken för uppgörande av förslag till reglerande av rikets styrelseverk fungerade 1819—1822, nämner kommitténs eget yttrande intet uttryckligen om just veterinärdetaljens ordnande, men såväl kanslirådet August v. Hartmansdorffs som presidenten frih. Salomon Löfvenskjölds särskilda meningar vidröra densamma.

I den förstnämndes bekanta reservation projekterades sålunda, att närmast under chefen för krigsförvaltningen den s. k. *krigsförvaltaren* (krigsministern) och synbarligen sidordnad med Krigskollegiet, skulle till styresman för arméns sjukvård utnämnas en överstefältläkare. Denne skulle tillhöra arméns generalstab och i kommandomål stå »under krigsförvaltarens lydnad». Överstefältläkaren borde emellertid enligt detta förslag även vara medlem av det av v. Hartmansdorff föreslagna ecklesiastik-kollegiet. Men i sin egenskap av styrelseman för arméns sjukvård sorterande under krigsministern skulle han hava särskild tillsyn över »alla militära sjukhus samt arméns veterinäranstalter». Förhållandet mellan arméns sjukvårdsstyrelse och ecklesiastikkollegiet var för övrigt, enligt v. H:s förslag, ganska invecklat. Anskaffandet av arméns medicinal- och instrumentalförnödenheter besörjdes på överstefältläkarens föredragning av ecklesiastikkollegiet. Militära medikaments- och reseräkningar skulle av sistnämnda ämbetsverk granskas och godkännas innan de av krigsförvaltningen betaltes. Vad personalen angår, så borde arméns läkare och veterinärer stå under överstefältläkarens »inseende och befäl». Likväl betonas, att de fortfarande hörde under ecklesiastikkollegiets »allmänna styrelse» dock icke i kommandomål. Överstefältläkaren hade att tid efter annan företaga ämbetsresor till läger och garnisoner för att personligen taga

Olika förslag till militärveterinärväsendets organisation.

kännedom om »personal, material och verkställighet». Hans på inspektionerna grundade berättelser och förslag skulle ställas till såväl krigsförvaltningen som eklelesiastikkollegiet. Sistnämnda kollegium skulle jämte en kyrko- och läroverksfördelning även innefatta en hälso- och fattigvårdsfördelning. Denna senare fördelning borde utgöras av kollegiets president¹⁾ och tre medlemmar, alla läkare, nämligen en överdirektör för den civila läkarevården, en överstefältläkare för den militära och en överdirektör för fattigvården. Vid fastställandet av överstefältläkarens uppgifter hänvisas i förslaget i allmänhet till vad som sagts på tal om krigsförvaltningen. Närmare detaljer lämnas angående kollegiets myndighet över militärläkare angående dessas befordran samt om mål rörande den militära sjukvårdsmaterielen o. d. Beträffande veterinärväsendet säges på denna punkt intet. Presidenten Salomon Löfvensköld indelade administrationen i näst högsta instans i fyra »kungliga förvaltningar». Inom »förvaltningen av religions-, helso- och fattigvården» under en chef fanns ett »helsovårds- och sundhetsdepartement» med en vice ordförande, som vid chefens förfall eller i hans frånvaro med hans rätt avgjorde ärendena, och dessutom tre ledamöter. Under detta departement hörde bl. a. veterinärrättningarna. »Utrednings- och underhållsdepartementet» inom »förvaltningen för krigsärendena» upptog alla ärenden angående arméns utrednings- och sjukhuseffekter.

Särskilda utskottet vid 1823 års riksdag, som hade att behandla nyssnämnda förslag, nämner i sitt betänkande intet uttryckligen om den veterinära vården vid armén. Dess eget organisationsprojekt synes dock i denna punkt närmast ansluta sig till v. Hartmansdorffs.

I underdånigt betänkande angående förändrad organisation av Rikets styrelse och förvaltningsverk, avgivet den 26 maj 1859 av därtill i nåder förordnade kommitterade, föreslogs krigskollegiets upplösande och ersättande med en Arméförvaltning, som skulle fördelas på fyra av varandra oberoende avdelningar, av vilka en hade att handlägga arméns intendantsärenden. Chef för denna avdelning skulle generalintendenten bliva med alla beslutanderätt. Föredragande på avdelningen bleve en intendent och ett krigsråd. Till denna avdelnings kompetensområde hörde bl. a. värvade och indelta arméns förseende med tross samt sjukvårdspersedlar, medikamentspenningar o. d.

Beträffande hälsovårdsärendena föreslogs, att Sundhetskollegiet skulle upphöra och hithörande mål fördelas på två verk, en styrelse för den civila, och en för den militära hälsovården. Ett intimt samarbete borde dock äga rum mellan cheferna för de båda styrelserna, vilka sålunda skulle kunna sammankomma till gemensamma överläggningar. En sådan gräns fick icke uppdragas mellan de båda styrelserna och den tilltydande läkarepersonalen, att den hindrade deras samverkan för gemensamma ändamål. Till styrelsen för civila hälsovården hörde bl. a. utövanheten av chefskapet för den civila läkarekåren och enahanda förmanskap över veterinärläkare, samt meddelande av tillstånd för dem att deras befattningar utöva. Vid redogörelsen för kompetensområdet för styrelsen för militära hälsovården är ingenstädes något direkt utsagt angående militärveterinärernas ställning; men det lär kunna antagas, att även regements- och skvadronshästläkare inbegripas, då det föreslogs, att till styrelsen skulle höras utövanheten av chefskapet över de vid armén anställda läkarna. Vad angår vården av sjukvårdsmaterielen föreslogs, att det skulle tillkomma styrelsen för militära hälsovården att gemensamt med arméns generalintendent handlägga frågor om komplettering, förändrande, vårdande och fördelning av erforderliga i arméns förräder upplagda, för sjukvården avsedda persedlar, och får det väl antagas att härunder inbegripes

¹⁾ v. Hartmansdorff betonar, att presidenten, som skulle vara en lagfaren man, icke hade att deltaga vid omröstningen i frågor om läkarebetyg och »dylika vetenskapliga frågor».

även den militärveterinära sjukvårdsmaterielen. Chefen för sistnämnda styrelse skulle föra titeln generalfältläkare, som ägde att i alla denna avdelnings mål allena besluta. På avdelningen skulle förekomma en föredragande byråchef, alltid läkare, som ägde rätt att till protokollet anteckna avvikande mening.

Med anledning av det alltmer stegrade intresset, särskilt bland den jordbruksidkande allmänheten, för veterinärfrågor, vilket intresse tog sig ett markerat uttryck i en skrivelse till Kungl. Maj:t från allmänna svenska lantbruksmötet år 1861, tillsattes en kommitté med uppdrag att lämna förslag till veterinärväsendets ordnande i hela dess vidd. Kommitténs betänkande avgavs den 24 maj 1865.

Kommittén hade tagit del av vissa betänkanden i ämnet, som inkommit från direktionen från Veterinärinrättningen i Stockholm, från lärarna vid nämnda Veterinärinrättning, från Svenska veterinärläkareföreningen och från Sundhetskollegiet.

Direktionen tog särskilt fasta på kravet, att regementshästläkarna för framtiden borde utnännas av Kungl. Maj:t, samt att deras lön borde höjas till 1,500 rdr. rmt. Lärarekollegiet påyrkade en förhöjning av regements- och skvadronshästläkares rang till paritet med fältläkarekårens. Huvudsakligen sysslade kollegiet med organisationsproblemet. Överstyrelsen för veterinärväsendet borde anförtros åt en sakkunnig person, som däråt uteslutande ägnade sin verksamhet. Han skulle av Kungl. Maj:t utnännas. Såsom biträden borde han hava en sekreterare och en kamrer, vilka under chefens ordförandeskap utgjorde styrelsen för hela veterinärväsendet. Chefen skulle tillika vara chef för militärveterinärkåren. Vid inträffande krig eller då så eljest erfordrades, borde en överfältveterinärläkare tillförordnas, som under den nämnda chefens inseende hade att ordna den militärveterinära sjukvården. — Principen för anställande av militärveterinärer skulle vara, att vid varje regemente eller kår, där veterinärtjänstgöring ifrågakomme, skulle en regementshästläkare anställas och för övrigt erforderligt antal skvadrons- och batterihästläkare. Svenska veterinärläkareföreningen har i stort sett instämt i kollegiets betänkande.

Sundhetskollegiet förmodade, att det förefintliga antalet militära hästläkare vore tillräckligt. Kollegiet ifrågsatte, att alla djurläkare i statens tjänst borde av Kungl. Maj:t utnännas efter kollegiets förslag »eller ock, åtminstone till en början, på landshövdingens eller regementschefens förslag, utnännas av kollegiet». Kollegiet fann billigt, att en bestämd rang och lönegrad efter vad för statens andra tjänstemän blivit stadgat, måste tillerkännas djurläkarna. T. f. medicinalrådet A. G. Carlsson ville i en sin reservation betona, att veterinärvetenskapen, »om än såsom hälso- och sjukdomslära vilande på samma grund som läkarevetenskapen i allmänhet, i sin tillämpning dock hade en egen betydelse». Då de dittills under Sundhetskollegiets inseende vidtagna anordningarna inom veterinärväsendet icke medfört åsyftad verkan utan dess administration fortfarande befunne sig i bristfälligt skick, borde det lämpligen överlämnas åt en chef, vilken med benämningen generaldirektör skulle hava överinseende över hela veterinärväsendet.

I 1865 års kommittébetänkande har en beslätad tanke godkänts. Veterinärväsendet borde utbrytas ur Sundhetskollegiets förvaltning och läggas under en särskild styrelse med en generaldirektör såsom chef. Denne chef behöfde dock icke äga veterinär sakkunskap. Sakkunskapen skulle vara företrädd av styrelsens tvenne ledamöter, vilka voro examinerade veterinärer, och som ägde rätt att kollektivt med chefen avgöra förekommande mål och därför med honom dela ansvaret för besluten. Den ene av dessa ledamöter skulle föra titeln överfältveterinär och utöva närmaste chefskapet för det militära veterinärväsendet. Den andra, överlandsveterinären, var civilveterinärväsendets närmaste chef. Den kritik, som kommittén lämnar av det dåvarande militärveterinärväsendet, är av ett visst intresse. Kommittén säger, att det saknade »styrelse och överinseende, sammanhållning och kontroll över

alla dithörande ämnen och angelägenheter». Det bör märkas, att kommittén direkt åbero par erfarenheterna från Krimkriget och från Napoleon III:s krig och erinrar om, att 50 å 60 procent av de olika arméernas hästar då dukat under. Kommittén tvekade icke att uttala den övertygelsen, att, i händelse av en utrustning för ett verkligt fälttåg, de förberedande åtgärder, som ditiills företagits inom det militärveterinära området, varit föga tillfredsställande, och att vid ett krigsutbrott en ombildning av hela den dåvarande militära veterinärorganisationen tvivelsutan måste företagas. Kommittén tillät sig likväl att framhålla hurusom det vore önskvärt, om en sådan ombildning kunde ske »något förr» än behovet oundgängligen manade därtill och redan innan lidna förluster ådagalade reformens nödvändighet. »Arméns särskilda kårer», fortsatte kommittén, »dess hästlasaretter, hästdepåer, trosskolonner, parker, infanteribrigader, depåskvadroner och detacherade avdelningar hade alla anspråk på veterinära omsorger och fordrade framför allt ett sådant överinseende, som, med kännedom om alla de samfällida behoven, ågde kraft och förmåga att så förbereda och ordna alla hithörande angelägenheter, att ingenting måtte kunna sägas vara vid dessa förberedelser uraktlåtet eller försummat.» Det behövdcs alltså, enligt kommitténs mening, en chef »försedd med nödig myndighet för att kunna sammanfatta hela överinseendet över veterinärtjänstens olika delar, anskaffa skickliga veterinärer, verka till hästvårdens och alla i sammanhang därmed stående hygieniska anstalters bästa och framåtskridande samt, i händelse av krig, organisera och sammanhålla alla för arméns veterinärväsende erforderliga inrättningar». Kommittén pekar på förebilder i t. ex. Danmarks »stabsdyrlåge» och Belgiens »inspecteur veterinaire».

Beträffande de lägre graderna anmärkte kommitterade, att, sedan 1849 fullständig djurläkareexamen kräfts även för skvadronshästläkarna, hade dessa senare icke ågnat sig ått hovslagareyrket, som åter tillfallit smideskunniga vid resp. förband. Instruktionssmeder borde därför tillsättas. Regementsveterinären skulle tillse, att kompetent manskap fick undervisning i hovbeslag. Antalet skvadronshästläkare kunde under dåvarande förhållanden begränsas. Kommittén påpekar, att då i Sverige en veterinär fanns på hundra hästar, fanns i Frankrike, Belgien och Danmark en på 240 å 300.

Denna motivering förtjänar att observeras. Den ligger bakom de reduktioner av antalet skvadronshästläkare, som skedde senast vid 1886 års riksdag.

Även kommittén yrkade på utnämningssättets förändrande, det borde icke som ditiills vara vederbörande chefer, som utnämnde regements- och skvadronshästläkarna. Rangen föreslogs: för överfältveterinären till majors, för regementsveterinär till löjtnants, för 1:e bataljonsveterinär till underlöjtnants och för 2:e bataljonsveterinär till fanjunkares rang. Lönerna borde sättas till resp. 3,000, 1,500, 1,000 och 700 Rd. rmt. Dessa löner skulle upptagas på militärveterinär-läkarekårens stat. På staten för veterinärstyrelsen, vilken borde lyda under civildepartementet, medan den nämnda kåren ju skulle höra under lantförsvarsdepartementet, upptogs för överfältveterinären ett arvode på 500 Rd. rmt. Kommittén förutsatte, att överfältveterinären skulle kunna tagas bland Veterinärinrättningens professorer. I sådant fall skulle han lyfta $\frac{2}{3}$ av lärarelönen och $\frac{2}{3}$ av lönen på fältveterinärkårens stat jämte arvode, summa 5,500 Rd. rmt. Kommittén föreslog för övrigt elva regementsveterinärbeställningar samt 10 första och 9 andra bataljonsveterinärplatser. Tre artilleri- och åtta kavalleriregementen funnos vid denna tid.

En utförlig redogörelse för 1865 års förslag har ansetts motiverad därav, att det synes hava varit det första, som avsåg att genomdebattera problemet i hela dess vidd, och därför att det sammanfattat, efter sin tids sätt att se, uppslag, som ännu långt senare skulle hava verkan.

Det förslag i stort sett, grundat på 1865 års kommittébetänkande, som Kungl. Maj:t

i veterinärfrågan förelade riksdagen, blev emellertid icke av densamma biträtt. Det militära veterinärväsendet förblev, liksom för övrigt det civila, vid det gamla.

Den 5 dec. 1874 har en ny kommitté med uppdrag att avgiva förslag till veterinärväsendets ordnande avgivit yttrande, vari kommittén i avseende på den militära grenen uttalade sin anslutning i huvudsak till det projekt, som den 14 april s. å. lämnats av kommittén till utarbetande av förslag till ny härordning. Förslaget kom alltså att taga sig ut sålunda, att vid varje rytteri- och artilleriregemente skulle finnas en regements- och en bataljonshästläkare. Vid varje ingenjör- och trångbataljon borde anställas en bataljonshästläkare, dessutom vid remonteringsväsendet en regementshästläkare. Vid var skvadron skulle finnas en hovslagare. Summa: 18 regementshästläkare, 22 bataljonshästläkare och 55 hovslagare, varjämte 10 extra hästläkare skulle anställas. Regementshästläkare skulle avlönas såsom kapten av 2:a klassen eller med 1,800 kronor; bataljonshästläkare såsom löjtnant av samma klass eller med 900 kronor; extra hästläkare med 200 kronor; hovslagare med 600 kronor. Enär regementshästläkarebeställningen vore den högsta, till vilken en militärveterinär kunde komma, förordades, att efter 10-årig tjänst lönen höjdes till kapten av 1:a klassen eller 2,800 kronor. De militära veterinärerna borde utnännas av Kungl. Maj:t. Beträffande organisationen anmärktes, att hästläkarekåren skulle stå i samma förhållande till överfältläkaren som fältläkarekåren. I krigstid skulle dock en överfältveterinär förordnas såsom inspektör för arméns hästläkarekår. De i värnpliktsåldern varande civila veterinärerna skulle vid enahanda tillfälle inkallas till tjänst vid hären eller dess depåer. Pensionsbeloppen, som då utgingo till militärhästläkarna i likhet med deras rang, skulle regleras. Det kungl. förslaget till 1875 års riksdag anslöt sig till dessa projekt. Lönerna beräknades på angivet sätt. Till dagavlöning föreslogs för regementshästläkare inalles per år 1,095 kronor, för bataljonshästläkare 730 kronor. Till beordrande av extra hästläkare utöver de nyss nämnda 10 föreslogs 1,500 kronor. Militärveterinärstaten slutade på 91,470 kronor. En allmän reglering av militärveterinärväsendet uppnåddes icke vid 1875 års riksdag. Regementshästläkarnas löner förhöjdes dock såväl vid artilleriet som vid värvade och indelta kavalleriet.

I statsverkspropositionen till denna riksdag anförde chefen för Kungl. lantförsvarsdepartementet, hurusom bland arméns i allmänhet krent avlönade tjänstemän hästläkarna varit bland de sämst lottade. Då man emellertid icke kunde göra anspråk på att någon person med den omfattande kunskap, som fordrades hos en skicklig hästläkare, skulle åtnöja sig med den ringa avlöning, som för skvadronshästläkarna bestodes, och då vidare, enligt departementschefens mening, en sådan tjänsteman icke skulle vara oundgängligen behöflig vid varje skvadron, föreslogs, att behovet av högre kvalificerad hästläkarekraft vid kavalleriet skulle fyllas genom tillsättande av en bataljonshästläkare för varje bataljon, medan skvadronshästläkarebefattningarna i mån av innehavarnas avgång, indrogos och ersattes med skvadronshovslagarebeställningar.

I stället för det å fortifikationens stat uppförda arvodet till läkarevård för hästarna, uppfördes där förslagsvis medel till en bataljonshästläkareyssla. Likaledes föreslogs anställandet av en bataljonshästläkare vid vart och ett av de tre artilleriregementena.

Regementshästläkarna uppfördes i förslagsstaterna till betydligt högre avlöning än de dåvarande.

Riksdagen ansåg sig emellertid icke böra bifalla det kungliga förslaget om anställande av bataljonshästläkare vid fortifikationen och kavalleriregementena. Däremot beviljades medel till dessa tjänster vid artilleriet likaså löneförhöjningarna för regementshästläkarna.

Vid 1876 års riksdag påpekades i en kunglig proposition, hurusom en skvadrons-

hästläkare vid *indelta* armén åtnjöt, enligt då gällande stater, endast 500 kronor i lön, 40 öre om dagen i dagavlönning under vapenövningarna, beräknade till 60 dagar, samt vakansavgift för ett nummer. Samme tjänsteman vid värvade armén hade 600 kronor i lön jämte beklädnad och portion. Kungl. Maj:t föreslog att avlöningsförmånerna för skvadronshästläkare vid den förstnämnda delen av armén skulle utgå med lön kronor 800 och dagavlönning, summa 60 kronor per år, samt vid värvade kavalleriet med samma lönebelopp jämte beklädnad och portion. Men med hänsyn till olikheten i tjänstgöringsskyldigheten satte likväl riksdagen lönen för den indelta arméns hästläkare 100 kronor lägre än som föreslagits, medan löneförhöjningen för ifrågavarande tjänsteman vid värvade kavalleriet beviljades. En längre fram intagen tablå utvisar löneförhållandena fram till år 1886. År 1877 beviljades ännu ett lönetillägg.

I sammanhang med verkställandet av dessa reformbeslut påbjöd Kungl. Maj:t, att regements- och bataljonshästläkare för framtiden skulle benämnas resp. regements- och bataljonsveterinärer, samt att de förra skulle äga löjtnants, de senare underlöjtnants grad. Tillika påbjöds beträffande formerna för tillsättningen, att vederbörande chefer anmälde inträffad ledighet, och Sundhetskollegiet kungjorde tjänsten ledig och mottog till Konungen ställda ansökningar, varefter kollegiet, sedan veterinärinstitutets lärarekollegium hörts, avgåvo förslag till Konungen, som utnämnde med fullmakt. Blott fullt legitimerad veterinär finge föreslås. Med hänsyn till det ringa antalet bataljonsveterinärbefattningar ville Kungl. Maj:t icke ännu föreskriva förutgången verksamhet såsom bataljonsveterinär för kompetens till regementsveterinärbefattning. På generalfälttygmästarens hemställen föreskrev Kungl. Maj:t tillika, att arméns veterinärer, med anledning av de från 1876 förhöjda lönerna, skulle vara skyldiga att utan särskild ersättning meddela undervisning, var och en vid det regemente eller den kår han tillhörde, åt befäl, underbefäl och blivande beställningsmän i hästkännedom och hovbeslagslära efter de kurser och tidsbestämmelser, som i kommandoväg fastställdes.

Arméns militärveterinärväsende hade sålunda gjort ett steg framåt. Det kan nämnas, att vid denna tid en principiell bestämmelse angående veterinärväsendet i dess helhet inryckts i instruktionen för det ämbetsverk, som nu trädde i det gamla Sundhetskollegiets ställe. I instruktionen för Medicinalstyrelsen av den 2 nov. 1877 finnes ett stadgande, som saknades i det äldre verkets grundläggande instruktion, nämligen att veterinärväsendet löd under densamma. Beträffande detta hade styrelsen att tillse det såväl i allmän tjänst anställda, som andra veterinärer enligt gällande instruktioner och förordningar behörigen fullgöra sina åligganden. Varje innehavare av veterinär tjänst var beträffande utövningen därav ställd under medicinalstyrelsens inseende. Överfältläkaren handlade och föredrog militära hälso- och sjukvårdsärenden ävensom veterinära ärenden.

Under tiden fortsattes diskussionen om arméorganisationens utveckling. Det projekt, som 1882 års betänkande om försvarsväsendet innehåller för den veterinära detaljens del, ansluter sig huvudsakligen till 1875 års. Antalet extra hästläkare var nedsatt till sex, men deras arvode höjt till 400 kr. Bataljonshästläkarelönen föreslogs alltjämt till likhet med löjtnants av 2:a klassen, men denna senare lön sattes till 800 kr. 1883 års kungl. proposition omfattade även dessa linjer men blev icke av riksdagen godkänd. Inom den militärveterinära förvaltningen fattades nu, den 16 nov. 1883, beslut, att eleverna vid hovbeslags-skolorna även skulle undervisas i skötseln av hästens vanliga åkommor. Detta beslut var av en viss vikt för lösande av den sedan 1875 svävande frågan om löneroglering för skvadronshästläkareplatserna vid kavalleriet. Redan 1884 hade Kungl. Maj:t, med den från 1865 års kommitté kända motiveringen, föreslagit såväl deras successiva indragande som deras ersättande med ett reducerat antal bataljonshästläkare. Riksdagen godkände emellertid

icke då förslaget, under framhållande att det växande antalet vakanser inom ifrågakommandena kunde minskas genom en nedprutning på de sedan 1849 gällande examensfordringarna. Sedan emellertid såväl styrelsen som veterinärinstitutets lärarekollegium avstyrkt en sådan sänkning av kompetensvillkoren, beslöt Kungl. Maj: t 31 okt. 1884, att den för tillfället icke skulle ifrågakomma. Då till januari 1886 vakansantalet vuxit till 22 av 47 platser, förnyades det kungliga förslaget vid detta års riksdag.

De dåvarande lönerna för militärveterinärerna voro:

För 3 regts veterinärer vid artilleriet, per man, lön	kr. 1 800	
	dagavlönning . . . > 1 095	8 685
» 2 » » » värvade kavalleriet, dito		5 790
» 6 » » » indelta » pr man, lön	kr. 1 800	
	dagavlönning » 180	11 880
» 3 bat. veterinärer vid artilleriet, pr man, lön	kr. 900	
	dagavlönning . . . > 730	4 890
» 10 skvadronshästläkare vid värvade kavalleriet, per man, lön .	kr. 800	8 000
	beklädnad och portion åt var av dessa pr år	kr. 365 3 650
» 37 skvadronshästläkare vid indelta kavalleriet, pr man, lön .	kr. 700	
	dagavlönning kr. 60	28 120
portion åt dessa pr dag och man	kr. 0.60	1 332
		<hr style="width: 100%;"/>
		S:a 72 347

I enlighet med principerna från 1875 års proposition föreslog nu (1886) departementschefen, att för varje kavallerienhet om fem skvadroner skulle beräknas blott 2 hästläkare, en regements- och bataljonsveterinär. Vid vardera av skånska husarregementet och skånska dragonregementet om resp. 10 skvadroner, skulle utom regementsveterinären finnas 3 bataljonsveterinärer. Vad lörens storlek angick föreslogs, att vid värvade kavalleriet skulle bataljonsveterinärerna avlönas såsom vid artilleriet (lön: 900 kr.; dagavlönning: 730 kr.), vid indelta kavalleriet skulle visserligen lönen sättas till 900 kr. men dagavlönningens summa hållas vid 120 kr. Samtliga hästläkare vid kavalleriet skulle göras beridna, varföre de, såsom officersvederlikar, skulle erhålla vanlig ersättning för en häst vardera, vilken ersättning uppgick till 765 kr. pr år. Regementsveterinärerna borde alla efter 10 års tjänst bekomma ett ålders-tillägg av 1,000 kronor. I mån av inträffad avgång skulle alltså de 47 skvadronshästläkarebeställningarna indragas, och allt efter det medel bleve tillgängliga 12 bataljonsveterinärbefattningar vid kavalleriet inrättas. Ett anslag av 2 000 kr. till arvoden à 400 kr. äskades för fem hästläkare. För beordrande av extra hästläkare begärdes 1 500 kr. Hela staten slutade på 68 505 kr. En anseelig besparing skulle alltså vinnas, vilken också senare kom till pass vid sjukvårdsbyråns upprättande. Riksdagen frånträdde sin mening av 1884 samt biföll förslaget, dock med nedsättning av ålderstillägget för regementsveterinärer till 500 kr. samt med villkor, att nedsättningen av skvadronshästläkareantalet icke finge föranleda ökade kostnader för rusthållarna vid vården av hästmateriet. Denna reglering av staten för militärveterinärerna följdes samma år av utfärdandet av en ny instruktion för deras tjänst (31 dec. 1886). Här fastställdes de modernare bestämmelser om militärveterinärernas ställning och ansvar, som huvudsakligen äro de än i dag gällande. Här stadgades, att militärveterinär i avseende på vetenskaplig verksamhet stode under medicinalstyrelsen men i övrigt tillhörde veterinärstaten och staben vid regemente, kår eller annat truppförband, vid vilket han vore anställd. Om militärveterinär tilldelades särskild avdelning av ett truppförband,

så trädde han under omedelbart befäl av avdelningens befälhavare. Militärveterinär gjordes vidare ansvarig för den honom åliggande vården av sjuka hästar. Han hade att beträffande den veterinära hälsovården hos vederbörande befälhavare, eller om två eller flera veterinärer voro anställda vid förbandet, hos den av dem, som vore berättigad att över den eller de övriga föra befäl, göra de framställningar, till vilka omständigheterna kunde föranleda. Funne militärveterinär, att hans framställningar och förslag i dessa hänseenden icke av vederbörande beaktades eller verkställdes, eller att de åtgärder som vidtogos icke svarade mot ändamålet, ägde han rätt, om han så ansåge nödigt, anmäla förhållandet hos Medicinalstyrelsen. I kontrollen över utförandet av hovbeslag hade militärveterinär att biträda vederbörande befäl. Bestämmelserna för hästsjukvården utformades närmare på följande sätt:

Överinseendet över densamma lades i regementsveterinärens hand. Han gjordes till föreståndare för förbandets sjukstall. Han hade att till befälhavaren avgiva förslag till tjänstgöringsordning vid detta och till de behövliga särskilda instruktionerna. Vidare var det han, som skulle rekvirera de persedlar, som voro erforderliga för sjukvården i stallen. Han hade att ansvara för instrumenten och medicinalutredningen samt rekvirera från fältläkarekontoret behövlig materiel. Före 1 mars hade han att genom vederbörande befälhavare ingiva årsberättelse och sjukförslag till Medicinalstyrelsen. Likaledes avlämnade han berättelse över den enskilda verksamhet, som utövats av honom och av övriga vid förbandet anställda veterinärer. Den förra bestämmelsen har 1901 utvidgats till att omfatta även regements- och bataljonsveterinär vid ingenjör- och trängkår. Samma år ha alla militärveterinärer ålagts att avgiva till Medicinalstyrelsen ställd rapport över sin civila verksamhet genom länsveterinärerna, resp. stadsveterinären i Stockholm. Bataljonsveterinären ålades att förätta de veterinära göromålen vid den avdelning av truppförbandet, som han tilldelats. Om han kommanderats till avdelning, som ej vore sammandragen med återstoden av truppförbandet, hade han att efter kommanderingens slut avgiva sjukförslag till Medicinalstyrelsen och till regementsveterinären. Denna instruktion, som betecknade ett storartat framsteg utöver 1858 års tjänstgöringsreglemente och 1863 års instruktion, följdes av en stadga för militära veterinärstipendier. I följd av 1886 års riksdagsbeslut skulle 5 extra hästläkare anställas. De skulle kallas veterinärstipendiater och antagas av Medicinalstyrelsen. Under de närmast följande åren återfinnas några beslut och åtgärder, som i sin mån äro kännetecknande för militärveterinärväsendets framsteg. År 1889 gjordes det tillägg i 1875 års stadgande om tillsättningen av militärveterinära tjänster, att Medicinalstyrelsen skulle beledsaga handlingarnas överlämnande till Kungl. Maj:t med ett förord för någon av de sökande. Tillika bestämdes, att veterinärstaten hädanefter skulle benämnas fältveterinärstaten och veterinärstipendiaterna fältveterinärstipendiater. S. å. gavs på överfältläkarens förslag tillstånd för de leg. veterinärer, som varit veterinärstipendiater att såsom bataljonsveterinärer kunna ingå i en fältveterinärstatens reserv. 1891 föreskrefs, att förslag till regementsveterinärtjänst kunde följa endast efter 3-årig veterinärbeställning vid armén.

Emellertid mognade frågan om en reformerad härordning till förnyat avgörande. I det yttrande över förslag till grunder för en ny härordning, som avgavs 1891, äro de gamla grundlinjerna från 1875 och 1883 bibehållna. På krigsfot borde en arméveterinär med stab förordnas att vid fälthären göra tjänst. Ett tillägg och ett betydelsefullt sådant synes det vara, då det förordas, att en veterinär ur kårens personal skulle anställas vid en sjukvårdsöverstyrelse. I den kungl. försvarspropositionen till 1892 års urtima riksdag upptogs t. f. generalstabschefens förslag om indragandet av Medicinalstyrelsens fältläkarekontor och uppriktandet av en sjukvårdsbyrå under Arméförvaltningens intendentsdepartement. Byråchefen skulle hava fördelningsläkares rang och lön; 3 assistenter, därav en regementsveterinär, skulle arbeta på byrån, som hade att handlägga alla facktekniska angelägenheter ävensom

personella och mobiliseringsfrågor, som det då tillkom överfältläkaren att avgöra eller till medicinalstyrelsens avgörande bereda. Riksdagen, som godkände förslaget, anvisade medel bl. a. på de besparingar som vunnits genom organisationen 1886 av bataljonsveterinärtjänsterna vid kavalleriet.¹⁾ Den 3 mars och den 28 sept. 1893 vidtoges föreberedande åtgärder för byråns upprättande. Med ändring av 1886 års instruktion för militärveterinärer stadgades, att förslagen över instrumental- och medicinalutredningar skulle ingå till Arméförvaltningens intendentsdepartement, samt att den befattning med arméns sjukvårds- och veterinärmaterial, som ålegat Medicinalstyrelsens fältläkarekontor skulle övertagas av sjukvårdsbyrån. Inom Medicinalstyrelsen, som ju även handhar militärveterinära frågor av vetenskaplig art, skildes överfältläkaren från handläggningen av veterinära ärenden. Den 18 maj 1894 stadgades nämligen, att en leg. veterinär skulle hos Medicinalstyrelsen förordnas att deltaga i handhavandet av veterinära ärenden. Denna veterinär skulle i stället för överfältläkaren handlägga och föredraga veterinära mål. Då den 31 dec. 1901 Medicinalstyrelsen erhöll ny instruktion föreskrevs, att ett av medicinalråden skulle vara leg. veterinär.

Även i andra avseenden fortgick utvecklingen. Den 8 mars 1895 bestämde Kungl. Maj:t, på förslag av kavalleriinspektören, att regementsveterinär efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring skulle av Medicinalstyrelsen föreslås till erhållande av kaptens rang. Den 27 maj 1904 förordnades slutligen, att regements- och bataljonsveterinärer skulle äga resp. kaptens och löjtnants rang.

Den organisation, som skapats år 1892, kändes tidigt såsom något ofullgånget, som tarvade ändring. I ett förslag till ny organisation av arméförvaltningen, utarbetat inom Lantförsvarsdepartementet år 1897, framhålles, att 1892 års förordning visserligen utgjorde ett framsteg. Men, hette det, den önskvärda enheten i ledningen av arméns sjukvårdsväsende hade dock långt ifrån uppnåtts genom inrättandet av sjukvårdsbyrån, vilken lydde under generalintendenten, under det att den egentlige målsmannen för sjukvårdsväsendet, överfältläkaren, endast indirekt, såsom ledamot av utrustningskommissionen, kunde hava inflytande på de ärenden, som handlades inom sjukvårdsbyrån, medan alla personella och rent medicinska ärenden lydde under Medicinalstyrelsen.

I visst avseende borde sjukvårdsbyrån utbrytas ur intendentsdepartementet. Den

¹⁾ Förhållandena enligt 1892 års beslut framgår av efterföljande två tabläer:
Efter 1886 års organisation hade antalet militärveterinärer varit följande:

	Kavalleri	Fält- artilleri	Träng	Utom truppförb.	S:a
Reg:sveterinärer	8	3	—	—	11
Bats	12	3	2	—	17
Fältvet.-stipendiater	—	—	—	5	5
	—	—	—	—	S:a 33

Genom urtima riksdagens beslut år 1892 hade ställningen ändrat sig sålunda:

	Kavalleri	Fält- artilleri	Träng	Utom truppförb.	S:a
Reg:sveterinärer	7	4	—	—	11
Bats	9	—	4	—	13
Fältvet.-stipendiater	—	—	—	5	5
	—	—	—	—	S:a 29

borde underordnas överfältläkaren såsom hans stab, men den borde icke i denna sin självständiga ställning benämnas sjukvårdsstyrelse. Ty såsom ledare av sjukvårdsförvaltningen skulle den icke hava en likartad position med t. ex. artilleristyrelsen. I sådant avseende skulle den vara underordnad intendenturstyrelsen. För övrigt borde överfältläkaren lyda direkt under Kungl. Majt. De medel, som avsåges för underhåll av sjukvårds- och veterinärmateriel skulle ställas till hans disposition enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter. Staben skulle utgöras av två läkare, en veterinär och en sjukvårdsintendent. Den proposition, som Kungl. Maj:t, med underkännande av förslaget om en överfältläkarens stab, gjorde till 1898 års riksdag om upprättandet av en sjukvårdsstyrelse rönt icke framgång. Överfältläkaren skulle, enligt denna proposition, endast såsom adjungerad medlem deltaga i Medicinalstyrelsens handläggning av militärärenden. Åt den militärveterinär som skulle vara en av föredragandena i sjukvårdsstyrelsen, föreslogs 1 200 kronors arvode.¹⁾

Genom kungl. förordningen angående förvaltningens vid armén ändamål och organisation samt instruktionen för Arméförvaltningen, bäge av den 11 okt. 1907, bestämdes militärveterinärväsendets nuvarande organisation.

¹⁾ Innan den nuvarande ordningen med det militära veterinärväsendets centrala förvaltning kom till stånd, inträffade 1901 års härordningsreform. Den berörde dock blott veterinärstatens fördelning på de olika förbanden.

Enligt 1901 års härordningsbeslut skulle militärveterinärstaten ha följande utseende:

	Kavalleri	Artilleri	Fortifikation	Träng	Utom truppförb.	S:a
Reg:sveterinärer . .	8	6	—	—	—	14
Bat:s »	10	8	2	1	—	21
Fältvet.-stipendiater .	—	—	—	—	8	8
	—	—	—	—	—	S:a 43

II. Militärveterinärväsendets nuvarande organisation.

Ledningen av veterinärväsendet.

Högsta ledningen av militärveterinärväsendet tillkommer Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse. Chefen för sjukvårdsstyrelsen, Generalfältläkaren, har ständig befälsrätt över arméns veterinärpersonal och är tillika chef för fältveterinärkårens reserv. De veterinära ärendena handläggas i sjukvårdsstyrelsens fältveterinärbyrå. Chef för denna byrå är Fältveterinären, vilken föredrager de veterinära ärendena till avgörande i sjukvårdsstyrelsen.

A fältveterinärbyrån handläggas följande ärenden:

- 1) arméns veterinärväsende i allmänhet,
- 2) anskaffning, vård och redovisning av arméns veterinärmateriel,
- 3) granskning av rationsstater,
- 4) skoning samt ersättning för störtade hästar,
- 5) upprättande av tabeller, rapporter och rullor m. m., som avse veterinärvården,
- 6) granskning av persedelredogörelser angående veterinärmaterielen och granskning i tekniskt hänseende av medelsredogörelser rörande denna materiel,
- 7) utbetalningar, varom sjukvårdsstyrelsen fattar beslut,
- 8) utarbetande av statistik över användningen av de till veterinärväsendet anslagna medel.

Dessutom handlägger sjukvårdsstyrelsen ärenden, som angå militärveterinärernas och fältveterinärstipendiaternas antagande och entledigande.

Chefen för fältveterinärbyrån har även skyldighet att på order av generalfältläkaren företaga inspektioner av veterinärvården vid truppförbanden och utbildningen vid hovslagarskolorna.

Utom dessa fältveterinären författningsenligt tillkommande göromål har han att förbereda till avgörande ärenden rörande arméns hästar, varom förfrågningar tillställas sjukvårdsstyrelsen från andra myndigheter.

Veterinärtjänsten vid truppförbanden.

Antalet veterinärer.

Vid de olika beridna vapenslagen finnas följande antal veterinära beställningar: av *regementsveterinärer* finnas en vid varje kavalleri- och fältartilleriregemente samt en vid Bodens garnison = 15 st.

av *bataljonsveterinärer* finnas två vid vardera av de båda stora kavalleriregementena (4) samt en vid övriga kavalleriregementen (6) och vid samtliga fältartilleriregementen och positionsartilleriet (7), en vid varje trängkår (6), en vid vardera Svea och Göta Ingeniörkårer (2) samt en vid Gottlands trupper (1). Enligt 1914 års härordning skall efter 1918 tillkomma en bataljonsveterinärbeställning vid vardera Norrlands ingeniörkår och Fälttelegrafkåren (2 st) = 28 st.

Dessutom finnas å stat upptagna 8 st. *fältveterinärstipendiatbeställningar* = 8 st.

Truppveterinärernas tjänstedälganden.

Truppveterinärernas tjänst består i:

- 1) vården av sjuka hästar,
- 2) besiktning av truppförbandets och lejda hästar,
- 3) handhavande och vård av den veterinära utrustningen,
- 4) handhavande av uppsikten över hovbeslaget vid truppförbandet,
- 5) expeditionstjänst,
- 6) undervisning i olika skolor,
- 7) besiktning av furage samt prövning av förslag till rationsstater,
- 8) deltagande i fälttjänstövningar, marscher m. m.

På de truppförband, där mer än en veterinär är anställd föreslår regementsveterinären hos truppförbandschefen göromålens fördelande mellan veterinärerna.

Vården av sjuka hästar.

Å tid som av regementschefen bestämmes förrättas dagligen hästsjukvisitation. Då besöker tjänstgörande veterinären de olika underavdelningarna av truppförbandet (skvadroner, batterier). De för dagen nya sjukdomsfallen framvisas, undersökas och lämnas nödig vård eller gives personalen föreskrifter om vård. Därefter bliva de redan förut sjukskrivna hästarna undersökta. De tillfrisknade avföras från sjukbeskeden och övrigas hälsotillstånd prövas. Svårare sjuka hästar vårdas dock vid de flesta truppförband i särskilt sjukstall, med vilket på flera regementen är förbunden en operationssal. Vid truppförband i landsorten måste veterinärerna själva utföra alla påkommande operationer. Detta beroende på, att utom i Stockholm (Veterinärhögskolan) saknas möjlighet att avpollettera operativa och andra svårare fall till särskild klinik. Vid alldeles särskilda fall, t. ex. vid operation mot lungpipning, har det dock några gån-

ger förekommit, att armén tillhöriga hästar sänts från landsorten till Veterinärhögskolan i Stockholm. Möjligheten att sända hästar till högskolans kliniker har dock mycket litet utnyttjats. Truppveterinärernas dagliga sjukvårdsarbete ställer sig givetvis olika för olika truppförband och även olika vid skilda skeden av truppens utbildning. Vid trängen och fortifikationen, där stamhästantalet är relativt ringa, och där även antalet inlejda hästar icke blir särdeles stort, är naturligen veterinärernas sjukvårdsarbete av mindre krävande art. Vid kavalleriet och artilleriet kan däremot antalet sjuka hästar vara betydligt.

Enligt gällande tjänstgöringsreglemente *skall* veterinärbesiktning anställas å:

- 1) remont vid ankomsten till regementet,
- 2) stamhäst, som utlånas från eller avgår på kommandering utom regementet, såväl vid hästens avgång som dess återkomst,
- 3) stamhäst, som utackorderas, såväl vid avgång som återkomst,
- 4) stamhäst, som avses deltaga i vissa tävlingar,
- 5) stamhäst, som föreslås till kassation,
- 6) lejd häst vid såväl in- som utmönstring,
- 7) häst, som ankommer till eller tillfälligtvis uppställs å regementet, om omständigheterna så påfordra.

Vid alla dessa besiktningar av stamhästar och remonter skall föras besiktningssinstrument. Då lejda hästar besiktigas skall föras särskilt protokoll.

Utom dessa reglementerade besiktningar förekomma vid de olika regementena besiktningar av stamhästar, vare sig detta sker på regements- eller avdelningschefs initiativ. Vid dessa besiktningar beordras eller anmodas i de flesta fall en veterinär att närvara. Med avseende å besiktningarna av de lejda hästarna torde dessa vara de mest krävande och tidsödande. Innan dessa hästar lejas in skola de förbesiktigas å lejningsorten, vilket gör att veterinärerna få företaga resor oftast långt utom garnisonsorten. Så få veterinärerna vid de i Stockholm förlagda regementena flera gånger årligen härför göra resor till Västergötland, Småland, Skåne m. fl. landskap, sedan besiktigas åter samtliga hästar vid ankomsten till truppförbandet. Härvid skall till protokollet dikteras djurens signalement, värde, förefintliga fel m. m. Sedan lejnningstiden gått till ända, sker utmönstring av hästarna, varvid under tjänsten ådragna skador värderas.

Arméns veterinärmateriel omfattar all den materiel, som erfordras för veterinärvården vid armén samt för skoningen av arméns hästar. Till vården av veterinärmaterielen räknas även uppsikten över och vården av truppförbands sjukstall och skosmedja med tillhörande inventarier.

*Besiktning
av truppför-
bandets och
lejda hästar.*

*Handhavan-
de och vård
av den vete-
rinära ut-
rustningen.*

Enligt gällande förvaltningsreglementen skall den veterinära tjänstegrenschefen vid regementen och kårer handlägga och inför regements- (kår-)chefen föredraga ärenden rörande veterinärmaterielen. Han är även chefs biträde vid tillsynen över och handhavandet av värden av denna materiel.

På grund härav har han närmaste överinseendet över denna materiel samt skall besiktiga och dessutom en gång årligen inventera densamma. Även skall regementsveterinären föra förrådskontrollbok över all veterinärmateriel, som tages till uppbörd vid regementet samt granska och attestera räkningar, som avse denna materiel. Han uppgör och underställer regementschefen föreskrivna inventeringsbesked, redovisningshandlingar, rapporter och planer m. m. rörande materielen samt är ansvarig för den formella riktigheten av här nämnda handlingar.

Regementsveterinären skall till chefen avgiva rapport om kassabel veterinärmateriel. Vid därefter skeende kassation skall föras protokoll. Han biträdes vid handhavandet av veterinärmaterielen av hovslagarunderofficeren.

Regementsveterinären vid fördelningskavalleriet skall dessutom handhava all den veterinärmateriel, som är avsedd för fördelnings veterinära fältformationer d. v. s. utrustningen till etappveterinärvårds- och sjukstallskadrar samt sektioner av etappveterinärvårdsförrådet. Även skall denna regementsveterinär hos sjukvårdsstyrelsen rekvirera samt till fördelnings övriga truppförband distribuera all för veterinärvården avsedd förbrukningsmateriel, såsom bomull, bindor av olika slag, hästförband m. m.

*Uppsikten
över hov-
beslaget.*

Veterinärerna skola hava uppsikten över truppförbandets hovbeslag samt därvid övervaka huru hovbeslaget utföres och lämna anvisning om beslaget av sjukligt förändrade hovar m. m. Detta sker med biträde av vederbörande hovslagarunderofficer.

*Expedi-
tionstjänst.*

Genom överflyttande av all utrustning, som har samband med hästsjukvården och hovbeslaget ifrån intendentur- till veterinärmateriel, och sedan vederbörande regementsveterinär skall handhava och ansvara för denna samt handlägga alla utbetalningsärenden på denna avdelning, har expeditionstjänsten kommit att taga avsevärd tid i anspråk. Härtill komma hästsjukrapporter samt årsrapporten till Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse. Dessutom skall varje år till sjukvårdsstyrelsen insändas redovisning för veterinärmaterielen jämte verifikationer samt sammandrag över tillkomst och avgång med hänvisning till medelsredovisning, rekvisitioner, besiktninginstrument och protokoll. För regementsveterinären vid fördel-

ningskavalleriet tillkommer dessutom alla rapporter angående veterinärmaterielen tillhörande fördelningen och redogörelse för all förbrukningsmateriel. Regementsveterinären skall även föra hand- och kommandörulla över hovslagarpersonalen.

Truppveterinärerna hava sig ålagd undervisningsskyldighet i hästkännedom och hovbeslag vid truppförbandens olika skolor. Den mest krävande undervisningen är utbildningen av hovslagarbeställningsmän (hovslagarskolor). Denna äger numera rum vid truppförbanden. Elever från infanteriet, fästningsartilleriet samt ingenjör- och trängtrupperna utbildas vid respektive arméfördelningars kavalleri- och fältartilleriregementen (positionsartilleriregementet) enligt vederbörande arméfördelningschefs bestämmande.

Undervisningsskyldighet.

Hovslagareskolan står under överinseende av vederbörande veterinär, vilken även meddelar såväl den teoretiska som erforderliga delar av den praktiska undervisningen. Skolan pågår minst sex månader av året. Vid artilleriet tillkommer dessutom en skola för värnpliktiga hovslagare. Ävenså hava veterinärerna viss skyldighet att meddela truppförbandets officerare undervisning om vården av enklare skador.

Veterinärerna äro skyldiga att biträda vid besiktning av till truppförbanden levererade fodermedel. Vid ändring av rationsstaterna underställes detta regementsveterinärens prövning.

Besiktning av fodermedel.

Under större fälttjänstövningar, marscher m. m., vilka vara mer än en dag, åtföljas resp. regementen städse av en veterinär, men det inträffar ofta att även vid smärre fälttjänstövningar en veterinär kommenderas att åtfölja truppen. Veterinärerna tagas för detta ändamål i anspråk i större utsträckning, än som t. ex. fallet är med läkarna. De flesta beridna truppförbanden måste för övning i regements- eller bataljonsförband, skjutövningar m. m., begagna övningsfält, som äro belägna mer eller mindre långt från förläggningsplatsen eller garnisonsorten. Detta allt sammanlagt gör, att veterinärerna få tillbringa en avsevärd tid varje år borta från garnisonsorten.

Deltagande i marscher, fälttjänstövningar m. m.

Reserven.

Personalen i fältveterinärkårens reserv utgöres av:

1) personal, som vid eller efter avgång från beställning på stat utan rätt till fyllnadspension vunnit inträde i kårens reserv,

2) personal, som med rätt till fyllnadspension avgått från beställning på stat, med skyldighet att kvarstå i reserven samt

3) sådan personal som direkt vunnit sin första anställning i fältveterinärkårens reserv.

Beställningarna benämnas fältveterinär, regementsveterinär, bataljonsveterinär samt fältveterinärstipendiat.

De i mom. 2 omförmälda veterinärerna äro skyldiga att inträda i kårens reserv och där kvarstå till fyllda 65 år samt med tjänstgöringskyldighet i krig och då värnpliktiga eljest inkallas till rikets försvar, ävensom vid sådan övning som till utrönande av härens krigsberedskap eller för utbildning av beväringens andra uppbåd eller landstormen kan bliva anbefald. De i mom. 1 och 3 omförmälda veterinärerna äro skyldiga att tjänstgöra i ovan nämnda fall samt dessutom tjänstgöra en regementsövning minst vart tredje år intill utgången av det kalenderår, då de uppnå 42 års ålder. Fältveterinärkårens reserv upptager för närvarande 21 bataljonsveterinärer tjänstgöringsskyldiga enligt sist nämnda bestämmelser.

Avlöning, tjänsteställning och tillsättning av tjänster.

Avlöning.

Byråchefen i Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses fältveterinärbyrå har majors avlöningsförmåner.

Regementsveterinärerna ha avlöning lika med kapten av andra klass.

Bataljonsveterinärerna ha, den äldre hälften avlöning lika med löjtnant av första, den yngre hälften lika med löjtnant av andra klass.

Fältveterinärstipendiat har ett årligt stipendium på 600 kr; vid tjänstgöring dagtraktamente av 8 kr.

Avlöningsstaten för militärveterinärkåren ställer sig som följer:

	Avlöning.	Inkvartering.	Summa.
1 fältveterinär à 5,825	5,825	1,000	6,825
15 regementsveterinärer à 3,860	57,900	5,030	62,930
14 bataljons > > 2,595 }	65,940	7,924	73,864 ¹⁾
14 > > > 2,115 }			
8 stipendiater	4,800	—	4,800
Summa	—	—	148,419

¹⁾ Häre ingå de beslutade men ej tillsatta beställningarna vid Ing. 3 och Ing. 5.

Fältveterinären har majors tjänsteställning.
 Regemensveterinären har kaptens tjänsteställning.
 Bataljonsveterinär har löjtnants tjänsteställning.
 Fältveterinärstipendiat har underlöjtnants tjänsteställning.
 Stipendiat kan efter tre år få löjtnants tjänsteställning.

*Tjänste-
ställning.*

För anställning som fältveterinärstipendiat fordras att vara legitimerad veterinär eller att hava genomgått tre fjärdedelar av kursen vid Veterinärhögskolan. *Tillsättning av tjänster.*

Till bataljonsveterinär kan utnämnas legitimerad veterinär, vilken i egenskap av fältveterinärstipendiat fullgjort fyra månaders tjänst som extra veterinär vid armén. Befordran till bataljonsveterinär kan även ske från reserven.

För befordran till regementsveterinär fordras att hava som bataljonsveterinär på stat fullgjort tre års tjänst.

För fältveterinärtjänsten fordras regementsveterinärkompetens.

Fältveterinärstipendiatbefattningarna tillsättas efter ansökan av generalfältläkaren.

Bataljons- och regementsveterinärbefattningarna sökas hos Konungen. Sjukvårdsstyrelsen jämte den veterinära byråchefen i medicinalstyrelsen avgiva förslag bland de sökande. Befattningarna tillsättas av Kungl. Maj:t.

Till erhållande av fältveterinärbefattningen avgiver generalfältläkaren förslag hos Konungen på lämplig person.

III. Förslag till organisation av militärveterinärväsendet.

Under de senare åren ha ändringar i de militärveterinära förhållandena ofta varit föremål för uttalanden och utredningar, men det har då huvudsakligen gällt en omreglering av lönestaten. De militärveterinära förhållandena i sin helhet ha däremot icke varit föremål för mera genomgående granskning. De erfarenheter, som det senaste decenniet givit med avseende på bristande kontinuitet i militärveterinärkårens rekrytering, samt rön från det nu pågående världskriget med avseende å kraven på militärveterinärväsendet giva dock tillsammans en välgrundad anledning till en utredning med avseende å önskvärda förbättringar och ändringar av hela vår militärveterinära organisation. Detta har även funnit ett kraftigt uttryck såväl i uttalanden inom båda kamrarna vid årets riksdag som i en skrivelse från Inspektören för kavalleriet, vari han framhåller önskvärheten av att sakkunniga tillkallas för en sådan utredning (bil. I).

Ledningen av veterinärväsendet.

Den centrala ledningen av veterinärväsendet.

Förut har redogjorts för, hurusom ledningen av militärveterinärväsendet ligger hos sjukvårdsstyrelsen genom generalfältläkaren, och att en veterinär byråchef förbereder därtill hörande ärenden.

Sakkunniga hava icke kunnat finna det lämpligt, att denna organisation av ledningen för militärveterinärväsendet bibehålles. Genom de av sjukvårdsstyrelsen till Konungen årligen avgivna berättelserna över dess verksamhet med hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet vid armén framgår, att arbetsbördan i Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse är stadd i ständig ökning. Ifrån att de i *Fältläkarbyrån* handlagda ärendena — omfattande från vidlyftiga utredningar till smärre skrivelser — 1908 voro 1,001, ha de ökats år efter år till resp. 1,885, 2,106, 2,208, 2,226, 2,350, 3,115 tills de 1915 uppgingo till 3,546. Även har från med sjukvårdsstyrelsens arbete fullt initierat håll i »Världskrigets erfarenheter och

»svenska armén» kraftigt framhållits den stora arbetsbörda, som tynger sjukvårdsstyrelsen endast på grund av dess göromål med arméns sjukvårdsväsende; däri säges: »Den fåtaliga läkarpersonalen i detta ämbetsverk (sjukvårdsstyrelsen) är under den ordinarie tjänstetiden fullt upptagen med handläggningen av de dagliga förvaltningsärendena. En väsentlig del av det viktiga och krävande arbete, som därutöver måste åligga en militär centralmyndighet, måste därför verkställas på övertid eller anförtros åt tillfälligtvis anlitade extra arbetskrafter».

Det är alltså tydligt, att redan under fred måste enbart landets militära sjukvård giva sjukvårdsstyrelsen en fullt tillräcklig arbetsbörda. Sjukvårdsväsendet under det modärna kriget omfattar utom den direkta vården av de sjuka på slagfälten en vittgående organisation av sjukhus och lasarett av olika slag och å olika orter. Kampen mot de smittosamma sjukdomarna fordrar utomordentligt väl planerade och omsorgsfullt genomförda åtgärder med organisation av en mängd bakteriologiska anstalter och med vaccinering av de friska, isolering och vård av de sjuka, hindrande av dessa sjukdomars spridande till den civila befolkningen m. m. För att allt detta skall kunna fungera måste även ersättningsväsendet av personal, instrument, bandage, medicin, bakteriologisk utrustning, transportmedel m. m. vara väl organiserat och genomfört. Ansvar för allt detta är lagt på generalfältläkaren, och förvisso måste härför all hans tid och all hans arbetskraft tagas i anspråk.

Nu är dock att märka, att verksamheten vid den *veterinära* avdelningen i Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse redan under fred är omfattande och av stor betydelse från ekonomisk synpunkt och för arméns slagfärdighet. De å veterinärbyrån handlagda ärendena visa även de en ständig stegring. Efter att 1908 ha varit 340 äro de under de följande åren respektive 365, 423, 392, 434, 538, 739 samt 759 år 1915. Dock omfatta dessa siffror till största delen icke en stor mängd underhandsskrivelser, vilka föranlett utredningar och svar, ej heller äro de hemliga ärendena inräknade. Som av redogörelsen å sid. 29 för veterinärbyråns verksamhet framgår, omfatta de å denna byrå handlagda ärendena dels arméns veterinärväsende i allmänhet, dels dess tekniska och administrativa ledning. Hit hör högsta ledningen av vården av de sjuka hästarna, organisationen av kampen mot uppträdande smittosamma sjukdomar, arméns förseende med instrument, bandage, hovbeslagsmateriel m. m. Organisation och anskaffning av den vid krigstillfälle behövlige veterinärmaterielen och övriga utrustningen måste genomföras under fred. Personalfrågan inom militärveterinärkåren skall ordnas och erforderliga initiativ härutinnan tagas. Fördelningen av arméns

fasta veterinärpersonal och värnpliktige veterinärer för deras ändamåls-enliga användning i krig tillhör även den veterinära delen av sjukvårdsstyrelsens verksamhet. Härtill kommer hela den granskande och kontrollerande delen av denna avdelnings arbete. Alla materielförteckningar från regementen och kårer, alla räkningar, alla årsrapporter skola genomgå och sammanställas m. m.

Ett klargörande av, vilka värden den veterinära verksamheten vid armén rör sig om, visar att anskaffningskostnaden för arméns 11,132 stamhästar (enligt 1914 års härordning), med ett värde av 1,750 kronor per häst (enl. betänkande av kommittén för utredning av officerarnas hästhållning) representera en summa av omkring nitton millioner kronor.

Anslaget till truppveterinärvården (omfattande även hovbeslagsmaterielen) uppgick 1915 till kr. 205,000.

Det är alltså högst betydliga ekonomiska värden, för vilka den centrala veterinärstyrelsen bär ansvaret.

Om redan under fredsförhållanden den centrala militärveterinära verksamheten är av stor betydelse för armén och för staten ur ekonomisk synpunkt, blir detta än mer förhållandet vid krigstillfälle. Erfarenheten från det nu pågående världskriget har i alla länder och vid alla fronter visat, att veterinärorganisationen sättes på det skarpaste prov redan från krigets första dag. De till krigstjänst uttagna hästarna sakna ofta den nödiga träningen för att kunna utstå de hårda strapatserna. Det nyinkallade manskapet har icke hunnit uppöva den nödiga tekniska färdigheten i anpassandet av sadlar och selar. Även komma hästarna ofta att lida på grund av svårighet att anskaffa foder och vatten och skydd mot hårt väder. Allt detta tillsammans gör att antalet skadade hästar blir högst betydligt. Är nu icke veterinärorganisationen redan i fred väl förberedd, och ledningen redan från början beredd att anpassa den efter de uppstående förhållandena, så bli hästförlusterna oerhörda, och väldiga värden, som kunnat räddats, gå förlorade. Med ledning av de erfarenheter som gjorts i Tyskland och Frankrike, kunna vi beräkna, att om Sverige skulle utveckla proportionellt samma styrka, som dessa länder gjorde vid krigets början, skulle vi sätta in ett antal av minst 100,000 hästar. Dessa representera ett penningvärde med nu gällande hästpriser av minst 120 miljoner kronor. Deras reella värde blir dock större, ty genom den hästbrist, som ovillkorligen uppstår i ett land under krig, stiga hästprisen i högsta grad, så att de hästar, som på grund av avgången i armén, måste uppköpas inom landet, stiga avsevärt i pris. Vi torde nämligen icke kunna räkna med någon import av hästar under ett krig. Det blir oss alltså en tvingande nödvändighet att tillse, att vi icke genom bristande militärveterinär organisation i onödan

förlora något av det hästmateriel, som skadas. De skadade hästarna måste genom en omsorgsfull vård så fort som möjligt till största möjliga procent göras åter brukbara för armén. Bliva de ej så återställda, att armén kan begagna dem, kunna dock en hel del komma lantbruket, industrien och aveln tillgodo. Men utom de direkta skadorna har man som en faktor av största vikt att räkna med de smittosamma sjukdomarna. De redan inom landet förekommande uppträda från början i hären, men under krigets gång kan man med stöd av erfarenheten säkert vänta, att alla de smittosamma djursjukdomar, som härja i fiendens armé även komma att spridas till den egna. Dessa sjukdomar kunna bliva en fruktansvärd fara för icke blott arméns hästar utan även för husdjuren i hemorten. Mot de smittosamma sjukdomarna krävas målmedvetna och kraftiga åtgärder. Dessa åtgärder måste ledas från den centrala myndigheten, ty utan enhetlighet i åtgärderna och ledningen kan det hela lätt bliva förfelat.

Sakkunniga kunna icke finna det välbetänkt, att högsta ledningen och ansvaret för allt detta skall åligga generalfältläkaren, ty oavsett det att han icke är veterinär fackman, är, såsom nyss förut framhållits, det arbete och det ansvar han har för sanitetsväsendet, mer än tillräckligt krävande.

På grund av vad här anförts äro de sakkunniga därom eniga att föreslå utbrytande av fältveterinärbyrån ur Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse och bildandet av en *Arméförvaltningens veterinärvårdsstyrelse*. Den skulle ha likartad ställning inom Arméförvaltningen som sjukvårdsstyrelsen. Veterinär-
vårdsstyrel-
sen.

Chefskapet för veterinärvårdsstyrelsen bör anförtros åt en veterinär fackman, vilken samtidigt torde böra vara inspektör för arméns veterinärväsende: *Fältveterinärinspektören*. Dennes uppgifter skulle i stort sett överensstämma med dem, som nu tillkomma byråchefen i sjukvårdsstyrelsens fältveterinärbyrå. Dock med den utvidgning och omgestaltning, som betingas av den ändrade organisationen, särskilt med avseende fäst vid inspektörens ställning som chef för veterinärvårdsstyrelsen. Fältveteri-
närinspek-
tören.

I veterinärvårdsstyrelsen bör inrättas en tjänst som *föredragande Föredragan-* med uppgift att bearbeta och förbereda de olika ärendena. Redan nu har den visat sig nödvändigt att ställa till fältveterinärens förfogande ett veterinärt biträde, som mot årligt arvode utfört statistiska och förberedande uppgifter. Med den ökade arbetsbörda, som efter genomförd organisation av de värnpliktigas utbildning och tjänstgöring samt omorganisation av militärveterinärväsendet i dess helhet uppkommer, torde det vara en tvingande nödvän- den.

dighet att hos veterinärvårdsstyrelsen inrättas en fast sådan beställning. Sakkunniga anse lämpligt, att detta blir en regementsveterinärbeställning. Det kunde tänkas, att man här nöjde sig med en bataljonsveterinärtjänst. Men med hänsyn till att innehavaren av denna tjänst torde få ingen eller nästan ingen möjlighet att skaffa sig extra inkomster, och det dessutom är önskvärt, att denne föredragande icke hör till de yngre av militärveterinärkåren, torde det vara nödvändigt att tillförsäkra honom inkomster i likhet med regementsveterinär. Man kan ha grundad anledning att förutsätta, att denna befattning skall komma att utgöra en meritplats till regementsveterinära och högre befattningar. Det är också tydligt, att det blir till förmån för armén, om det på denna plats blir en viss cirkulation, emedan ett större antal av militärveterinärerna då få en mera intim kännedom om den centrala förvaltningen.

Fackrådet.

Erfarenheterna ha visat, att i såväl krig som fred det är en nödvändighet för den högsta militära myndigheten att till sitt förfogande ha speciell sakkunskap inom de vid armén mest tillämpade veterinärmedicinska vetenskaperna. Med de utomordentliga framsteg, som veterinärvetenskapen gjort under de senaste tiotalen år, är det uteslutet att tänka sig, att chefen för den centrala militärveterinära förvaltningen, även om än aldrig så framstående, skulle i alla de många vetenskapliga frågor, som kunna uppkomma, besitta full sakkunskap. Det kunde då naturligtvis tänkas, att för erhållande av utredning och råd i sådana frågor hänvändelse gjordes, liksom även under nuvarande förhållanden skett, till de institutioner, som äga den önskade sakkunskapen, såsom Veterinärhögskolans lärarkollegium och Statens veterinärbakteriologiska anstalt. Men denna väg är tidsödande, och det blir en för stor apparat. Dessutom är det önskligt, att inom veterinärvårdsstyrelsen kunna tagas initiativ i dylika frågor, initiativ, som många gånger endast kunna tagas av den speciellt sakkunnige. Förutom den mera vetenskapliga frågan vore det även av största gagn, om inom veterinärvårdsstyrelsen funnes representerad den praktiska militärveterinära sakkunskapen. Visserligen kan förutsättas, att chefen själv besitter sådan kunskap, men då det väl kan tänkas, att det kan hava förgått ett tiotal år och mera, sedan chefsveterinären gjorde trupptjänst, och det ur mer än en synpunkt är lämpligt, att veterinärvårdsstyrelsen står i intim kontakt med den veterinära trupptjänstens erfarenheter, skulle det enbart vara till gagn, om en ännu i trupptjänst varande veterinär tillhörde veterinärvårdsstyrelsen.

Sakkunnige vilja därför föreslå, att till veterinärvårdsstyrelsen skall höra ett *fackråd* bestående av professorn i kirurgi vid Veterinärhögskolan,

professorn och föreståndaren för Statens Veterinär bakteriologiska anstalt samt en fördelnings-(regements-)veterinär.

Anledningen till att här föreslagits, att kirurgien och bakteriologien skola vara representerade är den, att dessa båda fack äro de, vilka för arméns veterinär medicinska tjänst kunna anses viktigast, och i vilka armén i en mängd frågor behöver speciell sakkunskap. Visserligen förekomma även frågor av annan natur såsom ren medicin, men dels torde det knappast vara lämpligt att göra en för stor apparat, och dels äro de rent medicinska frågorna mindre ofta förekommande. Det torde ej heller finnas hinder för att om en särskilt viktig sådan fråga skulle förekomma, den häruti speciellt sakkunnige tillkallades för rådplägning. Detta senare gäller även om speciell fackkunskap i hovbeslagsfrågor, då läraren i detta ämne vid Veterinärhögskolan torde kunna rådfrågas.

Det här föreslagna till veterinärvårdsstyrelsen hörande fackrådet skulle styrelsens chef hava icke blott rättighet utan även skyldighet att höra i alla frågor av större vikt eller principiell betydelse och alltid vid avgivande av förslag till författningar o. d.

Såsom nedan närmare framhålles skulle fackrådet även lämpligen deltaga i avgivandet av förslag i befordringsfrågor.

Detta fackråd skulle icke bliva någon för Staten ekonomiskt betungande institution. Sakkunniga hava tänkt sig ett årligt arvode för de civila medlemmarna av 300 kr. Den militära ledamoten skulle däremot icke hava någon särskild gottgörelse.

För det *extra biträde* veterinärvårdsstyrelsen behöver av intendenturofficer, hjälp vid skrivgöromål, vaktmästare m. m. torde Arméförvaltningens personal kunna påräknas, i likhet med vad fallet är för den nuvarande sjukvårdsstyrelsen.

Extra biträde.

Veterinärtjänsten vid högre truppförband.

I den nu rådande militärveterinära organisationen finnas inga fördelningsveterinärer. Önskvärdheten av att sådana befattningar skulle förefinnas har dock flera gånger framhållits.

Fördelningsveterinärer.

Med det nu rådande systemet saknas i fördelningsstaberna allt militärveterinärt initiativ. De ärenden, som röra veterinärväsendet, föredragas nämligen inför arméfördelningschefen av en officer, vilken icke har några särskilda förutsättningar att kunna vara taleman i de veterinära frågorna. Följden av detta har blivit, att vid fältövningar, fälttjänstöv-

ningar m. m. det icke tagits nödig hänsyn till veterinärernas utbildning. Militärveterinärerna ha alltså fått sakna övningsmöjligheter med avseende å ordnandet av hästsjukvården under förhållanden liknande dem, som skulle uppkomma i krig och ytterst sällan ställts inför lösandet av uppgifter, där andra än enbart fredsförhållanden spelat in. Då, som även på annat ställe framhålles, det är av största vikt att i händelse av krig arméns veterinärväsende fungerar tillfredsställande från första dagen, om man vill undvika stora, oersättliga och onödiga hästförluster, är det även nödvändigt att veterinärerna skaffas alla möjliga övningstillfällen. Annars blir följden vid krig den, att innan veterinärerna hunnit samla den nödiga erfarenheten förgår en för hästmaterielet förödande tid. Genom att en *fördelningsveterinär* hade möjlighet att själv deltaga i och kunde taga initiativet till militärveterinära övningar, skulle han även själv få en synnerligen önskvärd vana att leda veterinärtjänsten vid högre truppförband. Vid krigstillfälle finnes nu icke andra än regementsveterinärer att anförtro ledningen av veterinärväsendet såväl vid fördelning som högre förband. Att en person utan förutsättningar, vunna genom övning och erfarenhet, med ens kommer att ställas inför sådana uppgifter kan icke vara tillfredsställande.

Enligt gällande föreskrifter skall vid krigstillfälle avgång i veterinärmaterielen i största möjliga mån ersättas genom rekvisition i etappområde och å krigsort. Det torde därför vara av största betydelse, att ledningen av arméns veterinärväsende äger noga kännedom om de tillgångar, som av dylik materiel är till finnandes i de skilda orterna. Detta gäller såväl förbandsmateriel som medicin och hovbeslagsmateriel. Vad särskilt den senare angår, är det att märka, att tillgången brukar växla å olika tider av året alltefter affärsmäns och hantverkares bruk att förse sig med lager. Dessa växlingar är av stort intresse att känna. Vidare vore det mycket fördelaktigt att noga känna de olika typer av materiel, som i orterna bruka användas och de olika möjligheterna att använda dem för armén. Under nuvarande förhållanden sakna vi en noggrann sådan kännedom, men genom att fördelningsveterinärbefattningar inrättades skulle det jämförelsevis lätt bli möjligt att genom dem och genom samarbete mellan dem och truppveterinärerna införskaffa upplysningar i detta hänseende. Dessa skulle sedermera insändas till veterinärvårdsstyrelsen för att där bearbetas.

Sedan utbildandet av truppförbandens hovslagare numera förlagts till vid de beridna regementena upprättade skolor, är en återkommande fackkunnig inspektion av dessa av behovet påkallad. En sådan inspektion

skulle medföra kontroll av undervisningens rätta bedrivande och att utbildningen bleve likartad. Visserligen har en sådan inspektion redan för rättats av chefen för sjukvårdsstyrelsens fältveterinärbyrå, men på grund av den avsevärda arbetsbörda, som åligger fältveterinären, har detta endast kunna ske mera sällan, och torde i framtiden förhållandena härutinnan på intet sätt förbättras. Genom att det funnes fördelningsveterinärer skulle en tillräcklig inspektion utan svårighet kunna anordnas.

Det skulle otvivelaktigt från statens synpunkt vara av väsentlig ekonomisk nytta, om vid de årligen återkommande kassationerna av hästar fördelningsveterinären bereddtes tillfälle att närvara för att tillgodogöra sin större erfarenhet, men framför allt sin större kännedom om fördelningens hästar. Det torde nämligen kunna förutsättas att därigenom kunde undvikas en del bortsäljningar av hästar, vilka skulle kunna få användning vid annat truppförband, om tjänsten vid det egna vore för krävande. Även torde kunna tänkas att fördelningsveterinären i vissa fall genom större sakkunskap skulle kunna meddela sådana anvisningar för behandling, att kassation kunde undvikas. Vad här sagts om besiktning och råd vid kassation får vid trängens och vissa ingenjörstrupper särskild betydelse, om de av sakkunniga nedan föreslagna indragningarna av vissa bataljonsveterinärbeställningar genomföras.

Även skulle fördelningsveterinären ha en viktig uppgift i inspektion av de stallhygieniska förhållandena vid truppförbanden. En sådan inspektion kunde vara lämplig även vid de truppförband, som ha veterinär på stat, men skulle vara av särskild vikt vid dem, som icke ha militärveterinär fast anställd. Detta gäller trängens och vissa ingenjörstrupper enl. sakkunnigas förslag samt infanteriet. Vid varje infanteriregemente skola finnas 28 st. staten tillhöriga hästar. Då vid infanteriet i allmänhet sakkunskapen i hästfrågor torde vara mindre väl tillgodosedd, vore det till stor fördel om hästvården därstädes bleve inspekterad av fördelningsveterinär.

Dessa här nämnda olika inspektioner som fördelningsveterinären skall förrätta torde kunna kombineras så, att de icke behöfde återkomma allt för ofta. Inspektionerna ske efter order av arméfördelningschefen, och bör fördelningsveterinären äga taga initiativ härutinnan.

Det inträffar ej alltför sällan, att det uppstår risk för smittosamma sjukdomars spridande bland hästarna under fälttjänst- och andra övningar. De åtgärder, som skola företagas däremot äro oftast beroende på lokala förhållanden, vilka kunna vara svåra att överblicka av veterinärvårdsstyrelsen. Ofta kräves även här snabba initiativ. Detta skulle ur hygienisk

och ekonomisk synpunkt vara en viktig uppgift för en fördelningsveterinär. Även förekomma ofta i detta hänseende frågor, vilka äro av ganska stor ekonomisk räckvidd i samband med de olika vapenslagens lejning av hästar. Det gäller att förekomma dels att sjukdomar med lejda hästar införas till de beridna eller med hästar utrustade truppförbanden, dels att eventuellt under lejningstiden vid regementena uppkomna sjukdomar spridas ut i bygderna, när de lejda djuren skola lämnas tillbaka. Angående detta finnas visserligen författningar och ha anvisningar meddelats från sjukvårdsstyrelsen, men ett ingripande i dessa frågor av en fördelningsveterinär, med kännedom om platsförhållandena, kunde både i ena och andra avseendet vara synnerligen önskvärt för att stora värden ej i onödan skola gå förlorade. Detta gäller i viss mån även när remonterna skola från depåerna lämnas ut till respektive regementen. Det har inträffat, att remonterna fört med sig smittosam sjukdom, vilken sedan härjat bland regementenas hästar. En ingående besiktning av remonter och depå genom fördelningsveterinär före utlämnandet torde kunna giva en större trygghet mot dylika eventualiteter.

Som förut omnämnts åligger nu värden av fördelningsveterinärmateriel regementsveterinären vid fördelningskavalleriet. Denna skyldighet borde överflyttas till fördelningsveterinären, vilken även skulle ha skyldighet att i samband med övriga inspektioner besiktiga truppförbandens förråd av veterinärmateriel, både den som är avsedd för dagligt bruk och mobiliseringsmaterielen.

Slutligen torde det böra påpekas en beaktansvärd fördel, som skulle vinnas om det inrättades fördelningsveterinärbeställningar. Under nu rådande förhållanden saknas i veterinärkåren beföringsmöjligheter över regementsveterinärs ställning. En regementsveterinär, som kanske vid relativt unga år vunnit sin beföring, vet, som det nu är, att han knappast kan komma längre. Visserligen finnes fältveterinärposten, men *en* beföringsmöjlighet kan knappast verka eggande på en hel kår. Genom att det tillkomme sex fördelningsveterinärtjänster, och att till dessa endast valdes de veterinärer, som visat sig framstående och initiativkraftiga, skulle en välgörande konkurrens uppstå mellan de till dessa platser kompetenta veterinärerna. En sådan tävlan kunde endast vara till fördel både från vetenskaplig och praktisk synpunkt.

Oaktat vikten av de göromål, som skulle komma att åligga en fördelningsveterinär, ha de sakkunniga dock ej prövat nödvändigt att inrätta fristående fördelningsveterinärbeställningar, utan föreslå att dessas innehavare samtidigt skola bekläda regementsveterinärtjänsten vid endera av fördelningsveterinärkavalleri- eller artilleriregementen.

Det kan då icke alltid låta sig göra, att fördelningsveterinären har sin bostad å samma ort som fördelningschefen, ty dels kommer det icke, med den organisation sakkunniga här föreslagit, att i varje fall finnas beridet truppförband med veterinär å stat i den ort där fördelningsstab är förlagd, dels är det icke önskvärt, att valet av fördelningsveterinär är bundet vid ett visst regemente. Följden av detta skulle bli, att då fördelningsveterinären vore förlagd å annan ort, förbindelsen mellan fördelningsstaben och fördelningsveterinären finge i mycket brådskande fall ske per telefon och telegraf, i mindre brådskande per post och vid särskilt viktiga fall finge fördelningsveterinären personligen inställa sig vid stabens förläggningssort.

Med avseende å *fästningsveterinären i Boden* torde för honom böra i tillämpliga delar gälla vad här sagts om fördelningsveterinärerna. *Fästningsveterinären i Boden.*

Veterinärtjänsten vid lägre truppförband.

Enligt den nu gällande organisationen av veterinärvården vid truppförbanden finnes en eller flera på stat anställda veterinärer vid varje självständigt beridet regemente eller kår. Fördelningen av veterinärerna samt en redogörelse för deras verksamhet har förut givits å sid. 30.

Vid överbägandet om lämpligheten av organisatoriska ändringar i denna del av arméns veterinärväsende göra sig följande frågor gällande:

1) i vad mån motsvarar de på stat anställda veterinärernas antal behovet av veterinärvård vid truppförbanden?

2) kan behovet av militärt skolade veterinärer vid krigstillfälle i för arméns veterinärvårdsväsende ödesdiger grad påverkas genom inskränkning av antalet fast anställda veterinärer? och

3) kan militärveterinärernas allmänna användbarhet vid krig minskas genom att de få så ökat arbete vid truppförbanden, att de icke kunna ägna sig åt nämnvärd privatpraktik?

Då det tredje spørsmålet angående militärveterinärernas privatpraktik är av principiell betydelse, torde det först böra upptagas till granskning.

Det har höjts röster emot, att militärveterinärerna haft tillåtelse att utöva och även utövat enskild praktik. Det har då framhållits, att veterinärernas privatpatienter i de flesta fall skulle vara nötkreatur och endast i mindre antal hästar, och att den allmänna utbildning, veterinärerna genom denna sin privatpraktik få, skulle vara för armén av ringa eller intet värde.

Privatpraktik.

Sakkunniga hava ingående diskuterat denna fråga såsom varande av synnerligen viktig principiell betydelse, och därvid kommit till det resultatet, *att det är synnerligen önskvärt att truppveterinärerna utöva privatpraktik, så långt denna icke verkar störande på veterinärernas militära tjänst.* Sakkunniga grunda detta uttalande på följande skäl. Om militärveterinären skall kunna fylla sin ansvarsfulla uppgift i såväl fred som krig kräves oavvisligen, att han har en allmän praktisk och teoretisk utbildning. På grund av den regelbundna vård och den likartade användning, som arméns hästar få under fred, bliva de sjukdomar och skador, av vilka dessa hästar då lida, oaktat de kunna förekomma i rikligt antal, dock i stort sett av vissa enahanda slag. En veterinär, som endast sysselsatte sig med truppförbandets hästar, skulle på den grund få en ensidig utbildning och sakna tillfälle att vidga sin praktiska blick. Alla de växlande sjukdomsfall, som möta ute i praktiken, vare sig de nu gälla yttre eller inre sjukdomar, hos hästar eller hos nötkreatur, skulle gå hans erfarenhet förbi. En sådan veterinär skulle icke vara vuxen sitt varv i krig. Det har förut framhållits, att vid krigstillfälle måste de flesta på stat anställda veterinärerna på grund av deras större militära utbildning anförtros högre och mera krävande poster än tjänsten vid truppförband. För att veterinärerna i dessa sina tjänster skola kunna fylla de krav, som ställas på dem, fordras att de fullt tillfredsställande behärska de olika delar av den veterinära verksamheten vid armén, vilka falla under deras bedömande. En fördelningsveterinär t. ex. skall kunna bedöma och meddela råd angående vården vid honom underställda sjukstallsformationer. Vid smittosamma sjukdomar bland hästar och nötkreatur skall han vara kompetent att med till buds stående medel ställa en diagnos. Har han nu aldrig under hela sin militära tjänstetid haft med nötkreatur att göra, så saknar han ju varje möjlighet att särskilja olika sjukdomar. Om det exempelvis gäller det första fallet av t. ex. mul- och klövsjuka, kan ett felbedömande bliva ödesdigert.

Även kan en veterinär ställas inför en sådan uppgift som t. ex. att ett till slakt avsett nötkreatur lider av en viss sjukdom. Utan erfarenhet på detta område är veterinären ej kompetent att bedöma, huruvida detta djurs kött är användbart till människoföda.

Nu är det dock tydligt, att om en militärveterinär skall kunna utöva den önskvärda enskilda praktiken måste hans tjänstgöringsförhållanden vara så ordnade, att det kan bli möjligt för djurägarna att anlita honom. Detta behöver alldeles icke innebära, att truppveterinärens tjänst ej skulle kunna vara ordnad med regelbundna tjänstgöringstider, utan blott att veterinären även skall ha möjligheten att ägna tid åt sin privatpraktik eller med andra ord

att antalet vid ett truppförband anställda veterinärer bör bestämmas även med hänsyn till att åt dem tillmätas nödig tid och möjlighet att utöva privatpraktik.

Det ovan uppställda första spørsmålet, huruvida det nu vid de olika beridna truppslagen anställda antalet veterinärer är så avvägt, att göromålen vid de respektive truppförbanden giva veterinärerna en lämplig arbetsbörda, torde bäst besvaras genom en utredning av förhållandena i detta hänseende vid de olika vapenslagen. *Behovet av truppförbandsveterinärer.*

Innan här göres en granskning och sammanställning av veterinärernas verksamhet vid de olika vapenslagen, torde först några allmänna synpunkter böra framhållas. De truppveterinärerna i allmänhet åliggande göromålen torde till sin mängd stå i direkt förhållande till arbetet med hästsjukvården, och kan detta alltså anses som en ganska tillförlitlig mätare för veterinärernas arbetsbörda. Härvid är dock att bemärka, att förutom de skador, som föranleda sjukskrivning av hästarna, och därmed uppgift om sjukdagarnas antal, förekomma en massa fall, då hästarna icke behöva tagas ur arbete, men dock kräva veterinärens tillsyn och vård. Sådana fall äro i synnerhet vanliga vid artilleriet, där man t. ex. genom en lämplig placering i anspannen kan använda en sadelbruten eller däckeltryckt häst som högerhäst, en lokbruten häst kan användas till ridning m. m. och således ej behöva sjukskrivas ehuru de dock kräva vård och tillsyn av veterinären.

I detta sammanhang torde då först böra klargöras, i vad mån hästsjukvården kan kräva veterinärernas tid. Härför har gjorts en sammanställning av antalet hästsjukdagar per år och vapenslag under femårsperioden 1911—1915. Antalet hästsjukdagar torde nämligen vara en ganska god mätare på arbetet med den direkta hästsjukvården. Visserligen kunna under ett år tillfälliga omständigheter spela in, men medeltalet för en period av fem år utjämnar i stort sett sådana fluktuationer.

För att kunna bedöma det relativa värdet av de därvid erhållna siffrorna torde vara lämpligt att jämföra dem med motsvarande siffror för antalet sjukdomsdagar bland manskapet vid dessa truppförband.

Kavalleriet visar följande siffror i medeltal per år och bataljon:

Hästsjukdagar:

1911	10,512,2
1912	10,711,9
1913	10,876,6
1914	11,724,6
1915	12,168,4
	<hr/>
Medeltal	11,198,7

Manskapssjukdagar:

1911	4,518,4
1912	4,576,6
1913	3,834,7
1914	4,033,9
1915	4,595,1
	Medeltal 4,384,5

Vid kavalleriregementen, stora och små, finnas sammanlagt 8 regements- och 10 bataljonsveterinärer. Medeltalet hästsjukdagar per veterinär och år vid kavalleriet blir då 6,221,6. Enligt 1914 års härordning skall vid varje kavalleribataljon finnas en läkare. Antalet manskapssjukdagar per läkare blir då detsamma som för bataljonen eller 4,384,5. Sjukdagantalet blir alltså 1,837,1 mer per veterinär än per läkare.

Per fältartilleriregimente¹⁾ äro siffrorna:

Hästsjukdagar:

1911	8,977,6
1912	9,550,9
1913	10,230,1
1914	12,718,5
1915	14,077,0
	Medeltal 11,110,8

Manskapssjukdagar:

1911	6,768,5
1912	7,043,6
1913	7,668,5
1914	9,379,8
1915	12,916,6
	Medeltal 8,755,4

Antalet veterinärer vid fältartilleriet är sammanlagt 12. Hästsjukdagantalet per veterinär och år blir då i medeltal 5,555,4. Manskapssjukdagantalet i medeltal per år och läkare med två läkare per fältartilleri-

¹⁾ Vid A 5 är inräknat Skånska husarregementets detachment i Uppsala.

regemente enl. 1914 års härordning är 4,377,7. Per veterinär blir alltså sjukdagantalet 1,177,7 mer än per läkare.

Positionsartilleriet visar för 1914—15 ett medeltal av:

Hästsjukdagar:

3,588,2

Manskapssjukdagar:

3,868

Detta giver 280,2 sjukdagar mer för läkaren.

Ingeniörstruppernas siffror äro på samma tid och kår beräknade:

Hästsjukdagar:

Ing. 1	Ing. 2	Ing. 3
2,113,4	1,866,8	1,521,2

Manskapssjukdagar:

Ing. 1	Ing. 2	Ing. 3
5,830,6	6,538	3,567

Av dessa kårer hava Ing. 1 och Ing. 3 gemensam veterinär. På denne kommer alltså 3,634,6 hästsjukdagar. Läkare finnes en vid varje kår. Antalet sjukdagar är högre för läkarna än för veterinärerna vid Ing. 1 och Ing. 2, medan sjukdagantalet för läkaren vid Ing. 3 är lägre än för veterinären vid Ing. 1 och 3, men högre än för veterinären vid Ing. 2.

Siffrorna vid trängen äro i medeltal per kår:

Hästsjukdagar:

1911	2,062
1912	1,484
1913	1,411,6
1914	2,216,8
1915	4,319,6

Medeltal 2,298,8

För Bodens trupper är medeltalssiffran för:

Hästsjukdagarna:

5,752,6

För Gottlands artillerikår är samma siffra:

2,887,2

Någon jämförelse med manskapssiffran kan vid de tre sista truppförbanden ej göras på grund av styrkornas olika fördelning och de olika tjänsteförhållandena.

En sammanställning av här anförda siffror för antalet sjukdagar per veterinär och per läkare visar alltså:

	Veterinär.	Läkare.
Kavalleriet	6,221,6	4,384,5
Fältartilleriet	5,555,4	4,377,7
Positionsartilleriet	3,588,2	3,868
Ing. 1)	3,634,6	5,830,6
Ing. 3)		3,567
Ing. 2	1,866,2	6,538

Kavalleriet. Av den utredning som här framlagts är det tydligt, att vad *kavalleriet* angår, den arbetsbörda, som åligger veterinären, är så stor, att i allmänhet ökad tjänstgöring icke rättvisligen torde kunna begäras av dem, och att de alltså böra bibehållas vid sitt nuvarande antal. Dock är det nödvändigt att särskilt härutinnan granska förhållandena vid de båda stora skånska kavalleriregementena. Skånska husarregementet är förlagt med fem skvadroner i Hälsingborg och tre skvadroner i Landskrona.¹⁾ I Hälsingborg finnas en regements- och en bataljonsveterinär, i Landskrona en bataljonsveterinär, som självständigt handhar hästsjukvården vid denna truppavdelning. Hästsjukdagarnas antal vid bataljonen i Hälsingborg har varit:

1911	8,579
1912	7,534
1913	12,397
1914	15,218
1915	15,922

¹⁾ Angående två skvadroner se sid. 48.

Vid treskvadrons bataljonen i Landskrona:

1911	9,841
1912	7,365
1913	5,971
1914	7,079
1915	7,657

Här är dock att märka att före 1913 funnos fyra skvadroner på vardera stället. På vardera av veterinärerna i Hälsingborg kommer i medeltal 1913—15 7,256 sjukdagar och på veterinären i Landskrona 6,902. Detta motsvarar alltså väl arbetsförhållandena för kavalleriet i allmänhet och kräver ingen ändring.

Skånska dragonregementet har enligt nu gällande stat en regements- och två bataljonsveterinärer.

Efter genomförandet av 1914 års härordning kommer att vid regementet finnas 1,193 hästar. Antalet hästsjukdagar har varit:

1911	18,056
1912	16,625
1913	18,736
1914	23,325
1915	21,942

Medeltal 19,736

Detta gör för veterinär och år 6,578 hästsjukdagar.

Härav synes de sakkunniga framgå, att regementet visserligen kan ha behov av tre tjänstgörande veterinärer, om tjänsten skall kunna ordnas så att dessa bliva i tillfälle att erhålla och utöva någon privat praktik. Emellertid har det visat sig att i och omkring Ystad dylik privat praktik svårligen kan erhållas i sådan utsträckning att densamma kan lämna sysselsättning åt, förutom den på platsen tjänstgörande distriktsveterinären, mer än högst två militärveterinärer. Under sådana förhållanden nödgas sakkunniga föreslå, att den ena bataljonsveterinärtjänsten vid Skånska dragonregementet indrages och att ersättning härför beredes genom att i första hand till detta regemente vid behov kommenderas till tjänstgöring värnpliktiga veterinärer, varom vidare säges i ett följande kapitel. Skulle det dess oaktat i framtiden visa sig att den privata praktiken blir otillräcklig för att bereda även de båda på stat anställda veterinärerna vid regementet skäligen biinkomst, kan det bliva erforderligt att till dem anslå något tilläggsarvode.

Vad förhållandena vid *fältartilleriet* angår, är som förut visats hästsjukdagantalet där per veterinär 5,555,4. Jämföres artilleriveterinärernas tjänsteförhållanden i detta avseende med dem vid kavalleriet, är dessa senares tjänst något så när jämnt fördelad över hela året, medan vid artilleriet på grund av upplejningen av hästar arbetet blir i något högre grad koncentrerat under tiden för repetitionsövningar och månaderna närmast före dessa. Vid artilleriet tillkomma dock en del förhållanden, som göra att veterinärernas arbete där blir väl så krävande som vid kavalleriet och i visst hänseende överträffar detta. Antalet kommenderingar utom förläggningssorten är nämligen för fältartilleriets veterinärer större än för kavalleriets. Med den nu intensivt bedrivna utbildningen förekomma vid artilleriet ett flertal övningsmarscher samt marscher till och förläggning vid artilleriets ofta långt från förläggningssorten belägna skjutplatser. Dessa marscher och förläggningar företagas i de flesta fall divisionsvis, vilket ökar antalet kommenderingar för veterinärerna. Så tillkomma resorna för mönstringen av de till artilleriet inlejda hästarna samt sedan dessa hästars in- och utmönstring vid förläggningsplatsen. Förmönstringarna ske å de till upplejning avsedda hästarnas hemort. Härför måste en veterinär som medlem av besiktningskommissionen företaga vidsträckt och tidsödande resor. Så är det alls inte ovanligt, att artilleriets veterinärer i Stockholm få resa till de södra landskapen, såsom Småland, Västergötland och Skåne, för dylika förrättningar. Dessa och de därefter följande inmönstringarna å förläggningssorten äro i ekonomiskt hänseende för staten av största betydelse. Vid dessa mönstringar är nämligen tillgången på tid ytterst knapp, och det gäller därvid för veterinären att upptäcka och till protokollet diktera alla väsentliga fel hos dessa hästar. Förbiser veterinären därvid sjukligheter eller skador hos hästarna, får staten sedan betala detta vid utmönstringen, ty vid denna fordrar ägaren, eller dennes ombud entreprenören, ersättning för varje skada av någon betydelse, vilken hästen befinnes ha, men som ej är antecknad i inmönstringsprotokollet. Det kräves av veterinären övning och erfarenhet vid sådana tillfällen, ty annars kunna förlusterna för staten bliva högst väsentliga. Vid utmönstringarna skall veterinären värdera de uppkomna skadorna och motiverat tillbakavisa för högt tilltagna ersättningsanspråk från djurägarnas sida. Det är alls icke ovanligt att från ett fältartilleriregemente på en dag utmönstras 3 å 400 hästar, t. o. m. 600 ha blivit utmönstrade, men då naturligtvis av två veterinärer. Om endast en för sådan besiktning kompetent veterinär skulle finnas på ett artilleregimente, och alltså ej så stort antal hästar kunna utmönstras, kunde detta i endast lejningsarvode för ytterligare en dag gå till nästan samma belopp som en bataljonsveterinärlön.

Veterinärernas arbete vid ett fältartilleriregemente är alltså så krävande och av så stor ekonomisk räckvidd, att tvenne veterinärer fordras, för att arbetet skall kunna tillfredsställande utföras.

Vid dessa truppförband, kavalleriet och fältartilleriet, där mer än en veterinärs arbete behöves, kunde man tänka sig, att en del av de nu på stat anställda veterinärerna ersattes med den hjälp, de facktjänstgörande värnpliktiga veterinärerna kunna lämna. Sakkunnige hava haft denna fråga under noggrant överbäggande, men på grund av nedan angivna skäl ej kunnat biträda en sådan åsikt. Som av utredningen angående de värnpliktiga veterinärernas utbildning och tjänstgöring å sid. 59 framgår äro dessa, när de kommenderas till sin facktjänstgöring, för endast några månader sedan utexaminerade från Veterinärhögskolan. Dessa veterinärer kunna då visserligen göra stor nytta såsom biträdande, men då de sakna den veterinära rutin, som ovillkorligen kräves för att de skulle kunna självständigt användas vid vården av arméns hästar, är det otänkbart, att de skulle kunna anförtros en tjänst motsvarande en bataljonsveterinärs. Det kan visserligen hända, att en sådan vid sin utnämning icke har så mycket av praktisk erfarenhet, som från arméns synpunkt vore önskligt, men denna erfarenhet har han efter något års tjänst kunnat förvärva under regementsveterinärens ledning. Man får ock tänka sig och förutsätta, att armén skall kunna rekrytera sina veterinärer bland de för detta sitt kall mest intresserade, varigenom detta förvärvande av nödig praktisk erfarenhet skall underlättas. Men att såsom regel anförtro arméns dyrbara hästar till självständig vård av vilken värnpliktig veterinär som helst kan knappast vara förenligt med god ekonomisk omtanke. Om man skulle tänka sig att bataljonsveterinärtjänsterna indroges vid kavalleriet eller vid artilleriet eller vid bådadera, skulle detta medföra, att regementsveterinärerna vid dessa truppförband finge en tjänst närmast motsvarande den, som de skulle ha, om de voro ensamma. De skulle nämligen då vara tvungna att över all de värnpliktiga veterinärernas tjänst utöva en kontrollerande verksamhet, som skulle bliva i det närmaste lika betungande, som om de själva skulle utföra densamma. Undervisningen vid skolor t. ex. skulle bli i hög grad lidande på att den delvis måste anförtros åt dessa praktiskt mindre erfarna och utan all pedagogisk kunskap varande värnpliktige, som dessutom komme kanske att växla både två och tre gånger under loppet av en utbildningsperiod, t. ex. vid en hovslagarskola. Och härtill kommer att de värnpliktiga veterinärerna icke kunna beräknas räcka till för en sådan systematiskt genomförd tjänst. I den här nedan gjorda utredningen angående de värnpliktiga veterinärernas facktjänstgöring är beräknat, att till denna tjänstgöring skola komma tjugofem veterinärer årligen. Av dessa skola

då tjugutvå stycken först göra två månaders *provttjänst* samt tre en månads sådan tjänst. Dessa senare tre gå därefter till särskild bakteriologisk utbildning. Av de tjugutvå avgå efter provttjänsten förslagsvis fem till reserven. De värnpliktiga komma till denna provttjänst utan att förr hava gjort någon nämnvärd självständig praktisk tjänst. De måste då denna tid helt handledas av truppförbandsveterinären. Under den tid av fyra månader, som återstår för de högt beräknat sjutton stycken värnpliktiga veterinärerna, kunna åtminstone de flesta av dem tänkas vara nog utbildade för att lämnas tillfälliga självständiga uppgifter. Sådana uppgifter kunde vara kommendering vid marscher, kortare förläggningar utom garnisonsorten m. m. samt dessutom vid tillfällig tjänstgöring. I dessa egenskaper skulle ock finnas tillräcklig och lämplig användning för de värnpliktige såsom redan förut och mera nedan på detta kapitel framhålles.

Även bör en annan omständighet här vinna beaktande, nämligen att visserligen är nu tillgången på veterinärstuderande så stor, att Högskolans hela utbildningskapacitet tages i anspråk, men det kan alldeles icke säkert beräknas att så alltid blir fallet. Såväl vid Veterinärhögskolan som andra högskolor, t. ex. Skogshögskolan, har man erfarenhet av, att här finnas höjder och vågdalar i tillströmningen av elever. Nu finnes det relativt gott om veterinärplatser i landet, men om ett tiotal år kan det väl hända att tillgången blir knappare, och då kommer givetvis ett bakslag i tillgången på elever. Det är därför icke möjligt att basera den nödvändiga dagliga hästsjukvården på beräkningar om en tillgång, vilken icke med visshet kan bestämmas.

Positionsartilleriregementet.

Vad tjänsterna angå vid de regementen och kårer, där endast en veterinär finnes anställd, ha sakkunnige med avseende å *Positionsartilleriregementet* kommit till det resultatet, att visserligen är antalet hästsjuk dagar per år där mindre än per veterinär vid kavalleriet och fältartilleriet, men med hänsyn till att vid detta regemente även är förlagd en hovslagarskola, och att antalet stamhästar kommer att uppgå till 180 stycken, samt att regementet upplejer ett stort antal hästar om året, anse sakkunnige, att bataljonsveterinärbeställningen vid positionsartilleriet bör bibehållas.

Gottlands artillerikår.

Detta gäller även *Gottlands artillerikår*. Här tillkomma även de särskilda förläggningsförhållandena, vilka göra det nödvändigt, att en militärveterinär finnes att tillgå.

Ingenjörkåreerna.

Med avseende å *ingenjörkåreerna* finnas nu, som nämnt, en för Ing. 1 och Ing. 3 gemensam bataljonsveterinär samt en bataljonsveterinärtjänst

för Ing. 2 å Karlsborg. Enl. 1914 års härordning skall tillkomma en särskild bataljonsveterinärtjänst för Ing. 3 samt en för Ing. 5. Hästsjukdagantalet för var och en av dessa kårer är ganska ringa. Vad beträffar den nu förefintliga bataljonsveterinärbeställningen vid Ing. 2 å Karlsborg, torde den böra bibehållas, men ändras till en bataljonsveterinärtjänst vid kommandantskapet å Karlsborg. Enligt 1914 års härordning skall Karlsborgs artillerikår hava 62 stamhästar. Stamhästantalet inom fästningen ökas alltså till det dubbla mot det nuvarande. Härtill kommer, att det icke finns någon annan veterinär på platsen, och att alltså veterinärhjälp skulle få sökas i Skövde eller Hjo. Men utom hästsjukvården förekomma inom en fästning frågor av hygienisk natur, som vid bedömandet kräva hjälp av veterinär fackman. Statens intresse fordrar sålunda, att Karlsborgs garnison har tillgång på militärveterinär.

Den förenade bataljonsveterinärtjänsten vid Ing. 1 och Ing. 3 bör bibehållas. Hästsjukdagantalet uppgår för dessa kårer gemensamt till i medeltal 3,634,6. Vidare ha dessa båda kårer skilda förlägningsplatser, vilket ökar tiden för den dagliga hästsjukvården. Dessutom äro förråd och expeditionstjänst skilda för de båda kårerna, ökande veterinärens arbete. Särskilt torde ock böra beaktas den betydelse ur ekonomisk synpunkt, som ligger i besiktningarna av de lejda hästarna, vilka äro fullt skilda för de båda kårerna. Under åren 1914, 1915 och 1916 har arbetet härmed vid Ing. 1 och Ing. 3 gestaltat sig på följande sätt för veterinären:

Ing. 1.	Ing. 3.
1914 två förmönstringsresor till Skåne, en till Östersund.	två förmönstringsresor till Skåne, en till Östersund.
1915 tre förmönstringsresor till Skåne.	tre förmönstringsresor till Skåne, en inmönstring vid Stjärnhov, en utmönstring vid Järna.
1916 två förmönstringsresor till Skåne, en till Uppsala samt en inmönstring i Östersund.	tre förmönstringsresor till Skåne.

Om man nu ordnade tjänstgöringen på samma sätt som nedan föreslagits för trängkårerna, nämligen genom privata veterinärer under året utom vid repetitionsövningarna, skulle kostnaderna för dessas extra arvode för resor vid förmönstringarna komma att uppgå till ett belopp, vilket sammanlagt med de ordinarie arvodena skulle närma sig en bataljonsveterinärlön så mycket, att vinsten icke skulle uppväga nackdelarna av, att icke ha en fast anställd veterinär.

Med avseende å de två av riksdagen beslutade bataljonsveterinär-tjänsterna vid Ing. 3 och Ing. 5 så torde de med hänsyn till det ringa antalet hästar kunna indragas. Hästsjukvården m. m. skulle vid Ing. 3 fortfarande handhavas av bataljonsveterinären vid Ing. 1. Vid Ing. 5 torde veterinärvården kunna ordnas såsom föreslagits för trängkårerna.

*Träng-
kårerna.*

Trängkårernas hästsjukdagantal är här förut upptaget i medeltal för femårsperioden 1911—1915 till 2,298,8. Denna siffra måste dock anses vara för hög som en allmän mätare på arbetet med de sjuka hästarna. De abnorma förhållandena under 1915 och delvis under 1914 ha för alla de beridna trupperna medfört en tillfällig ökning i antalet hästtjänstgörings-dagar. Denna ökning har dock varit oproportionerligt stor för trängen. Tjänstgöringsdagarna ökades nämligen från 1913 till 1914 med 47,8 % av dagantalet 1913 och från 1914 till 1915 med 66,83 %. Denna ökning är så stor, att den trots fördelningen över en femårsperiod gör sig tydligt märkbar. Tar man medeltalet för 1911—14, gör det ett antal hästsjuk-dagar per år av blott 1,798. Ökningen för de övriga vapenslagen har däremot varit betydligt mindre. För kavalleriet 1913—1914 3,22 % och 1914—1915 12,02 %. Fältartilleriet har en ökning 1913—14 av 8,25 % och 1914—1915 av 25,01 %. Ingenjörkårerna visa 1913—14 36,41 % och 1914—1915 30,68. Dessa ökningar ändra i långt mindre grad medeltalssiffran. Om medeltalet toges för alla ingenjörkårerna 1911—15 blir detta 1,767; för 1911—14 blir det 1,672,9. En ökning alltså av blott 94. Enligt den nya härordningen skall varje trängkår hava 55 hästar, vilket ger 18,975 tjänstgöringsdagar. Om denna summa tänkes fördubb-lad genom lejda hästar, alltså 37,950, torde den kunna beräknas motsvara det högsta antalet tjänstedagar per kår under normala förhållanden. Tjänst-göringsdagarna och hästsjukdagarna i medeltal per trängkår förhålla sig till varandra 1913—15 på följande sätt:

	Tjänstgöringsdagar:	Sjukdagar:
1913	26,439	1,411,6
1914	39,078	2,216,8
1915	65,195	4,319,6

Högt beräknat torde alltså antalet sjukdagar i framtiden kunna be-räknas ligga emellan 1913 och 1914 års siffror eller omkring 1,800. Av dessa komma proportionsvis det största antalet att infalla under tiden för repetitionsövningarna. Alla trängkårer äro förlagda var för sig. Det kan alltså ej göras någon sammanslagning av dylika tjänster. Under de större fälttjänstövningarna delas trängen oftast upp, så att den ej har någon större

samlad styrka och åtföljes därför vanligen ej av veterinär. Vid trängen förekommer ej heller någon utbildning av hovslagare. Sakkunnige anse på grund av vad här anförts, att bataljonsveterinärbeställningarna vid trängkårerna kunna indragas. Under den tid repetitionsövning ej pågår, skulle då hästsjukvården uppehållas av en civil veterinär på förläggningsplatsen. Vid samtliga trängens förläggningssorter finnes distriktsveterinär stationerad. Under repetitionsövningarna kan denna tjänst fullgöras av militärveterinär i reserven. Vid tillfälliga kommenderingar såsom vintermarscher kan värnpliktig veterinär tjänstgöra. Undervisningen i hästkännedom torde till största delen kunna handhas av officer. I de delar som omfatta hästsjukvård torde den civila veterinären kunna meddela undervisning, liksom nu t. ex. sker vid ett flertal lantmannaskolor. Genom denna indragning skulle en besparing av sex bataljonsveterinärlöner kunna ske. Det arvode, som torde erfordras för den civila veterinären, lär ej behöva beräknas till mer än 500 kr. Därtill skulle dock komma extra arvode för inmönstringar å ort utom förläggningsplatsen.

Vad beträffar veterinärvården i *Boden*, finnes nu där en regementsveterinär. Hästsjukdagantalet har där varit omkring 6,000 per år varjämte i *Boden* finnes hovslagarskola. På grund av truppförbandens spridda förläggning är denna tjänst synnerligen tidsödande och krävande. Om något år kommer även att till *Boden* förläggas Norrbottens kavallerikår med en styrka av 264 hästar. På grund härav anse sakkunnige det nödvändigt, att vid kommandantskapet i *Boden* inrättas även en bataljonsveterinärtjänst. Det kunde tänkas, att bataljonsveterinärbeställningen tillhörde kavallerikåren. Men för tjänstens jämna fördelning inom fästningen torde den här föreslagna anordningen vara ändamålsenligast.

Boden.

Det är av vikt, att i samband med en omorganisation av militär-
veterinärkåren även veterinärtjänsten vid *Strömsholms ridskola* ordnas.
Hittills har som veterinär vid ridskolan och *Utnäs löts remontdepå*
mot arvode tjänstgjort veterinären vid *Strömsholms hingstdepå*. Denne
veterinär har även haft sig anförtrodd undervisningen i veterinärlära för
eleverna vid ridskolan. Enligt riksdagsbeslut 1916 skall hingstdepån in-
dragas. Därefter är det föreslaget, att vid ridskolan skall uppställas ett
antal skolhästar i stället för de därtill förut använda hingstarna. Utom
dessa skolhästar komma att finnas tvenne årgångar remonter samt tvenne
tjänstehästar för varje elev jämte lärarpersonalens hästar. Sammanlagda
hästantalet torde efter genomförd omorganisation komma att uppgå till
omkring 150 stycken. Därtill komma remonterna vid remontdepån till ett

*Strömsholms
ridskola.*

antal av 220 under större delen av året samt 440 under sommarmånaderna. Den vid ridskolan tjänstgörande veterinären har som nämnt även att undervisa i veterinärlära vid ridskolan. Denna undervisning är för utbildningen av kavalleriets officerskår av största vikt. Kriget har visat, att det är nödvändigt, att dessa officerare ha en god kännedom i behandlingen av enklare skador hos hästarna, ty vid patrullritter, detachering av troppar eller skvadroner m. fl. tillfällen, bör officeren kunna lämna den första hjälpen och även känna de enklare grunderna för diagnosticerandet av hältor och de vanligaste smittosamma sjukdomarna. På grund av vad här anförts vilja sakkunnige föreslå, att vid ridskolan inrättas en bataljonsveterinärtjänst med de åligganden för innehavaren, som framgå av ovanstående. Då med nödvändighet kräves att till denna tjänst erhålles en veterinär med framstående undervisningsskicklighet samt intresse för den ädla hästen och med en viss erfarenhet om tjänsten vid beridna truppförband torde det vara erforderligt, med hänsyn till de jämförelsevis ringa möjligheterna att vid Strömsholm erhålla privatpraktik, tillförsäkra denna veterinär en avlöning utöver den, som annars tillkommer bataljonsveterinär. Det torde dock ej vara lämpligt att här inrätta en regementsveterinärbefattning, emedan en viss omsättning på denna plats är önskvärd, och vilja sakkunniga föreslå att till bataljonsveterinären vid Strömsholms ridskola utgår ett tilläggsarvode motsvarande skillnaden mellan regements- och bataljonsveterinärs lön. Då denna veterinär ej genom sin tjänstgöring skulle komma att deltaga i trupptjänst vore det lämpligt, om han med vissa mellantider kommenderades till tjänstgöring vid ett truppförband. Under tiden kunde hans ordinarie tjänst uppehållas genom veterinär i reserven eller på annat sätt. Genom inrättandet av en bataljonsveterinärtjänst vid ridskolan skulle uppkomma en årlig besparing av 1,400 kr., vilka nu utgå till stuteriveterinären för hans verksamhet vid remontdepån och vid ridskolan.

Fältveterinärstipendiatbefattningarna.

Med avseende å *fältveterinärstipendiatbefattningarna* hava sakkunnige ansett, att dessa böra indragas. Den tjänst, de varit avsedda för, torde kunna upprätthållas genom värnpliktige veterinärer och veterinärer tillhörande reserven. Dessa befattningar hava även i det allra närmaste städse varit vakanta.

Veterinärbehovet vid krigstillfälle.

Det andra spørsmålet i samband med frågan om truppveterinärvårdens omorganisation gällde, huruvida en eventuell inskränkning i den fast anställda militärveterinärkårens numerär skulle kunna vid krigstillfälle menligt inverka på det oavvisliga behovet av i militär tjänst tränade veterinärer. Här har nu föreslagits indragning av nio bataljonsveterinärbeställ-

ningar vid trupperna, men i stället ha tillkommit tvenne nya sådana samt en regementsveterinärbeställning. Minskningen skall alltså bliva sex. Med den kännedom de sakkunniga förskaffat sig om behovet av genom föregående militärtjänst väl skolade veterinärer för de vid krigstillfälle erforderliga högre veterinära befattningarna vid armén har det blivit tydligt att denna är den yttersta inskränkning av den redan förut fåtaliga militärveterinärkåren, som det kan vara försvarligt att tillråda. Och även denna inskränkning har endast kunnat göras efter genomförandet av den reservorganisation sakkunnige nedan föreslå, och efter det att de värnpliktige veterinärernas utbildning och tjänstgöring blivit ordnad. En minskning utöver den här föreslagna skulle för arméns krigsberedskap säkerligen kunna bliva ödesdiger.

Värnpliktige veterinärstuderande.

Utbildningen av de värnpliktige veterinärerna (veterinärstuderandena) var före år 1910 icke så anordnad, att alla dessa värnpliktige erhöilo sin utbildning vid beridet truppslag. Det var alldeles icke ovanligt, att de blevo tilldelade infanteriet eller t. o. m. kustartilleriet. Genom g. o. av 1910 och 1911 reglerades detta så, att värnpliktige veterinärer skulle antecknas som lämpliga för och uttagas till beridet vapenslag. Utbildningen av de värnpliktige veterinärerna före 1914 har sålunda icke varit tillfredsställande. De som tilldelats beridna truppförband hava visserligen i en del fall fått deltaga i de veterinära göromålen vid regementet, men en utbildning med hänsyn till de uppgifter, veterinärerna komma att ställas inför vid krigstillfälle, har icke givits.

1914 års värnpliktslag § 27 mom. 1 d föreskriver:

»att idkar sådan värnpliktig, som i punkt B avses» (vapenför värnpliktig, vilken avlagt studentexamen) »studier för utbildning till veterinär eller gör i nämnda punkt avsedd värnpliktig sannolikt, att han kommer att idka sådana studier, må där hans insikter anses bliva bättre tillgodogjorda genom värnplikts-tjänstgöringens fullgörande i annan ordning än i sagda punkt föreskrives, Konungen förordna, att enligt de närmare bestämmelser, Konungen meddelar, tjänstgöringen skall, med rätt till avbrott under viss tid för studiekursens fullföljande, fullgöras med dels militärutbildning, dels fackutbildning och facktjänstgöring, varvid den värnpliktige må åtnjuta högst fyrtiofem dagars minskning av den enligt detta moment för honom bestämda tjänstgöringstiden. Har ej den värnpliktige före utgången av den tid, under vilken tjänstgöringen fått avbrytas, av-

lagt de studieprov, Konungen bestämmer, skall den värnpliktige enligt vad Konungen föreskriver, fullgöra den tjänstgöring, som på grund av bestämmelserna under B åligga honom; och räknas därvid genomgången militärutbildning honom tillgodo på sätt Konungen prövar skäligt.»

Under åren 1915 och 1916 ha för de under denna tid enligt 1914 års härordning utbildade veterinärstuderandena (veterinärerna) *militärtjänstgöringen* enligt g. o. ordnats så, att de värnpliktige fullgjort sin första tjänstgöring tillsammans med de till kavalleriet uttagna studenterna under en tid av 109 dagar med inryckning den 26 juni och utryckning den 14 oktober. Andra året fullgöra de värnpliktiga under tiden 6 juni till 1 september sin tjänstgöring vid det regemente (kavalleri), de tillhöra.

Bestämmelser för de värnpliktige veterinärernas fackutbildning och facktjänstgöring äro ännu icke utfärdade, då denna del av tjänstgöringen först senare ifrågakommer.

Första militärtjänstgöringen.

Vid utredning av denna del av organisationen ha de sakkunnige ansett, att fullgörandet av den första militärtjänstgöringen i likhet med vad 1915 och 1916 skett, torde vara det lämpligaste. Däremot torde en ändring i värnpliktslagens bestämmelse angående vilka, som skola kommenderas till denna tjänstgöring i egenskap av värnpliktig veterinär, böra göras och även torde tidsperioden med hänsyn till studierna vid Veterinärhögskolan böra regleras.

Antalet såsom värnpliktiga veterinärer inskrivna, vilka 1916 fullgjort sin militärtjänstgöring vid kavalleriets skola för studenter har varit 45 stycken. Av dessa ha:

17 studerat vid Veterinärhögskolan under 1 år

3 » » » » 2 »

3 » » » » 3 »

3 » » » » 4 »

19 ännu ej antagits som elever vid Veterinärhögskolan.

Alltså ha icke mindre än 42.2 % av dessa värnpliktiga icke bedrivit några som helst veterinära studier, och av dem ha sedermera endast 7 stycken blivit antagna vid Veterinärhögskolan.

Då det icke kan vara med någon fördel förenligt, att så stort antal värnpliktige uttagas för en viss tjänst, utan att det finns någon garanti, att de komma att kunna användas i den avsedda tjänsten, varför deras tjänstgöring senare får ordnas på annat sätt, vilja de sakkunnige föreslå, att villkor, för att någon skall kommenderas till den här avsedda utbildningen, skall vara, att den värnpliktige är antagen till elev vid Veterinärhögskolan. Detta skulle hava till följd, att dessa värnpliktiges första mili-

tära tjänstgöringsperiod skulle infalla mellan första och andra studieåret vid högskolan. Antagandet av de nya studerandena, vilket endast sker till ett begränsat antal, kan nämligen icke äga rum, förrän någon tid förflutit efter det att årets studentprovningar på våren avslutats. Detta blir omkring mitten av juni månad. Sedan måste en viss tid anslås till provandet av de insända ansökningshandlingarna, så att tidigast omkring 1 juli kan antagandet ske. Enligt nu gällande bestämmelser hålles intagningskollegium i början av augusti månad. Detta är för en stor del av de inträdessökande till största fördel, emedan de då kunna hinna att efter avläggandet av studentexamen komplettera i en del ämnen, vari godkänt betyg är villkor för att kunna få inträde. Förlades intagningskollegiet till juli skulle dessa studerande förlora denna möjlighet och gå miste om ett helt studieår. Men oavsett denna olägenhet av att antagandet av nya elever skulle ske i juli, skulle en sådan ändring icke möjliggöra att värnplikten fullgjordes redan det året med mindre den nu gällande tiden för inryckningen ändrades från 26 juni till längre fram i juli månad. Men härtill kommer, att det från synpunkten av studiernas bedrivande vid Veterinärhögskolan vore av största fördel, om denna första tjänstgöring förlades till tiden mellan första och andra studieåret.

Höstterminen börjar vid Veterinärhögskolan den 24 augusti. För den nyinträdande anordnas då kurser i nödvändiga förberedande ämnen. Dessa kurser avslutas i mitten av oktober, då arbetet på anatomisalen m. m. börjar. De värnpliktige, som göra sin militärtjänst på sommaren samma år de vinna inträde, avsluta denna tjänst den 14 oktober. De ha alltså gått miste om de förberedande kurserna, vilket verkar i hög grad förryckande på studierna. En frånvaro för militärtjänsten i början av höstterminen under andra studieåret skulle däremot verka mindre menligt, emedan de studerande då ha lättare att genom självstudium vinna åter den förlorade tiden.

En följd av det gjorda förslaget, att endast till högskolan antagna elever skulle kunna kommenderas till den speciella utbildningen vid kavalleriet, skulle bliva, att en ganska hög procent finge begära uppskov med sin tjänstgöring till följande år. En sammanställning av åldern vid intagningsstillfället hos de under de sista sju åren vid Veterinärhögskolan nyantagna studerandena visar, såsom av nedanstående tablå framgår, att endast 16.66 % av dessa under antagningsåret fyllt 19 år samt att ytterligare 4.30 % varit under 19 år. Sammanlagt 20.96 % behöva alltså ej söka uppskov. Enligt värnpliktslagen § 17 mom. 1 d skall första tjänstgöringen taga sin början senast under det år den värnpliktige fyller 24 år. Denna bestämmelse torde icke komma att utgöra något hinder för tjänst-

göringens förläggande, på sätt här föreslagits, ty av de nyantagna ha 69.43 % antagningsåret fyllt mellan 20 och 23 år. De som antagningsåret fyllt 24 år och därutöver äro blott 10.19 % eller 18 stycken. Av dessa 18 äro blott 3 som tagit studentexamen efter fyllda 24 år, och av dessa 3 fall har endast ett inträffat under de sista tre åren, vilket alltså torde sakna praktisk betydelse. De övriga 15 ha haft annat yrke (apotekare, agronom) eller idkat andra studier under första åren efter sin studentexamen. Dessa, som idkat andra studier eller haft annat yrke, komma under sin respektive grupp av värnpliktige.

Åldern för de åren 1910—1916 vid Veterinärhögskolan nyantagna studerandena.

	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	Summa.
1910 . . .	—	4	7	4	5	3	1	—	—	—	—	24
1911 . . .	—	3	4	3	2	5	1	—	—	—	—	20
1912 . . .	2	3	7	2	4	2	3	1	—	1	—	25
1913 . . .	—	5	6	6	4	2	3	—	1	1	1	29
1914 . . .	2	4	9	7	4	3	—	—	—	—	—	29
1915 . . .	4	6	10	5	2	2	—	—	—	—	—	29
1916 . . .	—	6	10	6	3	2	1	1	—	1	—	30
Summa	8	31	53	33	24	19	9	2	1	3	3	186

I procent av åldersklasserna.											
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
4.3 %	16.66 %	28,5 %	17,74 %	12,9 %	10,29 %	4,83 %	1,07 %	0,54 %	1,61 %	1,61 %	

Andra militärtjänstgöringen.

De 1916 gällande bestämmelserna att de värnpliktige veterinärerna, som detta år fullgjort sin andra militära tjänstgöring, därvid under 86 dagar ($\frac{6}{6}$ — $\frac{1}{9}$) varit förlagda till sina respektive kavalleriregementen, ha sakkunnige icke kunnat finna vara de för utbildningen ändamålsenligaste. Genom denna utbildning erhålla nämligen de värnpliktige icke någon övning i anpassande av seldon och körning och få ej heller vinterutbildning.

Det måste anses för synnerligen viktigt, att en militärveterinär förutom i sadling och ridning även har fått en tillfredsställande utbildning i selars anpassande och hästens anspänning samt i körning. En mycket stor procent av de genom seldonen uppkomna skadorna ha sin grund i felaktig anpassning av dessa och kunna behandlas enbart genom en reglering av seldonen. Vidare måste en veterinär, som exempelvis tjänstgör vid artilleriet, äga kännedom om huru genom lämplig placering av en häst i spannet denne kan nyttjas trots en förefintlig tryckskada.

Det torde ligga i öppen dag, att vinterutbildning för de värnpliktige veterinärerna är starkt av behovet påkallad. De förhållanden, under vilka de beridna vapenslagen arbeta vid ett vinterfälttåg, äro så säregna, att veterinärerna, om de från början skola kunna tillfredsställande fullgöra sin tjänst, ovillkorligen måste äga någon praktisk kannedom därom. Vidare kan det hända, att en veterinär som chef eller tjänstgörande vid någon etappformation måste etablera en vinterbivack för honom underställda hästar. Det torde då vara önskvärt, att veterinären-chefen även är förtrogen med, hur man under vinter och köld bör ordna det till skydd för hästarna.

För att de båda här uttalade önskemålen skola kunna uppfyllas, ha sakkunniga velat föreslå, att den andra militärtjänstgöringen delas i två perioder, den ena å 56 dagar, den andra å 30 dagar.

Under de 56 dagarna böra de värnpliktige veterinärerna samman dragas till en särskild utbildningskurs vid ett artilleriregemente. Här skulle de erhålla den allmänna utbildning, som de hittills fått vid kavalleriet, men dessutom utbildning i selars anpassande för olika hästar och hästtyper samt i körning. På grund av den utbildning, dessa värnpliktige förut undergått vid kavalleriskolan i hästvård och ridning, torde tiden 56 dagar kunna bli tillräcklig för att bibringa dem nödvändig och lämplig kunskap i draghästens vård och användning. Härunder kunde även de värnpliktige lämpligen övas i befälsföring. Denna skola skulle med avseende å tiden förläggas till sommaren mellan 2:dra och 3:dje studieåret, och så att utryckningen kunde äga rum till höstterminens början vid Veterinärhögskolan den 24 augusti.

Med avseende å vinterutbildningen ha sakkunnige tänkt sig, att den skulle ske i samband med vinterutbildningen av de kavalleriet tilldelade studenterna. Denna utbildning har hittills skett i Norrland under mars månad. Med avseende å den tidsperiod, till vilken denna vinterutbildning lämpligen skulle förläggas med hänsyn till studierna vid Veterinärhögskolan, så kunna tvenne alternativ tänkas. Det ena är, att de värnpliktige fullgöra denna utbildning vintern efter de genomgått sin första tjänstgöring vid kavalleriskolan, alltså under vintern andra studieåret. Detta skulle medföra den fördelen, att de finge samma befäl, som de haft vid sin första utbildning, och att de sålunda vore bekanta för befälet. Men mot detta förslag har lärarkollegiet vid Veterinärhögskolan enhälligt uttalat sig på grund av det stora avbräck i studierna med följande tidsförlust, som detta förslag skulle medföra (se bilaga II). Det andra alternativet vore, att vinterutbildningen förlades, även nu med kavalleriskolan, till vintern efter det de värnpliktige utbildats vid artilleriet. Olägenheten med detta skulle

bli, att de värnpliktige komme att stå under med dem obekant befäl och tillsammans med främmande kamrater. Dock skulle detta förslag icke i någon högre grad förrycka studierna vid Veterinärhögskolan. Sakkunnige anse även lämpligast, att vinterutbildningen förlägges till tredje studieåret.

Fackutbildning.

De värnpliktige veterinärernas fackutbildning torde lämpligen förläggas till tiden sedan de avlagt sin veterinärexamen. Skälet härtill är att de då bäst torde kunna tillgodogöra sig denna utbildning, och att intet avbrott då behöver göras i studierna vid högskolan.

Värnpliktslagen föreskriver i § 93 mom. 3, att sådan utbildning skall, där ej annorlunda bestämmes, taga sin början senast under sjunde året, d. v. s. det år den värnpliktige fyller 26 år.

En utredning i vad mån de värnpliktige veterinärerna skulle kunna beräknas hava avlagt sin examen det år de fylla 26 år visar att 49.46 % av de inträdessökande äro 20 år och därunder vid påbörjandet av studierna vid högskolan och måste avlägga sin examen på sex år, alltså före det år de fylla 26 år.

17.74 % äro 21 à 22 år gamla vid inträdet vid Veterinärhögskolan och måste alltså avlägga sin examen på 5 (5^{1/2}) år för att ej vara över 26 år vid examens avläggande. Enl. tabellen här nedan göra 92.79 % detta, 12.90 % äro 22 år vid inträdet och måste alltså avlägga examen på 4 (4^{1/2}) år. Denna tid användes av 71.15 %.

Antalet studerande, som varje år vinna inträde vid högskolan är högst 30. Av dessa kunna 25 st. antagas komma att undergå den speciella militära utbildningen; ungefär 5 st. årligen torde vara förut utbildade eller ej användbara. Enligt vad erfarenheten hittills visat komma av dessa 25 minst 18 att kunna som utexaminerade veterinärer undergå fackutbildning det år de fylla 26 år. Av de 7 återstående är det endast 2, som försummat taga examen inom den erforderliga tiden. De återstående 5 hava vid intagandet haft så hög ålder, att de ej kunnat hinna avlägga examen inom det år de fylla 26 år. Denna beräkning stämmer väl med, att examensåldern för 97 stycken under år 1910—15 utexaminerade veterinärer för 76.30 % var 26 år och därunder, vilket för 25 stycken gör 19 (enl. andra beräkningen 18).

Alltså måste till varje fackutbildningskurs ungefär 6 stycken begära tillstånd att fullgöra denna utbildning efter 7:de året.

Åldern för de åren 1910—15 från Veterinärhögskolan utexaminerade veterinärerna.

	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	s:ma
Antal ...	1	6	5	25	24	13	12	2	5	1	1	1	1	97
Antal i %	76.30 %			12.36 %			11.34 %			100				

Studietiden för de åren 1910—15 utexaminerade veterinärerna.

	Antal studieår.							
	4	4 ¹ / ₂	5	5 ¹ / ₂	6	6 ¹ / ₂	7	s:ma
Antal utexamin.	36	33	9	12	6	—	1	97
Antal i % utex.	37.11%	34.04%	9.27%	12.37%	6.19%	—	1.02%	100
	71.15 %.			92.79 %.				

Fackutbildningens början torde böra förläggas till mitten av oktober månad, och till densamma kommanderas alla de värnpliktige veterinärerna, vilka under året tagit sin examen. Förläggandet till mitten av oktober skulle medföra, att de studerande fingo större möjlighet att kunna avlägga examen innan fackutbildningskursens början samt att årets repetitionsövningar hunnit avslutas.

Fackutbildningen bör hava till ändamål att bibringa de värnpliktige veterinärerna de militära och veterinära kunskaper, som utöver vad de förut inhämtat genom sin veterinärutbildning och militärtjänstgöring krävas, för att de vid krigstillfälle skola kunna fylla sin uppgift på ett för armén tillfredsställande sätt.

Dessutom böra de förkovras i lämpliga delar av den rent militära utbildning de förut erhållit.

De läroämnen fackutbildningen bör omfatta torde förnämligast vara:

I. Rent militära ämnen:

ridning,
pistolskjutning,
kartläsning och orientering,
befälsföring samt
militär organisation och ordergivning.

II. Militärveterinära ämnen:

veterinära organisationen i fred,
tjänstgöringsreglementet och i fred gällande författningar angående veterinärväsendet och arméns hästar,
expeditionstjänsten,
etapptjänsten,
krigsveterinärreglementet och dess tillämpning,
arméns veterinärmateriel och densamma förpackning och vård,
teoretisk undervisning och praktiska övningar i etablerandet av sjukstall under olika förhållanden samt
övningar på krigsspelskarta och praktiska övningar i tillämpandet av krigsveterinärreglementet.

III. Rent veterinära ämnen:

krigshygien,
ersättningsfodermedlen och deras användande,
krigskirurgi, omfattande bedömande och behandling av de olika skadorna från krigskirurgisk synpunkt,
de smittosamma djursjukdomarna från krigssynpunkt och deras bekämpande samt
hovbeslaget med hänsyn till förhållanden i fält.

Fackutbildningskursen bör förläggas till ett kavalleriregemente i Stockholm och i militärt hänseende stå under ledning av chefen för detta regemente.

Överinseendet över fackutbildningen i militärveterinärt hänseende skall tillkomma fältveterinärinspektören.

Grunderna för utbildningens bedrivande och programmet för densamma torde böra fastställas i kommandoväg.

Undervisningen i de rent militära ämnena bör handhavas av den officer, som är de värnpliktigas närmaste militära chef.

Av de veterinära lärarna torde lämpligen en vara militärveterinär med undervisningsskyldighet i den militärveterinära fredsorganisationen, gällande författningar och krigsveterinärreglementet, samt ledningen av de teoretiska och praktiska övningarna i detta regementes tillämpning ävensom övningarna i etablerandet av sjukstall. Honom tillkommer även undervisningen i etappväsendet, expeditionstjänsten samt i vissa delar av intendenttjänsten såsom arméns proviantering och furagering med hänsyn till sådana anstalter (olika slag av sjukstall m. m.), vid vilka veterinärerna

kunna komma att utöva ledningen, samt i hovbelag. Undervisningen i krigshygien bör lämpligen handhavas av professorn i hygien vid Veterinärhögskolan. I krigskirurgi och läran om de smittosamma sjukdomarna i krig torde böra undervisas av professorerna i motsvarande ämnen vid Veterinärhögskolan och Statens veterinärbakteriologiska anstalt.

De värnpliktige veterinärernas tjänstgöring skall omfatta sammanlagt fyrahundrafyrtio dagar (fyrahundraåttiofem med fyrtiofem dagars avdrag). Efter militärtjänstgöring av 195 och fackutbildning i 60 dagar återstå 185 dagar eller cirka 6 månader till facktjänstgöring.

Facktjänstgöring.

Under facktjänstgöringen skola de värnpliktige dels få utbildning i den praktiska militärveterinärtjänsten vid truppförbanden dels komma armén till nytta såsom biträdande veterinärer. Men det torde vara nödvändigt, att varje år ett antal av de facktjänstgörande värnpliktige, förslagsvis tre, efter en kortare tids trupptjänstgöring, t. ex. en månad, fullgöra sin facktjänst vid Statens veterinärbakteriologiska anstalt. Det är nämligen nödvändigt att sörja för, att armén har ett tillräckligt antal veterinärer med så pass stor bakteriologisk specialutbildning att de vid behov kunna tjänstgöra vid för armén nödvändiga veterinärbakteriologiska laboratorier. Genom tjänstgöring vid statens veterinärbakteriologiska anstalt under längsta möjliga tid skulle dessa veterinärer kunna få den önskvärda utbildningen i vissa nödvändiga detaljer av den bakteriologiska tekniken. Till denna utbildning, som helst borde ske i en följd, kunde de värnpliktige uttagas på frivillighetens väg och därvid helst icke vapenföra värnpliktige, vars kroppsfel möjligen, gjorde dem i krig mindre lämpade för tjänst vid trupp.

De övriga värnpliktige veterinärerna, vilkas antal torde uppgå till 20 å 22 stycken, skulle utkommenderas på kavalleri- och artilleriregementen till en första två månaders tjänstgöringsperiod, vilken skulle anses som en provtjänstgöring. Efter denna första tjänstgöring skulle av de värnpliktige det antal, Kungl. Maj:t i förväg bestämt, och förslagsvis fem, kunna söka inträde i veterinärkårens reserv och där utnämnas till bataljonsveterinärer. Uttagandet av dessa skulle ske med hänsyn till betyg i veterinärexamen samt deras vid den militära tjänstgöringen, fackutbildningen och provtjänstgöringen visade nit och intresse. Deras ansökan om att vinna inträde borde avgivas omedelbart efter fackutbildningens avslutande, och då kunde redan efter första månadens provtjänstgöring från respektive regementschefer efter regementsveterinärens hörande avgivas rapport om den sökandes vid regementet ådagalagda lämplighet. Härigenom kunde i tid ordnas för den vidare tjänstgöringen för

dem, som icke blivit antagna till bataljonsveterinärer i reserven. De till reserven utnämnde skulle avbryta sin tjänstgöring. Huru denna senare skulle ordnas återfinnes förslagsvis i kapitlet angående reservens organisation. Det skulle då återstå ett antal av femton till sjutton värnpliktige.

Det kan nu tänkas tvenne sätt att ordna denna tjänst, nämligen att de antingen fullgöra hela sin tjänstgöring detta år eller att de tjänstgöra ytterligare en månad första året och sedan tre månader följande år. I båda fallen måste tjänstgöringen avbrytas för en del av de värnpliktige omedelbart efter provtjänstgöringen för att tjänstgöringen skall kunna fördelas över året på det för armén fördelaktigaste sättet.

Dessa värnpliktiges sammanlagda tjänstgöring skulle då bliva högst 68 månader om året.

Ett väl avvägt utnyttjande av dessa värnpliktiges tjänstgöring efter avslutad fackutbildning skulle kunna tillföra arméns veterinärväsende flera synnerligen beaktansvärda fördelar. Dessa värnpliktige kunna genom kommandering särskilt såsom å sid. 51 närmare är framhållet till Skånska dragonregementet och vidare till de regementen, vars regementsveterinär tillika är fördelningsveterinär, bidra till att veterinärvården där lättare upprätthålles. Vid en hel del tillfällen såsom vinterfälttjänstövningar, kommanderingar till sammandragna skjutskolor, trängkårernas vintermarscher etc, skulle de värnpliktige kunna komma till nytta och få övning i sitt yrke. Då dessutom arméns 38 veterinärer (siffran enl. sakkunnigas förslag) ha rätt till sex veckors tjänstledighet, kunna under denna de värnpliktige kommenderas vid de av tjänstledigheten berörda truppförbanden.

*Tjänstetid i
beväringen.*

Enligt nu gällande värnpliktslag tillhöra veterinärerna första upp-
bådet under hela sin tjänstetid i beväringen. Under återstående värn-
pliktstid tillhöra de landstormen. Här komma veterinärerna att få göra
vanlig landstormsmans tjänst, d. v. s. de användas icke i sitt yrke. Visser-
ligen kunna dessa veterinärer frivilligt anmäla sig till veterinärtjänst, men
det är icke med det allmännas intresse förenligt, att dessa förhållanden
icke äro med författning reglerade. Vid krigstillfälle kan med säkerhet
förväntas, att det blir brist på veterinärer. Detta icke blott vid armén
utan även i landet i övrigt. Så har varit förhållandet i nu pågående krig
i alla de krigförande länderna, och även i dem där tillgången på veterinärer
varit relativt större än i vårt land.

Sakkunnige föreslå på grund härav, att veterinärerna under hela sin
värnpliktstid tillhöra beväringens första uppåd. Om mot förmodan vid någon
tidsperiod antalet i värnpliktsåldern varande veterinärer skulle bli så stort,
att vid ett då inträffande krigstillfälle det skulle finnas öfverflöd av veterinärer

vid armén, vore det dock av betydelse att statsmakten hade veterinärerna så att säga samlade, ty det kunde vara av största vikt, att det finnes veterinärer att tillgå, vilka kunde kommenderas till civil tjänst i hemorten.

Den i samband med inkallelserna vid mobilisering uppkommande bristen på civila veterinärer i landet kan bliva farlig för kreatursstocken genom att sjuka djur ej vid behov kunna få hjälp, och i synnerhet genom att smittosamma husdjurssjukdomar kunna få en utomordentlig utbredning, då det saknas veterinära krafter för att hejda dem. Från Tyskland finnes härpå ett mycket lärorikt exempel. Strax efter krigsutbrottet 1914 måste på grund av veterinärbrist statens åtgärder mot mul- och klövsjukan inskränkas, vilket hade till följd en ytterst snabb stegring av antalet fall. Såsom framgår av nedanstående sifferuppgifter var 1914 antalet per månad i Tyskland av mul- och klövsjuka smittade gårdar:

Januari	939
Februari	578
Mars	575
April	376
Maj	1,123
Juni	2,577
Juli	4,471
Augusti	4,311
September	9,764
Oktober	17,773
November	14,296
December	16,252.

Vad sådana härjningar betyda för ett land i krigstid, då brist på födoämnen ändock hotar, behöver ej närmare utläggas.

För att de värnpliktiges facktjänstgöring skall kunna ordnas på enklaste sätt, vilja sakkunniga föreslå, att de värnpliktiga veterinärerna efter fullgjord fackutbildning helt underställas Fältveterinärinspektören. Under facktjänstgöringen kan det t. ex. förekomma, att biträde av en värnpliktig veterinär kräves vid en vakans, ett sjukdomsfall, en marsch; om den värnpliktige då stode under Fältveterinärinspektörens befäl kunde en sådan kommendering omedelbart ordnas utan alla tidsödande skrivelser till Kungl. Maj:t, rullföringsområdesbefälhavare m. fl.

*Facktjänst-
göringens
fördelning.*

Reserven.

Genom den utbildning, som de värnpliktiga veterinärerna enligt sakkunnigas förslag få genomgå, kommer armén att vid mobilisering disponera en veterinärkår, som bättre än vad hittills varit fallet fyller måttet på de fordringar, som måste ställas på denna kår.

Vid arméns sättande på krigsfot äro emellertid ett antal militärveterinära befattningar av den beskaffenhet och vikt samt ställa sådana krav på sin innehavare, att de icke kunna anförtros annat än åt väl skolade militärveterinärer. Antalet på stat anställda veterinärer är dock icke på långt när tillräckligt för att fylla detta behov, utan måste detta fyllas genom anskaffande av en tillräckligt stor reserv. Sakkunniga hava tänkt sig detta ske på följande sätt:

- 1) genom inrättandet av en reservstat,
- 2) genom sänkning av de på stat anställda veterinärernas pensionsålder samt
- 3) genom att göra inträdet i fältveterinärkårens reserv lockande för de värnpliktiga veterinärerna.

*Inrättande
av
reservstat.*

I likhet med vad som skett vid officers-, intendenturofficers- och fältläkarkåren torde det vara lämpligt att även inrätta en reservstat för fältveterinärkåren. För inrättandet av en sådan stat gälla fullt samma motiv, som föranlett övriga reservstaters inrättande. Antalet beställningar i den här föreslagna reservstaten torde lämpligen göras proportionellt mot antalet beställningar i fältläkarkårens reservstat. Efter genomförd organisation består fältläkarkåren av sex fältläkare, fyrtioåtta regementsläkare samt femtiofem bataljonsläkare å aktiv stat. Mot dessa svara i reservstaten två fältläkare, tolv regementsläkare samt sex bataljonsläkare. Med det av sakkunniga ovan föreslagna antalet militärveterinärer å aktiv stat nämligen sex fördelningsveterinärer, tio regementsveterinärer samt tjugoen bataljonsveterinärer skulle de olika beställningarnas antal å reservstat ungefär bliva: två fördelningsveterinärer, tre regementsveterinärer samt två bataljonsveterinärer. Även torde det vara det lämpliga att denna reservstat uppsättes under en följd av år t. ex. fem. Första året kunde tillsättas en regementsveterinär, andra året en fördelnings- och en bataljonsveterinär, tredje året en regementsveterinär, fjärde året en fördelningsveterinär samt femte året en regements- och en bataljonsveterinär eller uppställt i tablåform:

År	Fördelnings- veterinär	Regements- veterinär	Bataljons- veterinär
1	—	1	—
2	1	—	1
3	—	1	—
4	1	—	—
5	—	1	1
	Summa	2	3
			2

Det torde dock knappast vara lämpligt, att en sådan fördelning annat än förslagsvis fastställes, ty det kunde tänkas, att tillfalligtvis avgången inom fältveterinärkåren bleve så stor, att en avgång till reservstat ej vore önskvärd.

Pensionsåldern för regementsveterinär är nu sextio år samt för bataljonsveterinär femtiofem. Den fordrade tjänsteåldern är trettio år. Efter avgången med fyllnadspension äro dessa veterinärer tjänstgörings-skyldiga i reserven till fyllda sextiofem år. Med denna sena pensions-ålder blir antalet veterinärer, som kvarstå i reserven synnerligen ringa. En sammanställning av huru förhållandena gestaltat sig härutinnan under de senaste åtta åren visar, att antalet regements- och bataljonsveterinärer, som under denna tid med fyllnadspension avgått till reserven, varit respektive år 1908 3—1, 09: 3—1, 10: 2—1, 11: 1—1, 12: 1—1, 13: 1—0, 14: 0—0, 15: 0—0, 16: 1—0. Under de närmast kommande åren kan avgången väntas bliva något större, men sedan dessa, som då tagit avsked från stat, uppnått sextiofemårsåldern, skulle det åter bli en stillaståendets period. För att råda bot för detta förhållande ha sakkunniga tänkt sig, att det skulle vara lämpligt att sänka pensionsåldern för arméns veterinärer till femtiofem år för regementsveterinär samt till femtio år för bataljonsveterinär. För fältveterinärinspektören samt för fördelningsveterinärerna skulle pensionsåldern dock vara sextio år. Utom denna fördel, att armén finge en större och bättre reserv av veterinärer, skulle härigenom även vinnas, att den aktiva militärveterinärkårens fältduglighet i synnerligen önskvärd grad ökades. Det torde nämligen vara förhållandet, att en regementsveterinär över femtiofem år i allmänhet icke besitter den uthållighet, som kräves för att under fälttjänstövningar, mera ansträngande marscher m. m. följa truppen. En bataljonsveterinär blir i än högre grad tagen i anspråk för dylika ansträngande uppgifter, varför anspråken på fältduglighet, när det gäller bataljonsveterinärer, måste sättas större än för regementsveterinär. De ansträngningar, för vilka veterinären under fälttjänstövning och i krig utsattes, bliva

*Sänkning av
pensions-
åldern.*

mången gång större än som kräves av truppofficeren. När t. ex. efter en dags övningar trupperna gå i kvarter blir förläggningen ofta mycket spridd. Veterinären måste då rida omkring till de olika underavdelningarna för att lämna hjälp. Det händer icke sällan, att detta blir en ansträngande ridtur, och med uppehållen vid trupperna tar detta så pass tid, att veterinären efter de flesta andra får söka vila. Ett sänkande av pensionsåldern torde alltså vara väl motiverat. Med avseende å fördelnings- och chefveterinärerna äro förhållandena delvis annorlunda, emedan dessa icke komma att få utstå samma strapatser som truppveterinärerna, varför bibehållandet av deras pensionsålder vid sextio år torde vara det lämpliga.

En omedelbar övergång till den lägre, här föreslagna åldersgränsen för pension torde icke kunna göras med mindre än den fordrade tjänsteåldern sänkes. Sakkunniga hava då tänkt sig, att denna skulle sättas till tjugofem år i stället för de nu fordrade trettio. Det oaktat skulle nog i ett icke ringa antal fall en bataljonsveterinär icke kunna uppnå denna tjänsteålder förr än några år efter fyllda femtio år.

Det skulle knappast vara välbetänkt att göra övergången till den här föreslagna pensionsåldern med ens efter genomförandet av en ny lönestat. Ty i så fall skulle avgången i regements- och bataljonsveterinärgraderna inom kort tid bli så stor, att det vore otänkbart, att de ledigblivna platserna kunde alla bliva väl besatta. Sakkunniga hava därför tänkt sig en övergångsperiod av omkring sju år. Med förutsättning att den här föreslagna nya organisationen skulle kunna tillämpas från ingången av år 1918, skulle avgången i de olika graderna dels vid direkt övergång till den här föreslagna lägre pensionsåldern dels vid en övergångsperiod av sju år gestalta sig som följande tabläer utvisa:

Antalet nuvarande regementsveterinärer, vilka på grund av ålder måste avgå:

1) vid sextio år:

1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	
1	3	2	1	0	1	1	1	= 10

2) vid femtiofem år:

1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	
8	1	1	0	1	0	0	1	= 12

Antalet nuvarande bataljonsveterinärer, vilka på grund av ålder måste avgå:

1) vid fyllda femtiofem år:

1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	
1	1	2	1	1	0	0	1	= 7

2) vid fyllda femtio år:

1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	
5	0	1	1	0	0	0	1	= 8

Med bibehållande av den nuvarande pensionsåldern till 1925 skulle alltså tydligen en jämnare fördelad avgång vinnas, men ändock ett ganska stort antal veterinärer tillföras reserven. Med en omedelbar övergång till det nya systemet skulle avgången 1918 bli sammanlagt tretton stycken regements- och bataljonsveterinärer, vilket alltså vore ungefär 33 % av hela militärveterinärpersonalen. De här anförda siffrorna äro i den mån missvisande, att de icke taga hänsyn till eventuella befordringar under denna tidsperiod, men dels är det icke möjligt att därutinnan göra ens tillnärmelsevis några säkra beräkningar, och dels kunna icke befordringar i stort sett inverka på resultatet.

Även kräves för en övergång till sådana nya pensionsförhållanden en omsorgsfull utredning av dessa förhållanden från pensioneringsteknisk synpunkt. Sakkunniga vilja därför endast uttala önskvärldheten av den här föreslagna lägre pensionsåldern för regements- och bataljonsveterinärer och föreslå, att övergången sker först efter en viss tid t. ex. sju år.

Enligt sakkunnigas ovan å sid. 67 angivna förslag skall årligen av Kungl. Maj:t bestämmas det antal värnpliktiga veterinärer, vilka efter genomgången fackutbildning och viss del av facktjänstgöringen skola kunna vinna inträde i fältveterinärkårens reserv. Då värnpliktig veterinär utnämnts till bataljonsveterinär i fältveterinärkårens reserv skall hans värnpliktstjänstgöring anses avslutad. Hans tjänstgöringsskyldighet skall därefter vara lika med den som nu gäller för veterinär, som direkt vunnit sin anställning i fältveterinärkårens reserv. Genom denna lindring i själva värnplikts-tjänstgöringen skulle med säkerhet befattningarna i kårens reserv bliva mycket begärliga. Man kunde därför räkna med en duglig, väl rekryterad reserv, som genom den vart tredje år återkommande obligatoriska repetitionsövningen hölles i ett mer fäldugligt skick, än vad torde bliva fallet med övriga värnpliktiga veterinärer.

Om sådan bataljonsveterinär i reserven tager eller erhåller avsked från sin beställning utan att ha fullgjort minst lika lång tjänstgöring i

*Åtgärder
för ökande
av fält-
veterinär-
kårens
reserv.*

reserven som den värnpliktstjänstgöring, från vilken han erhållit befrielse vid antagandet till bataljonsveterinär, bör han omedelbart vara skyldig att såsom värnpliktig fullgöra den återstående tjänstgöringstiden.

Avlöning.

*Föregående
förslag.*

Sedan ett flertal år har frågan om en lönereglering för militärveterinärkåren varit föremål för uttalanden och utredningar.

Senast vid 1916 års riksdag har i båda kamrarna motion väckts angående förbättring av militärveterinärkårens lönestat. Vid behandling av denna fråga inom statsutskottet har också det önskvärda i en reglering av denna kårs löneförmåner av statsutskottet i dess yttrande till riksdagen framhållits men även uttalats behovet av en allsidig utredning härutinnan.

Till Kungl. Maj:t har av Svenska Fältveterinärsällskapet den 13 juni 1912 ingivits en underdånig hemställan om en förbättring av militärveterinärernas löneförmåner (bil. III). I denna skrivelse föreslås, att regementsveterinär skall erhålla avlöning lika med kapten av första klass, samt att de äldre bataljonsveterinärernas avlöning skall sättas lika med kaptens av andra klass och de yngre bataljonsveterinärernas lika med löjtnants av första klass. Som motiv till sitt förslag har Fältveterinärsällskapet anfört den bristande rekryteringen av militärveterinärkåren och det därigenom uppkomna stora antalet vakanser, samt den ogynnsamma ställning militärveterinärerna arbetade under i ekonomiskt hänseende jämfört med de civila veterinärerna. I infordrat gemensamt yttrande (bil. IV) över denna skrivelse hava Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse och civila departement, efter att hava inhämtat utlåtande över Fältveterinärsällskapets skrivelse från arméfördelningscheferna och dem underställda beridna truppförband och inspektören för kavalleriet samt militärbefälhavaren på Gottland, framhållit, att de visserligen ansågo, att militärveterinärernas löneförmåner borde ökas, men att de ej kunde biträda sällskapets förslag, utan ansågo, att det i stället för en lönereglering borde göras en löneförbättring med ålderstillägg efter vissa års tjänst. Beträffande regementsveterinärerna är arméförvaltningens motiv härtill att i några undantagsfall en bataljonsveterinär vid relativt unga år befordrats till regementsveterinär. För dessa veterinärer föreslogs liksom förut kaptens av andra klass löneförmåner men med tvenne ålderstillägg à 500 kr. Det första skulle utgå efter femton års tjänst, varav minst fem som regementsveterinär, det andra efter ytterligare fem år. Härigenom skulle en regementsveterinär efter tjugo års tjänst kunna komma upp till pension lika med kaptens av första

klass. Bataljonsveterinärernas begynnelselön borde sättas lika med löjtnants av första klass. Efter tio års tjänst som militärveterinär efter legitimationen, varav 5 år som bataljonsveterinär, borde därtill utgå ett ålders-tillägg av 500 kronor. Bataljonsveterinär skulle då komma upp till en pension av 1,600 kronor.

Vid tvenne kårer där bataljonsveterinärer voro ensamma och hade mera krävande tjänst skulle dessutom tillkomma ett arvode på 500 kronor.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t (bil. V) har Fältveterinärsällskapet i underdånighet anhållit att få framlägga sina åsikter angående detta arméförvaltningens förslag. Sällskapet framhåller då, att Arméförvaltningens löneförbättringsförslag står i direkt strid med riksdagens skrivelse till Konungen den 14 maj 1899, vari framhålles en önskan om införande av förenklat avlöningssystem för hären med bortfallande av ålderstillägg och arvoden. Att såsom Arméförvaltningen grunda sin kritik mot att regementsveterinär skulle erhålla avlöning lika med kapten första klass på förekommande undantagsfall framhålles i utlåtandet som olämpligt. Om undantagsfallen skulle tillämpas vid bedömandet av Arméförvaltningens förslag med två ålderstillägg, skulle detta visa, att under en viss angiven tidsperiod skulle en regementsveterinär ej ens kunna nå det första ålders-tillägget och tre stycken ej det andra innan uppnådd pensionsålder.

Med avseende å bataljonsveterinärerna framhåller Sällskapet att dess förslag med olika löneklass för äldre och yngre bataljonsveterinärer överensstämmer till principen alldeles med den av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade lönestaten för bataljonsläkarna. Vidare vore det en orättvisa att bataljonsveterinärernas pension skulle med 50 procent understiga regementsveterinärernas om Arméförvaltningens förslag vunne bifall.

Enligt ett senare beslut har Fältveterinärsällskapet under då rådande förhållanden anslutit sig till Arméförvaltningens förslag såsom *provisorisk* löneförbättring. Dock med det tillägget att till bataljonsveterinärerna borde även utgå ett andra lönetillägg å 400 kronor efter ytterligare fem års tjänst.

Vid utredning av frågan angående vilka avlöningsförmåner militärveterinärerna böra åtnjuta, hava sakkunniga ansett att följande principer böra tillämpas:

1) Arméns veterinärer böra vara så avlönade att kårens rekrytering säkerställes, och att begärade och för denna del av den veterinära verksamheten särskilt intresserade veterinärer därvid kunna påräknas.

2) Begynnelselönerna måste vara så avvägda, att banan kan giva något så när motsvarande inkomster som de, vilka de civila veterinärerna kunna räkna med.

*Allmänna
synpunkter.*

3) För att vid uppkommen ledighet i de högre tjänstegraderna kunna påräkna att dessa platser komma att besättas av de mest meriterade bataljonsveterinärerna måste avlöningsförmånerna i de högre befattningarna vara sådana, att det för en bataljonsveterinär med familj skall kunna vara möjligt att söka dem utan att stå allt för stor ekonomisk risk.

Såsom förut framhållits har rekryteringen av militärveterinärkåren hittills mött stora svårigheter. Så hava ständigt omkring fem bataljonsveterinärbefattningar varit vakanta. Vid ledighet i regementsveterinärgraden ha de sökandes antal varit mycket ringa. Orsakerna härtill ha varit för små löner och omöjligheten att vinna befordran över regementsveterinär.

En ung veterinär, som ägnar sig åt civil tjänst, kan såsom distriktsveterinär i lön beräkna kr. 1,800 samt inkomster av privatpraktik. Hans förpliktelser för denna lön är att stå till statens tjänst vid utbrott av smittosamma sjukdomar och i överensstämmelse med gällande författningar mot särskild taxa utöva praktik inom sitt distrikt. Han kan i stort sett alltså egna hela sin dag åt privat praktik och upparbetandet av denna. Om en nyutexaminerad veterinär vill egna sig åt köttbesiktning, kan han som extra veterinär vid ett slakthus genast räkna med en inkomst av omkring 3,300 kronor jämte fri bostad. Till högre lönegrader sker sedan befordran ganska raskt. Som assistentveterinär (biträdande vid slakthus eller köttbesiktningsbyrå) i Stockholm är avlöningen 4,200 kronor. Som första besiktningsveterinär är avlöningen 5,800 kronor. Sanitetsveterinären har 7,000 kronor samt chefen för Stockholms stads slakthus och saluhallar 12,000 kronor i löneförmåner.

*Bataljons-
veterinärerna.*

Det är alltså tydligt, att de som ägna sig åt militärveterinäryrket komma i långt ogynnsammare ställning, enär bataljonsveterinärens begynnelseavlöning blott är 2,415 kronor, och det dröjer många år innan han kan räkna på någon ökning i denna lön. Isynnerhet gör sig detta gällande på de orter där inkomsterna av privatpraktik för den unge veterinären ställa sig ogynnsamma. Sakkunniga anse på grund härav, att begynnelselönen för bataljonsveterinär bör sättas lika med löjtnants av första klass eller sammanlagt 2,895 kronor. Den äldre hälften av bataljonsveterinärerna ha nu avlöning lika med löjtnants av första klass. Sakkunniga anse, att även denna lön bör höjas. Då en bataljonsveterinär nått den högre lönegraden, har han i allmänhet haft en ålder av några och trettio år. Vid samma ålder kan en veterinär med civil tjänst räkna med en inkomst, som betydligt överstiger den äldre bataljonsveterinärens lön.

Göres här även en jämförelse med de löneförmåner en bataljonsläkare åtnjuter, så äro dessa redan från början lika med kaptens av andra

klass. Dessa läkare ha en med veterinärernas jämförlig tjänst. Läkarnas utbildningstid är visserligen längre än veterinärernas men dock ej så särdeles mycket. Enligt studiehandboken för Karolinska institutet skall fullständig läkarexamen utan svårighet kunna avläggas på 7¹/₂ år. Vid Veterinärhögskolan är utbildningstiden avsedd att räckta 4 år, men studierna vid högskolan ha trots koncentration betydligt försvårats med den ökade omfattning undervisningen fått, så att endast 37,11 proc. av de studerande kunna taga examen på den stipulerade tiden, medan 33 proc. taga den på 4¹/₂ samt 9,27 proc. på 5 år. Detta oaktat studieåret är minst en månad längre för veterinärstuderande, än för dem som bedriva studier till läkarexamen. Det är även en inom armén i övrigt okänd princip, att befattningsinnehavare med motsvarande tjänsteförrättning och ålder ha olika löner på grund av olika utbildning. Det finns ingen anledning, att i detta hänseende göra undantag för veterinärerna. Sakkunniga föreslå därför, att de äldre bataljonsveterinärerna tilldelas lön lika med kaptens av andra klass. Ett ytterligare motiv härför är pensionsfrågan. Det kan icke anses billigt att en veterinär efter trettio års tjänst skall få en pension, som nu fallet är med bataljonsveterinärerna, av blott 1,200 kronor. Den minsta skälige torde vara den, som utgår till kaptens av andra klass eller 1,920 kronor.

Med avseende å de regementsveterinärer, som ej komma att göra fördelningsveterinärs tjänst, anse sakkunniga, att de böra tilldelas löneförmåner lika med kaptens av första klass. Detta blir samma lön som de äldre bataljonsläkarna, och torde denna lön vara fullt berättigad, med hänsyn till det arbete regementsveterinärerna ha sig ålagt. Det av arméförvaltningen framhållna motivet mot denna lön åt regementsveterinärerna, att det ett par gånger hänt att en bataljonsveterinär vid relativt unga år vunnit befordran, kunna sakkunniga icke anse vara bärande. Ty det torde vara just de nu gällande låga avlöningarna, som föranlett, att inga äldre sökande anmält sig till de ledigförklarade platserna. Med ett bättre avvägt lönesystem skulle med största sannolikhet ej dessa undantag inträffat. Vidare motiv är, att sakkunniga föreslå ökade kompetensfordringar för regementsveterinärbefattning.

*Regements-
veterinä-
rerna.*

Löneförmånerna för de av sakkunniga föreslagna fördelningsveterinärerna torde böra sättas lika med dem för major. Sakkunniga hava tagit under överbäggande huruvida man ej här skulle kunna nöja sig med ett arvode av kronor 500. Med hänsyn till fördelningsveterinärernas ansvarsfulla uppgift och de ökade inskränkningar i deras möjligheter till

*Fördel-
ningsveteri-
närerna.*

extra inkomster, som deras tjänst kommer att medföra, torde den föreslagna avlöningen vara den lämpliga. Med endast 500 kronors arvode skulle fördelningsveterinärens ökning i inkomster över regementsveterinärens bliva per dag kronor 1:40. Den inkomsten torde han i de flesta fall kunna skaffa sig på annat sätt utan tillnärmelsevis det arbete och ansvar, som fördelningsveterinärtjänsten medför.

Fältveterinärinspektören.

Med avseende å fältveterinärinspektörens avlöning ha sakkunniga ansett, att den bör så avvägas, att det kan vara en verklig lockelse för en duglig veterinär att meritera sig för denna plats, och att innehavaren skall kunna existera på enbart denna avlöning. Sakkunniga anse nämligen, att fältveterinärinspektören skall vara förbjuden att inneha annan tjänst eller att ägna sig åt någon privat praktik. Då överstelöjtnants löneförmåner överstiga de här för fördelningsveterinär föreslagna med endast 500 kronor, ha sakkunniga ansett, att denna löneklass ej skulle vara tillräcklig för att kunna tillförsäkra armén att kunna välja den bästa av de för denna plats lämpliga veterinärerna. Sakkunniga föreslå därför, att fältveterinärinspektören erhåller samma lön som regementschef, d. v. s. överstes löneförmåner.

Villkor för åtnjutande av de nya löneförmånerna.

Med avseende å särskilda villkor för att komma i åtnjutande av den här föreslagna löneregleringen hava sakkunniga förut framhållit, att privatpraktik bör vara tillåten i den mån det är med tjänsten förenligt och för hans veterinära utbildning gagneligt, men för rätt till annan privat tjänst skall fordras särskilt tillstånd. Vid de truppförband där mer än en veterinär är anställd, bör fordras att i regel samtliga där anställda veterinärer göra daglig tjänst.

Reserven.

I reservens avlöningsförhållanden ha sakkunniga ej funnit skäl att föreslå några ändringar mot de nu gällande.

Reservstat.

Avlöningen i den av sakkunniga föreslagna reservstaten för militärveterinärkåren torde böra bestämmas i enlighet med principer, som äro gällande för arméns reservstat. Till fördelningsveterinär å reservstat skulle då utgå i lön kr. 3,100, till regementsveterinär kr. 2,100 samt till bataljonsveterinär lika med till kompaniofficer av mellersta löneklassen eller kr. 1,650. Dagavlöning och traktamenten skulle utgå till motsvarande belopp. Det till kompaniofficer i mellersta löneklassen utgående lönetillägget av 300 kr. skulle även utgå till bataljonsveterinär.

Dagavlöningen för de värnpliktiga veterinärerna ha sakkunniga tänkt sig skulle utgå med 50 öre om dagen under tiden för militärtjänstgöringen och under fackutbildningen. Under facktjänstgöringen borde däremot dagavlöningen höjas till 1 kr. Värnpliktiga.

Förslag till stat för militärveterinärkåren.

Lönestat.

	Avlöning m. m.	Inkvartering m. m.	Summa
1 fältvet.-inspektör å 8,190 kr.	8,190	1,200	9,390
6 fördelningsveter. å 5,825 kr.	34,950	3,000	37,950
10 regementsveter. å 4,860 kr.	48,600	3,530	52,130
10 bataljonsveter. å 3,860 kr.	38,600	3,600	42,200
11 bataljonsveter. å 2,595 kr.	28,545	2,760	31,305 ¹⁾
	Summa 172,975		

Härtill kommer det av riksdagen beviljade anslaget på 1,000 kronor till fästningsveterinären i Boden, av sakkunniga föreslagna: arvode åt bataljonsveterinären vid Strömsholm, tvenne arvoden å 300 kr. åt de båda civila medlemmarna av Veterinärvårdsstyrelsens fackråd samt sex arvoden å 500 kr. åt de civila veterinärerna vid trängkårerna och ett arvode å 500 kr. åt d:o vid Ing. 5.

Tjänsteställning.

Som allmän regel härvidlag vilja sakkunniga föreslå att lön skall följas av tjänsteställning. Denna skulle då bli:

Fältveterinärinspektör	överstes tjänsteställning.	
Fördelningsveterinär	majors	»
Regementsveterinär	kaptens	»
Bataljonsveterinär, äldre	kaptens	»
Bataljonsveterinär, yngre	löjtnants	»

Fördelningsveterinär och regementsveterinär böra, liksom för vissa andra tjänstemannakårer äger rum, efter viss tjänstetid tilldelas närmast högre tjänsteställning. För fördelningsveterinär bör denna tjänstetid vara tjugofem år och för regementsveterinär tjugoo år, räknat efter deras utnämning till bataljonsveterinär. Med hänsyn till att dessa tjänsteställ-

¹⁾ Häri äro inräknade bataljonsveterinärtjänsterna vid Strömsholm och i Boden, vilka dock först senare skola tillsättas.

ningar tillkomma fältläkare och regementsläkare omedelbart vid deras utnämning, hur unga de än därvid äro, torde detta förslag vara fullt berättigat.

Veterinärer tillhörande fältveterinärkårens reserv böra hava motsvarande tjänsteställning som de på stat anställda. Vad bataljonsveterinärerna beträffar bör dock ingen tilldelas kaptens tjänsteställning såframt ej alla på stat anställda med längre eller lika lång tjänstetid nått kaptens tjänsteställning. Detsamma gäller om högre tjänsteställning åt fördelnings- och regementsveterinärer tillhörande reserven.

Med avseende å de värnpliktiga veterinärerna anse sakkunniga, att de efter fullgjord militärtjänstgöring böra erhålla furirs tjänsteställning samt kvarstå i denna grad till efter fullgjord fackutbildning. Under facktjänstgöringen böra de värnpliktiga veterinärerna hava fänriks tjänsteställning.

Tillsättning av militärveterinära tjänster.

Samtliga militärveterinära tjänster böra tillsättas av Kungl. Maj:t. Fältveterinärinspektören och fördelningsveterinärerna böra utnämnas utan ansökan. Regements- och bataljonsveterinärtjänsterna böra tillsättas efter ansökan hos Konungen.

Befordringskommission vid militärveterinära tjänsters tillsättande bör utgöras av veterinärvårdsstyrelsen. Då i denna finnes representerade såväl den militärveterinära som vetenskapliga sakkunskapen torde härvid det nu rådande samarbetet med Medicinalstyrelsen ej behöva vidare ifrågakomma.

Till bataljonsveterinär på stat bör i första hand utnämnas bataljonsveterinär i reserven. För kompetens i övrigt fordras med goda vitsord fullgjord minst två månaders facktjänstgöring.

För kompetens till regementsveterinärtjänst bör fordras, dels att hava varit anställd som bataljonsveterinär på stat under minst tre år samt dels att hava genomgått en särskild kurs för bataljonsveterinärer samt därvid hava avlagt godkända prov.

För kompetens till fördelningsveterinär bör fordras att vara regementsveterinär och att i denna tjänst hava ådagalagt framstående skicklighet.

Med hänsyn till nödvändigheten av att bataljonsveterinären vid Strömsholms ridskola har god undervisningsskicklighet torde vid denna tjänsts tillsättande även böra fordras tvenne föreläsningsprov, varav det ena över självvvalt ämne.

Vid upprättandet av förslag till samtliga dessa beställningar torde hänsyn även böra tagas till idkad vetenskaplig och annan författarverk-samhet av militärveterinärt intresse.

Militärveterinära utbildningskurser.

I det föregående ha sakkunniga upprepade gånger haft tillfälle uttala vikten av, att de på stat anställda militärveterinärerna äro så utbildade, att de kunna fylla de krav, som ställas på dem vid krigstillfälle. För att detta skall kunna bliva fallet är det nödvändigt att genom särskilda kurser draga försorg om att utbildningsmöjligheter härutinnan beredas militärveterinärerna. En sådan utbildningskurs, avsedd för att vinna kompetens till regementsveterinärbeställning och såsom repetitionskurs för äldre militärveterinärer, borde förläggas till Stockholm. Utbildningen skulle omfatta såväl militära som veterinära ämnen. De militära ämnena böra vara arméorganisation, grunddragen av taktiken, ordergivning m. m. samt kartläsning och orientering. Dessutom torde utbildning böra givas i allt vad som rör etapptjänsten. De veterinära ämnena böra omfatta veterinär krigshygien med läran om ersättningsfodermedlen och dessas lämpliga användande samt de av sådana fodermedel förorsakade sjukdomarna. Vidare bör meddelas undervisning i kirurgi i allmänhet samt även med speciell hänsyn till krigskirurgien. Undervisningen i kirurgi skulle vara förenad med operationsövningar. Kursen bör även omfatta bakteriologi samt läran om de smittosamma kreaturssjukdomarna och tekniken för deras bekämpande och i samband härmed även desinfektionsläran och dess praktiska tillämpning. På grund av dess hygieniska betydelse bör även undervisningen omfatta en kurs i köttkontroll. Jämväl torde kunna ifrågasättas huruvida ej en kurs i patologisk anatomi lämpligen kunde ingå i denna undervisning. Frånsett kirurgien skulle de veterinära ämnena ungefär motsvara dem som genomgås vid de vid Veterinärhögskolan anordnade kurserna för läsveterinärspiranter.

Utom dessa rent militära och veterinära ämnen bör kursen även omfatta ämnen rörande veterinärtjänstens funktion i krig. På krigsspelskarta och vid fältövningar bör genomgås den veterinära delen av etapp-tjänsten samt dessutom övningar i etablering av sjukstall såväl i bebyggd ort som under svårare förhållanden.

Som lärare vid dessa kurser böra tjänstgöra dels professorer vid Veterinärhögskolan och Statens veterinärbakteriologiska anstalt, dels militärveterinärer samt generalstabsofficer och intendenturofficer.

Lokaler för undervisningen torde kunna påräknas vid Veterinärhögskolan.

Tiden för denna kurs torde sättas till minst densamma som för motsvarande kurs för läkare, nämligen 2 1/2 månad.

Förutom här anförda utbildningskurs bör veterinärernas militärveterinärutbildning underhållas och vidgas genom deltagande i respektive såväl arméfördelningars som regementens fältövningar för officerare.

IV. Arméns hovbeslagsväsende.

Hovslagarbeställningsmän.

Erfarenheten har visat, att det är ett oavvisligt krav, att de beridna eller med hästar försedda vapenslagen hava tillgång på ett tillräckligt antal väl utbildade hovslagare med goda moraliska egenskaper. Det sätt varpå hovbeslaget utföres spelar nämligen en utomordentligt stor roll med avseende å hästmaterielets brukbarhet. Ett dåligt utfört beslag minskar i hög grad en armés slagfärdighet.

Med avseende å hovbeslagsförhållandena i svenska armén torde det knappast kunna sägas, att hovslagarna fylla de krav, som måste ställas på dem. Genom Statsrådet och Chefen för Lantförvarsdepartementet hava sakkunniga på grund av vad i deras utredning framkommit till samtliga kavalleri- och artilleriregementens chefer fått framställa vissa frågor (bil. VI) angående hovbeslagsförhållandena. Svaren på dessa frågor jämte en del i övrigt kända förhållanden hava givit sakkunniga anledning, att med avseende å arméns hovbeslagsväsende framlägga nedanstående uttalanden.

Antal.

Antalet hovslagarbeställningsmän på stat av manskaps grad bör vid kavalleriet, såsom också enligt nuvarande organisation är förhållandet, vara två per skvadron. Utom dessa bör även per bataljon finnas en beställningsman, vilken skall kunna vara ställföreträdare för den nedan föreslagna hovslagareunderofficeren, varjämte beslaget av de hästar, vilka tillkommit genom kulsprutetroppens inrättande kräva särskild hovslagare. Dessutom böra till varje kavalleriregemente uttagas så många värnpliktige hovslagare, att det kommer sammanlagt en hovslagare per tropp, förutom hovslagareunderofficerens ställföreträdare.

Vid artilleriet torde det nuvarande antalet på stat anställda hovslagare vara tillräckligt, då till beslaget av de lejda hästarna för detta vapenslag redan nu uttages ett tillräckligt antal värnpliktiga hovslagare. Detta torde även gälla för ingeniörkårerna och trängen.

Vad beträffar Strömsholms ridskola torde det vara nödvändigt, att till veterinärens biträde för hästsjukvården samt för skoning av ridskolans hästar det upptages en à två hovslagarbeställningsmän på ridskolans stat, ty därtill kunna hovslagare icke påräknas från arméns truppförband.

Då hovslagarna under fältförhållanden i det övervägande antalet fall få utföra sitt arbete under både fysiskt och moraliskt synnerligen krävande förhållanden, och det, som nämnt, är av utomordentlig vikt att de göra sitt arbete väl, måste utväljandet av dem, som skola utbildas till hovslagare ske med den största omsorg, så att därtill endast utväljas sådana, hos vilka de nödvändiga personliga egenskaperna äro till finnandes. En oeftergivlig förutsättning blir då, att utväljandet av hovslagareleverna sker på en sådan tidpunkt av deras soldatutbildning, att det kan förutsättas, att befälet kunnat få tillförlitlig kännedom om deras egenskaper. *Uttagning.*

Även är det nödvändigt, att hovslagareleverna, då de börja sin fackutbildning, genom soldatutbildning bibringats i tillräcklig grad färdighet i läsning, skrivning m. fl. skolämnen, samt att deras militära utbildning givit dem den önskvärda fältdugligheten och militära uppfattningen. För att de här uppställda villkoren skola kunna fyllas, synes det önskvärt att hovslagareleverna först hava genomgått fullständig rekrytutbildning samt fullgjort den därpå följande repetitionsövningen.

Enligt nu gällande bestämmelser (g.o. 555/1915) skall den, som först efter genomgången fullständig soldatutbildning uttages till hovslagarutbildning förbinda sig att kvarstå i två år vid truppförbandet efter avslutad hovslagar skola. Sakkunniga anse icke denna bestämmelse erforderlig utan hålla före, att den kan lägga hinder i vägen för, att till hovslagarutbildningen skola anmäla sig de bästa av de för denna utbildning lämpliga volontärerna. Erfarenheterna från andra skolor t. ex. furirskolan bekräfta nämligen detta. Hovslagarnas löneförmåner böra i stället göras tillräckligt lockande, för att de på denna grund skola kunna förmås att rekapitulera efter genomgången skola, och sedan de fått erfarenhet om, vad yrket innebär. Om elev anmäler sig på ett senare stadium av den militära utbildningen än det här föreslagna, torde det böra ligga i vederbörande regementschef's hand att bestämma vilken rekapitulation, som bör fordras.

Enligt ovan omnämnda generalorder anordnas hovslagar skolor årligen vid samtliga kavalleri- och fältartilleriregementen samt vid Positionsartilleriregementet och Gotlands artillerikår. Elever från infanteriet, fästningsartilleriet samt ingenjörs- och trängtrupperna utbildas vid respektive *Utbildning.*

arméfördelningars hovslagarskolor enligt bestämmande av arméfördelningschefen, eller motsvarande chef. Sakkunniga hava icke haft anledning att föreslå någon ändring härutinnan. Visserligen har därvid icke förbisetts de fördelar, som skulle erbjudas genom anordnandet av centrala skolor med särskilda väl kvalificerade lärare och med ett sådant val av förläggningssort, att tillgången på övnings- och studiemateriel bleve fullständigare än den materiel, som med nuvarande förläggning kan bjudas eleverna. Men med hänsyn till de obestridliga fördelar den nuvarande anordningen har i fråga om utbildningen i övrigt, och lämpligheten av att eleverna äro förlagda till det regemente, där de sedan skola vara verksamma och under ledning av den veterinär, som senare skall hava överinseendet över deras tjänst som hovslagare, hava de sakkunniga ansett den nuvarande förläggningen vid regementena som den lämpligaste. Dock vilja sakkunnige framhålla följande önskemål:

Enligt nu gällande bestämmelser står utbildningen under överinseende av veterinären. Detta har vid en del truppförband föranlett, att eleverna vid hovslagarskolan av skvadrons- och batteribefäl kommenderats till annan tjänstgöring än den som haft samband med skolan. Så har det inträffat att hovslagareleverna fått göra stallvaktstjänst och nattvakter. Då arbetet i hovslagarskolan är fysiskt särdeles ansträngande, kräves det att elevens krafter om möjligt icke tagas i anspråk för något annat än det, som har samband med hans pågående specialutbildning. Olägenheten skulle kunna hävas om skolorna ställdes under veterinärens omedelbara befäl. En anordning som rent militärt ej torde medföra några olägenheter, då denna skola liksom övriga vid regementet direkt sorterar under truppförbandschefen. Dessutom böra lämpliga undervisningslokaler för hovslagarskolorna beredas de regementen vid vilka hovslagarutbildning äger rum och som ännu äro i saknad av dylika.

Avlöning.

Förut har här framhållits det önskvärda i en lönereglering för hovslagarbeställningsmännen. Under nu rådande avlöningsförhållanden har det nämligen visat sig vara förenat med stora svårigheter att förmå hovslagarna att rekapitulera. Sedan de tjänat ut sin tid taga de nästan undantagslöst avsked. Vid denna tid hava de nått den utbildning och färdighet, att de bäst skulle kunnat vara truppförbandet till gagn, men nu gå de i stället över till bättre avlönade civila tjänster. Till någon del torde obenägenheten att rekapitulera visserligen kunna hava sin grund i oviljan mot att underkasta sig det militära tvånget, men huvudorsaken är säkerligen att söka i avlöningsförhållandena. Nu torde dock knappast frågan om avlöningsreglering för hovslagarna kunna lämpligen lösas annat

än i samband med reglering av övriga beställningsmäns löneförmåner. Sakkunnige hava dock velat påpeka, att en löneförbättring lämpligen torde kunna ske dels genom en ökning av hovslagarbeställningsmännens dag-avlöning samt dels genom väl avvägda rekapitulationspremier. Vidare skulle det vara till största fördel, om utom för hovslagareunderofficeren även dennes ställföreträdare kunde beredas sådan bostadslägenhet, att han hade möjlighet att gifta sig.

Hovslagarunderofficerare.

För att undervisningen skall kunna tillfredsställande bedrivas vid vederbörliga truppförband är det nödvändigt, att den praktiska undervisningen handhaves av en härutinnan fullt kompetent underofficer med hovslagareutbildning. Så är nu förhållandet vid artilleriet, där en av regementets underofficerare, efter genomgången hovslagarskola och här nedan omnämnd särskild utbildningskurs, anförtros ledningen av den praktiska hovslagareutbildningen under regementsveterinärens överinseende. Vid kavalleriet däremot har denna utbildning handhafs av en furir, vilken i sin funktion som hovslagarunderofficer åtnjuter ett månatligt extra arvode av 45 kronor. Detta har icke varit en tillfredsställande anordning. Samtliga chefer vid kavalleriet och regementsveterinärerna vid samma vapenslag hava i svaren på de här förut omnämnda frågorna starkt betonat nödvändigheten av, att det vid varje kavalleriregemente finnes en hovslagarunderofficer. Detta icke blott för undervisningens skull utan även för att det praktiska utförandet av hovbeslaget skall kunna effektivt övervakas och hovslagarna ständigt stå under fackkunnig tillsyn. Under nuvarande förhållanden, då endast en furir är avsedd för dessa ansvarsfulla åligganden, har det visat sig omöjligt att tillfredsställande ordna hovbeslaget och hovslagarutbildningen vid kavalleriet. Vid en del regementen har man sökt giva furiren-hovslagarunderofficeren den önskvärda överordnade ställningen gentemot hovslagarmanskapet genom att göra honom till sergeant i regementet, men detta har icke kunnat lindra den andra stora olägenheten av nuvarande systemet, nämligen att har en furir med förutsättningar för att kunna bliva en duglig hovslagarunderofficer tjänstgjort i denna ställning, så tar han efter ett eller annat år avsked på grund av de dåliga löneförmånerna. För en sådan person är det nämligen mycket lätt att få en väl avlönad plats å den civila arbetsmarknaden. Olägenheterna av detta förhållande synas sakkunnige så betydande, att de böra avhjälpas omedelbart och oberoende av genomförandet av andra här före-

slagna ändringar med avseende å hovbeslagsväsendet. Sakkunnige vilja därför föreslå, att vid varje kavalleriregemente inrättas en ny lön för sergeant av andra klass och avsedd för en hovslagarunderofficer. Denne skulle sedermera befordras i tur med regementets övriga underofficerare.

Det torde även vara välbetänkt, om vid ingenjör- och trängtrupperna samt vid infanteriets kulsprutekompani en underofficer finge genomgå hovslagarutbildning. Härigenom skulle vid dessa truppförband hovslagarnas arbete kunna ställas under sakkunnigt övervakande, varigenom värden av hästmaterielet i detta hänseende skulle kunna säkerställas. Härjämte skulle kavalleriet kunna befrias från att såsom f. n. behöva lämna av sitt fåtaliga fast anställda underbefäl som biträde för utbildningen av värnpliktige hästskötare vid infanteriet.

Vid behov anordnas nu särskild utbildningskurs för till hovslagarunderofficerare och hovslagarfurirer avsedd personal. Denna kurs skall förläggas till hovslagar-skolorna vid Veterinärhögskolan eller Veterinärinrättningen i Skara. Sakkunniga anse att sådana utbildningskurser fortfarande böra anordnas och att till dem böra kommenderas samtliga de underofficerare, som ovan föreslagits till hovslagarutbildning, men att dessa kurser böra förläggas till Veterinärhögskolan i Stockholm. Det torde nämligen vara obestridligt, att även om den teoretiska utbildningen på båda ställena kan vara fullt jämbördig, så är dock tillgången på levande demonstrations- och övningsmateriel i Skara mindre än vad som kan påräknas i Stockholm, i synnerhet med hänsyn till hästar avsedda för ridbruk.

Sammanfattning.

Sakkunniga hava i det föregående föreslagit:

att militärveterinärväsendet frigöres från Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse och

att en Arméförvaltningens veterinärvårdsstyrelse inrättas (sid. 39),

att chefen för veterinärvårdsstyrelsen blir en veterinär, fältveterinärinspektören (sid. 39),

att föredragande i veterinärvårdsstyrelsen blir innehavaren av en därför inrättad regementsveterinärbeställning (sid. 39),

att till veterinärvårdsstyrelsen skall höra ett fackråd (sid. 40),

att sex fördelningsveterinärbeställningar inrättas, vilkas innehavare samtidigt skola vara regementsveterinärer vid kavalleri- eller fältartilleriregementen (sid. 41),

att vid kavalleriet och fältartilleriet veterinärbeställningarna bibehållas, utom vid K. 6 där den ena bataljonsveterinärtjänsten indrages, vid nuvarande antal (sid. 50 och 52),

att vid positionsartilleriet och Gottlands artillerikår de nuvarande bataljonsveterinärbeställningarna bibehållas (sid. 54),

att vid Ing. 1 och Ing. 3 den nuvarande gemensamma bataljonsveterinärbeställningen bibehålles (sid. 55),

att bataljonsveterinärbeställningen vid Göta ingenjörkår ändras till samma beställning vid kommandantskapet å Karlsborg (sid. 55),

att de av riksdagen beslutade men ej tillsatta bataljonsveterinärbeställningarna vid Ing. 3 och Ing. 5 indragas (sid. 56),

att bataljonsveterinärbeställningarna vid samtliga trängkårer indragas (sid. 56),

att även en bataljonsveterinärtjänst inrättas i Boden (sid. 57),

att en bataljonsveterinärtjänst inrättas vid Strömsholms ridskola (sid. 57),

att fältveterinärstipendiatbefattningarna indragas (sid. 58),

att endast de som äro antagna till elever vid Veterinärhögskolan utbildas som värnpliktiga veterinärer (sid. 60),

att de värnpliktiga veterinärstuderandenas nuvarande första militära utbildning bibehålles (sid. 60),

att deras nuvarande andra militärutbildning uppdelas i tvänne perioder, varav den ena fullgöres i särskild skola vid artilleriregemente, den andra vintertid med kavalleriets studentavdelning (sid. 62),

att fackutbildningen sker vid särskild kurs efter avlagd veterinär-examen (sid. 64),

att facktjänstgöringen för tre värnpliktiga årligen efter en månads trupptjänst fullgöres vid Statens veterinärbakteriologiska anstalt (sid. 67),

att ett antal (förslagsvis fem) värnpliktiga årligen efter två månaders facktjänstgöring vinna inträde i fältveterinärkårens reserv som bataljonsveterinärer samt i denna egenskap och i vanlig ordning fullgöra resten av facktjänstgöringen (sid. 67),

att övriga värnpliktiga fullgöra facktjänstgöringen enligt särskilda bestämmelser (sid. 68),

att veterinärer under hela sin värnpliktstid tillhöra beväringens första uppbåd (sid. 68),

att de värnpliktiga veterinärerna under sin facktjänstgöring underställas fältveterinärinspektören (sid. 69),

att en reservstat inrättas för militärveterinärkåren (sid. 70),

att pensionsåldern för bataljonsveterinär sättes till femtio år (sid. 71),

att pensionsåldern för regementsveterinär sättes till femtiofem år (sid. 71),

att pensionsåldern för fördelningsveterinär sättes till sextio år (sid. 71),

att pensionsåldern för fältveterinärinspektören sättes till sextio år (sid. 71),

att tjänsteåldern för pensions erhållande sättes för regements- och bataljonsveterinärer till tjugofem år (sid. 72),

att tillämpandet av den nya pensionsstaten sker med en övergångstid av förslagsvis sju år (sid. 73),

att yngre bataljonsveterinär erhåller avlöning lika med löjtnant av första klass (sid. 76),

att äldre bataljonsveterinär erhåller avlöning lika med kapten av andra klass (sid. 77),

att regementsveterinär erhåller avlöning lika med kapten av första klass (sid. 77),

att fördelningsveterinär erhåller majors avlöning (sid. 77),

att fältveterinärinspektören erhåller överstes avlöning (sid. 78),

- att privatpraktik skall vara tillåten för militärveterinärerna utom för fältveterinärinspektören (sid. 78),*
- att fördelningsveterinär å reservstat erhåller lön lika med major å reservstat (sid. 78),*
- att regementsveterinär å reservstat erhåller lön lika med kompani-officer av högsta löneklassen (sid. 78),*
- att bataljonsveterinär å reservstat erhåller lön lika med kompani-officer av mellersta löneklassen samt lönetillägg kr. 300 (sid. 78),*
- att värnpliktig veterinär erhåller 50 öre om dagen under militär-tjänstgöring och fackutbildning samt 1 krona om dagen under facktjänstgöring (sid. 79),*
- att fältveterinärinspektören erhåller överstes tjänsteställning (sid. 79),*
- att fördelningsveterinär erhåller majors- samt efter tjugofem tjänstear överstelöjtnants tjänsteställning (sid. 79),*
- att regementsveterinär erhåller kaptens- och efter tjuugo tjänstear majors tjänsteställning (sid. 79),*
- att äldre bataljonsveterinär erhåller kaptens tjänsteställning (sid. 79),*
- att yngre bataljonsveterinär erhåller löjtnants tjänsteställning (sid. 79),*
- att veterinärer tillhörande reserven få motsvarande tjänsteställning som de på stat anställda (sid. 80),*
- att värnpliktiga veterinärer efter fullgjord militärtjänstgöring erhålla furirs tjänsteställning (sid. 80),*
- att värnpliktiga veterinärer under facktjänstgöring hava fänriks tjänsteställning (sid. 80),*
- att samtliga militärveterinärstjänster tillsättas av Kungl. Maj:t (sid. 80),*
- att veterinärvårdsstyrelsen skall utgöra befordringskommission (sid. 80),*
- att till bataljonsveterinär på stat bör i första hand utnämnas bataljonsveterinär i reserven (sid. 80),*
- att för utnämning till regementsveterinär även fordras genomgång av militärveterinärkurs (sid. 81),*
- att militärveterinära utbildningskurser inrättas (sid. 80),*
- att vid varje kavalleriregemente skall per tropp finnas en hovslagare, varav per skvadron tvenne fast anställda (sid. 82),*
- att per kavalleribataljon skall finnas en hovslagarfurir (sid. 82),*
- att hovslagarbeställningsmännen vid artilleriet, ingenjör- och trängkårer bibehållas vid nuvarande antal (sid. 82),*
- att vid Strömsholms ridskola inrättas en å två hovslagarbeställningar (sid. 83),*

att uttagandet av hovslagarelever sker efter fullständig soldatutbildning (sid. 83),

att utbildningen förlägges till truppförbanden (sid. 83),

att hovslagarskolorna ställas under vederbörande veterinärs befäl (sid. 84),

att hovslagarbeställningsmännens avlöning regleras (sid. 84),

att vid varje kavalleriregemente inrättas en hovslagarunderofficersbefattning (sid. 85),

att härför en ny sergeantslön av andra klass inrättas vid samtliga kavalleriregementen (sid. 85) samt

att hovslagarkursen förlägges till Veterinärhögskolan.

Särskilt yttrande av herr J. Jönsson.

Anslutande mig till övriga sakkunniga i fråga om den föreslagna omorganisationen av arméns veterinärväsende, samt löneökningen åt veterinärerna, nödgas jag anmäla avvikande mening beträffande antalet på stat anställda bataljonsveterinärer. Med lämplig användning av de värnpliktiga veterinärerna, vilka enligt förslag skola erhålla en särskild fackutbildning, kan, därom är jag övertygad, utan men för arméns hästvård i fred och utan större olägenhet vid en eventuell mobilisering, ytterligare 5 st. bataljonsveterinärer indragas utöver de av sakkunniga enhälligt förordade.

Vad först fördelningskavalleriet beträffar så skall, enligt 1914 års härordning, på varje regemente finnas endast en läkare och det ligger nära till hands att utgå ifrån, att kan en läkare sköta sjukvården av manskapet vid ett femskvadronsregemente så bör också en veterinär hinna med vården av hästarna. Emellertid torde det vara ostridigt, att med en sådan anordning den större arbetsbördan komme att läggas på veterinären och härtill komma andra omständigheter vilka måste tagas i betraktande; såsom behovet av ett tillräckligt antal skolade arméveterinärer vid mobilisering, kombinationen av fördelnings- med regementsveterinärbeställning, nödvändigheten att arméns veterinärer jämväl genom privat praktik vidga sin veterinära rutin o. s. v. Sammanlagda ha dessa omständigheter tvingat mig att avstå från yrkandet på endast en veterinär vid varje kavalleriregemente.

Vad däremot fältartilleriet beträffar, med undantag av Wendes artilleriregemente, som har en division mer än övriga och för vilket jag tillfölje därav ej föreslår någon indragning, kan jag ej godkänna behovet av två fast anställda veterinärer per truppförband. Mot fördelningskavalleriets 620 stamhästar vid varje regemente svarar artilleriets 440 och då arbetets omfattning enbart icke motiverar två veterinärer per regemente vid kavalleriet är detta naturligtvis ännu mindre fallet vid artilleriet. Visserligen inlegas vid artilleriregementena under några sommarmånader

ett antal hästar varigenom arbetet med hästsjukvården ökas, särskilt under regementsövningarna, men härför har man att tillgå veterinärer från reservstaten, därest sådan i enlighet med förslaget inrättas, samt från reserven. Om bataljonsveterinärerna vid fältartilleriet indragas kan en ganska god ersättning erhållas i de värnpliktiga veterinärerna. Dessa skola, efter avlagd examen vid högskolan, göra 6 månaders facktjänstgöring, ha före denna facktjänst erhållit en särskild utbildning, vilket icke tidigare varit fallet med våra bataljonsveterinärer. Man torde under sådana omständigheter kunna våga påståendet att de böra bli ungefär jämgoda med de yngsta bataljonsveterinärerna. Den erfarenhet om militär veterinärtjänstgöring, som så gott som alla våra veterinärer skulle förvärva därest de finge under 6 månader göra verklig tjänst, är av stort värde därest vårt land skulle råka ut för olyckan av ett krig.

Sakkunniga ha utarbetat ett detaljerat förslag till fackutbildning av veterinärstuderandena men majoriteten har ej velat gå med på att jämväl för fredstjänsten draga största möjliga nytta af denna utbildning. Man inskränker sig därutinnan till att peka på några småkommenderingar, vikariat för semesterlediga arméveterinärer och biträdande åt fördelningsveterinärer. Vad nu först småkommenderingarna beträffar så föreskriver exercisreglementet för armén »att varje officer skall bibringas kännedom om skötseln av lättare skador å hästarna». Man främjar inte tillämpningen av denna förståndiga bestämmelse genom att vid alla tillfällen hålla veterinär till hands. I fråga om vikarierandet vid semesterledighet så är det svårt att fatta behovet av sådan därest vid varje truppförband finnas två fast anställda veterinärer. Regimenten med erkänt mönstergill hästvård ha faktiskt tjänsten nu ordnad så, att veterinärerna tura om med densamma veckovis ooh då kan det väl också gå för sig att tura om med semesterledigheten, såsom hittills. Den ökade lönen för fördelningsveterinär bör motsvaras av i någon mån ökat arbete och torde, utom i rena undantagsfall, ej motivera något extra biträde.

Sakkunnigemajoritetens förslag till användning av de fackutbildade värnpliktiga veterinärerna för fredstjänsten kan utan överdrift betecknas såsom magert.

Vad slutligen övergångsstaten beträffar, därest yrkandet på indragningar av militärveterinärtjänster vinner statsmakternas bifall, så anser jag att nuvarande innehavare, under sin återstående tjänstetid, böra komma i åtnjutande av samma löne- och därmed också pensionsförmåner som de kamrater vilkas tjänster bibehållas. Därvidlag bör också tagas i beaktande, att under de närmaste åren ej fackutbildade värnpliktiga äro att tillgå såsom ersättare. Med den omsättning som kan antagas bliva

följden, därest sakkunnigas förslag genomföres, blir utgiften härför antagligen ganska obetydlig.

Med stöd av vad sålunda anförts får jag härmed föreslå

1) att, förutom de av sakkunniga föreslagna indragningarna, bataljonsveterinärtjänsterna vid art. n:r 1, 2, 4, 5 och 6 indragas.

2) att nuvarande innehavare av indragna militärveterinärtjänster bliva delaktiga av den löneförbättring, som innefattas i sakkunnigas förslag.

Till KONUNGEN.

Oaktat spörsmål rörande det militära veterinärväsendet icke direkt faller inom inspektörens för kavalleriet verksamhetsområde, så sammanhänger likväl frågan om detsamma ändamålsenliga organisation så intimt med kavalleriets tjänstbarhet såväl i fred som krig, att jag icke tvekar att inför Eders Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av, att åtgärder vidtagas för att förbättra veterinärernas ställning, så att därigenom i möjligaste mån veterinärvården vid kavalleriet säkerställes.

För närvarande är läget sådant, att svårigheter synas förefinnas att besätta åtskilliga veterinärtjänster vid kavalleriet. För att endast nämna ett par exempel, så har bataljonsveterinärtjänsten vid Kungl. Norrlands dragonregemente under ett 10-tal år varit ständigt vakant, och vid Skånska dragonregementet har likaledes den ena bataljonsveterinärtjänsten under lika lång tid varit nästan ständigt vakant. Belysande för de stora vakanserna inom fältveterinärkåren i sin helhet är bifogade utdrag ur sjukvårdsstyrelsens senaste rapport, vilket visar, att under åren 1908—1914 i medeltal nära 20 % av bataljonsveterinärer och nära nog samtliga fältveterinärstipendiater varit vakanta.

Det är givet, att denna ständiga brist på tillräckligt många militärveterinärer med långvarig tjänstevana skall i längden göra sig ofördelaktigt gällande på veterinärvården vid regementena. Särskilt vid kavalleriregementena, där de under senare åren alltmer ökade kraven på hästmaterielets tjänstbarhet ställa allt större fordringar på veterinärernas duglighet, arbetsförmåga och tjänsterutin, är det nödvändigt, att antalet veterinärer icke understiger det i staten fastställda.

Vari orsakerna till bristen på militärveterinärer ligga, är givetvis för mig icke möjligt att avgöra. Dock vill emellertid synas, som om *avlöningsförhållandena* i mycket stor utsträckning hava sin skuld i svårigheterna att rekrytera militärveterinärkåren. Möjligt är även, att *bestämmelserna om veterinärernas tjänsteställning* i någon mån kan inverka menligt. En bataljonsveterinär kan sålunda icke erhålla mer än löjtnants och en regementsveterinär icke mer än ryttmästares tjänsteställning. Skillnaden i dessa avseenden mellan fältläkare- och fältveterinärkåren synes mig större, än vad som rimligt är.

Vari orsakerna till rekryteringssvårigheterna nu än ligga, så synes mig påtagligt, att frågan om veterinärväsendets ändamålsenliga organisation i fred icke ännu blivit tillfredsställande löst. Frågan har redan länge stått på dagordningen, men ständigt mäst undanskjutas av andra viktigare spörsmål. En noggrann utredning av densamma synes mig därför nu vara nödvändig.

I sammanhang härmed torde kunna ifrågasättas, huruvida icke jämväl

frågan om veterinärväsendets *organisation i krig* torde i hela sin vidd böra upptagas till prövning. Enligt vad som hittills blivit bekant från de krigförande makterna, vill det synas, som om på många håll veterinärväsendet icke varit skickat att möta de stora krav, som omedelbart vid krigsutbrottet ställdes på detsamma, och det vill synas, som om mycket talrika hästförluster ägt rum, vilka med en bättre organisation av veterinärväsendet måhända kunnat undvikas. Det är möjligt, att förhållandena hos oss äro avsevärt bättre, men å andra sidan synes frågan vara av sådan vikt, att en allsidig utredning mycket väl kan motiveras och även synes böra komma till stånd. Detta synes mig så mycket mer nödvändigt, som tillgången inom vårt land på för ridbruk användbara hästar är synnerligen begränsad, varför alla åtgärder måste vidtagas för att vid mobilisering och krig nedbringa hästförlusterna till det minsta möjliga. Till sådana åtgärder hör givetvis, att veterinärväsendet från krigets första dag kan fungera på ett fullt tillfredsställande sätt.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte tillsätta särskilda sakkunniga för att verkställa utredning om och förslag rörande veterinärväsendets organisation i fred samt utredning om och, därest så synes erforderligt, jämväl förslag rörande veterinärväsendets organisation i krig.

Stockholm den 13 april 1916.

Underdånigst

B. MUNCK.

Inspektör för kavalleriet.

R. von der Lancken.

Till sakkunnige för utredande av organisationen av arméns veterinärväsende.

Med anledning av Eder skrivelse av den 10 september d. å. med begäran om yttrande över lämpligheten av vissa av Eder i utsikt ställda anordningar, avseende ett sådant förläggande av värnpliktstjänstgöringarna för veterinärstudierande, att dessas studier i minsta möjliga mån därav rubbades, får Veterinärhögskolans lärarekollegium härmed uttala sig som följer:

1. De sakkunnige hava föreslagit som första alternativ den första värnpliktstjänstgöringens, 109 dagar, förläggande huvudsakligen till mellanterminen (sommarferierna) mellan första och andra studieåret med inryckning den 26 juni och utryckning den 14 oktober. Mot denna anordning har lärarekollegiet ingen invändning att göra av följande skäl: Den har redan i stor utsträckning praktiserats och är synbarligen den, som bäst passar för de veterinärstuderandes genomsnittsålder. Vidare inverkar denna anordning i jämförelsevis ringa grad störande på undervisningen, i det att av de två första studieterminerna intet, av den tredje däremot en tid av $1\frac{1}{2}$ månad bortgår. Denna första del av tredje terminen är huvudsakligen ägnad åt den praktiska kursen i fysiologisk kemi, vilken de värnpliktige alltså måste försumma; detta betyder dock mindre, då en liknande kurs är anordnad även under den påföljande vårterminen (mars—april).

2. Som andra alternativ ha de sakkunnige uppställt den första värnpliktstjänstgöringens förläggande till sommaren före studentens inträde vid högskolan. En sådan anordning synes lärarekollegiet i motsats till det första alternativet olämplig, då därigenom en för arbetet på anatomisalen synnerligen ogynnsam framflyttning på $1\frac{1}{2}$ månad av den detsamma inledande osteologikursen skulle nödvändiggöras. Det synes lärarekollegiet i detta fall även möta svårigheter att så ordna inmönstringen av de värnpliktige, att den kommer att fylla det av de sakkunnige framställda önskemålet, att i möjligaste mån förhindra, att studenter, vilkas antagande ännu vore ovisst, angäva sig som blivande veterinärstudierande för att få tillfälle fullgöra sin värnplikt vid beridet vapenslag. Även om, såsom föreslagits, antagandet av veterinärstudierande förlades till vårterminen, måste det ske under dennas sista dagar, emedan studentexamina ej äro avslutade i hela riket förrän den 15 juni. Beväringsmönstringarna äro däremot, för savitt lärarekollegiet har sig bekant, förlagda till januari månad. En förflyttning av intagningskollegiet till vårterminen synes därför kollegiet ej råda bot för den anmärkta olägenheten men däremot medföra en del andra, nya sådana. Så t. ex. bör den nyblivne studenten ha erforderlig tid att övertänka valet av levnadsbana och även till att i händelse av behov komplettera sitt studentbetyg. Genom intagningskollegiets förflyttning till vårterminen förkortades eller rent av bort-

toges den härför med nu rådande ordning disponibla tiden, varigenom säkerligen veterinärkårens rekrytering skulle lida men, i det en del för yrket lämpliga personer bragtes in på andra banor eller åtminstone deras antagande till studerande vid högskolan fördröjdes ett år.

3. Sakkunnige ha uttalat sig för nödvändigheten av ca 30 dagars vinterutbildning för värnpliktiga veterinärstuderande och som lämpligaste tidpunkt för denna övnings förläggande föreslagit mars månad av andra studieårets vårtermin. Med fullt erkännande av vinterutbildningens önskvärdhet, nödgas dock lärarkollegiet på det bestämdaste avstyrka dess förläggande till den av de sakkunnige föreslagna tiden, då denna synes kollegiet vara den ur undervisningssynpunkt mest olämpliga. Som förut (under 1) påpekats, nödvändiggör den första värnpliktstjänstgöringens utsträckning till den 14 oktober den fysiologisk-kemiska laborationskursens förflyttande till mars och första hälften av april månad påföljande vårtermin. Nödgas de studerande nu vara borta från högskolan under mars, gingo de förlustiga möjligheten att delta i en sådan kurs under andra studieåret. Nämnade kurs kan nämligen ej anordnas tidigare under vårterminen, då arbetet på anatomisalen pågår, och ej heller senare, dels emedan den då ej skulle hinna avslutas tidigt nog för att de studerande skulle få tillräckligt med tid till tentamensläsning före vårterminens slut, dels emedan kursen då komme att pågå samtidigt med den ganska krävande praktiska kursen i hovbeslag. Dess förflyttande i endera riktningen skulle alltså innebära ett väsentligt avsteg från den av kollegiet följda och som för studierna särdeles fördelaktig befunna principen, att åtminstone de mera arbetskrävande kurserna böra vara förlagda till så skilda tider av året, att de studerande ej belastas med mer än en sådan kurs åt gången. Den av de sakkunnige föreslagna förläggningen av vinterutbildningen skulle enligt kollegiets mening sålunda i bästa fall medföra, att tiden för veterinärkandidatexamen avläggande framflyttades endast en termin, men i betraktande av att de studerande genom dels nämnda vintertjänstgöring, dels den till påföljande sommar förlagda tredje militära tjänstgöringen i avsevärd grad »komma ur lästagen» och glömma redan inhämtade kunskaper, torde denna förlängning av studietiden för kandidatexamen nog i flertalet fall bli längre, sannolikt två terminer, vilket ju måste betraktas som en väsentlig försämring av nu rådande förhållanden. Kollegiet föreslår som den enligt dess mening lämpligaste tiden för de 30 dagarnas vinterutbildning mars månad av tredje studieåret (så framt det ej låter sig göra att framflytta den samma till efter avlagd veterinärexamen), emedan därigenom den minsta rubbningen av studierna torde åstadkommas.

4. Mot den föreslagna militära tjänstgöringen av 56 dagar under sommaren mellan andra och tredje studieåret har kollegiet intet att erinra.

5. Slutligen får kollegiet till de sakkunniges benägna övervägande hemställa, huruvida icke sådana bestämmelser kunde i värnpliktslagen införas, att den av kollegiet föreslagna anordningen (såframt denna kommer att fastställas) komme att tillämpas på samtliga värnpliktiga veterinärstuderande, så att sålunda exempelvis en person, som vid 20 års ålder antoges till veterinärstuderande, efter anmälan vid mönstringen finge sin första tjänstgöring förlagd till tiden mellan första och andra studieåret o. s. v. och en underårig, n. b. för såvitt hans kroppsliga utveckling ej lade hinder i vägen, likaledes utan särskild anhållan hos Kungl. Maj:t finge sin värnpliktstjänstgöring ordnad på samma sätt. Härigenom skulle en för undervisningens ändamålsenliga anordnande och resultat i högsta

grad fördelaktig likformighet åstadkommas. Likaså ser kollegiet häri ett enkelt sätt att komma ifrån den av sakkunnige påtalade olägenheten av att studenter, som ej lyckas vinna inträde vid Veterinärhögskolan, genom att tidigare hava mönstrat in som blivande veterinärstuderande blivit tilldelade beridet vapenslag, som de rätteligen ej bort tillhöra.

Veterinärhögskolan den 11 oktober 1916.

Å lärarekollegiets vägnar:

JOHN VANNERHOLM.

Edv. Nyström.

Bil. III.

K. Lantf. Dept.
Ink. 13 juni 1912.
D. Nr 1275.

Till KONUNGEN.

Uti skrivelse den 21 december 1909 till statsrådet och chefen för Eders Kungl. Maj:ts Lantförsvarsdepartement har Kungl. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse på anförda skäl framhållit behovet av bland annat åtgärders vidtagande för underlättande av rekryteringen av bataljonsveterinärbeställningarna vid armén. De av styrelsen däri framhållna svårigheterna att få vakanta bataljonsveterinärbeställningar och fältveterinärstipendiatplatser besatta äro alltjämt i oförminskad och till och med i något ökad omfattning rådande. Sålunda äro för närvarande vakanta den ena av bataljonsveterinärbeställningarna vid Kungl. Skånska dragonregementet, bataljonsveterinärbeställningen vid Kungl. Norrlands dragonregemente, Kungl. Smålands artilleriregemente, Kungl. Göta ingenjörkår och Kungl. Skånska trängkåren, varjämte ingendera av de 8 fältveterinärstipendiatplatserna är besatt, och föga utsikt torde finnas, att någon väsentlig ändring i detta förhållande skall under nuvarande omständigheter vara att emotse; i varje fall kan armén helt säkert icke påräkna att i förevarande avseende få någon god rekrytering.

Vad först angår orsaken till de många vakanserna bland de militära veterinärtjänsterna, för närvarande uppgående till 13 av 49 så är den, såsom ock Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i sin förutberörda skrivelse år 1909 framhöll, helt säkert att söka däruti, att de civila veterinärtjänsterna i allmänhet äro förmånligare. Skillnaden i sådant avseende mellan militär och civil veterinärtjänst har under de senaste åren i icke obetydlig grad ökat. Sålunda äro länsveterinärtjänsterna från och med år 1910 högre avlönade än förut, i det att de med sådan tjänst förenade löneförmåner uppgå till sammanlagt 2,500 kronor, vartill komma tvenne ålderstillägg å 500 kronor efter fem och tio års tjänst. Vidare har innevarande års riksdag, på därom av Eders Kungl. Maj:t gjord nådig framställning, dels höjt arvudet till civila veterinärstipendiater från 600 till 1,000 kronor, dels under riksstatens nionde huvudtitel uppfört såsom bidrag till distriktsveterinärens avlönande ett förslagsanslag å 146,000 kronor, vilket senare innebär, att distriktsveterinärer i viss mån bliva statstjänstemän och tillförsäkras en tryggare ställning än tillförne.

Visserligen synes den invändningen kunna göras att, om man frånser stipendiatarvudet, sådant det nu blivit av riksdagen framställt, och vilket är vida högre än motsvarande arvode för fältveterinärstipendiat, avlöningsförmånerna i civil veterinärstatstjänst äro lägre än de militära.

Också kan nu ifrågakvarande förhållande icke endast förklaras av en direkt jämförelse de olika lönesatserna emellan, utan måste förklaringen härledas ur en del andra samverkande omständigheter.

Till dessa hör, att militärveterinären är icke blott absolut utan även relativt

d. v. s. i förhållande till löneförmånerna ojämförligt mer upptagen av sin tjänst än den civila veterinären; att han är vida mer bunden av sin tjänst, varigenom han icke kan tillnärmelsevis i den utsträckning som civilveterinären ägna sig åt privat veterinär verksamhet; att militärveterinären åligger att ikläda sig utgifter för anskaffning och underhåll av uniform och uniformspersedlar; samt att han är skyldig deltaga uti tid efter annan återkommande längre eller kortare övningar utom garnisonsorten med därav följande icke oväsentliga ekonomiska uppoffringar.

En annan faktor, som utan tvivel bidrager till svårigheterna att rekrytera fältveterinärkåren, äro de tröga och ojämna befordringsförhållandena inom den-samma, vilka hava sin naturliga förklaring därunder, att kåren är så liten; att mot 26 bataljonsveterinärer svara endast 14 regementsveterinärer; samt att svårigheten för en bataljonsveterinär att söka vilken ledig regementsveterinärtjänst som helst ofta nog är mycket stor, enär han vid den tidpunkt, då han kan tänka på befordran, i regel är så långt till åren kommen, att han, som ju knappast kan existera med familj på enbart regementsveterinärslönen, tvekar om möjligheten att på annan garnisonsort kunna uppnå samma inkomster som på den gamla.

Förberörda befordringsförhållanden åskädliggöras genom efterföljande sammanställning, upptagande samtliga från och med år 1902 till och med år 1911 till regementsveterinär på stat utnämnda bataljonsveterinärer, deras födelseår, år för inträde i krigstjänst, år, då utnämning till regementsveterinär ägde rum, samt antalen tjänsteår och levnadsår vid tidpunkten för utnämningen.

Tabell.

	Född.	Kom i krigstjänst.	Utnämnd.	Tjänsteår.	Levnadsår.
Florén	1860	1884	1902	18	42
Widerström	1871	1894	1902	8	31
Giesman	1845	1880	1903	23	58
Bohm	1858	1882	1903	21	45
Schnittger	1846	1876	1904	28	58
Sjöberg	1859	1883	1905	22	46
Petersson	1849	1878	1905	27	56
Morell	1859	1885	1906	21	47
v. Zweigbergk	1864	1889	1906	17	42
Skarstedt	1865	1892	1907	15	42
Ringdahl	1860	1885	1908	23	48
Siöberg	1863	1897	1908	11	45
Jonsson	1861	1887	1908	21 ¹	47
Lokrantz	1867	1896	1909	13	42
Bengtson	1879	1903	1911	8	32
Hederstedt	1870	1899	1911	12	41

¹ Har under något öfver två år av denna tid ej tillhört armén.

En sammanräkning var för sig av tjänstear och levnadsår samt summornas delning med 16 ger till resultat, att berörda bataljonsveterinärer blivit under ifrågavarande tioårsperiod befordrade till regementsveterinär på stat efter i genomsnitt omkring 18 tjänstear och något över 45 levnadsår.

Till motverkande av svarigheterna för fältveterinärkårens rekrytering synes det erforderligt, att ovan anförda olikheter mellan civil veterinär statstjänst och militär veterinär tjänst så långt möjligt utjämnas, och att verkan av ojämnheterna med avseende på befordran inom fältveterinärkåren mildras, vilket icke torde kunna ske på annat sätt än genom, sasom Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i sin meromnämnda skrivelse uttrycker sig, »att avvägbringa en löneförbättring för såväl bataljons- som för regementsveterinärerna, varjämte fältveterinärstipendiaterna torde böra erbjudas ej oväsentligt bättre villkor, än vad nu är fallet».

Svenska fältveterinärsällskapet har länge haft sin uppmärksamhet riktad på den ganska allvarliga olägenhet, berörda förhållande måste anses innebära, och senast den 3 nästlidne februari var denna fråga före till behandling vid sällskapets årsmöte, vilket resulterade uti ett enhälligt beslut att uppdraga åt sällskapets styrelse att på sätt, den kunde finna lämpligt, till Eders Kungl. Maj:ts kännedom bringa de synpunkter vid frågans övervägande, som utan meningsskiljaktighet under diskussionen kommo till uttryck, samt vad som sedermera möjligen kunde inträffa av beskaffenhet att belysa sagda fråga, ävensom göra de framställningar i ärendet, som på grund härav kunde finnas lämpliga.

Vad först angår fältveterinärstipendiaterna så, då på sätt ovan är nämnt, riksdagen höjt arvudet för civil veterinärstipendiat till 1,000 kronor, och fältläkarstipendiat erhållit ett arvode av 1,200 kronor årligen, torde icke något lägre belopp än det förstnämnda böra utgå till fältveterinärstipendiat, varjämte dagavlöningen torde böra höjas till 8 kronor eller lika med den fältläkarstipendiat åtnjuter, enär omkostnaderna för fältveterinärstipendiats uppehälle under förordnande icke kan beräknas lägre än fältläkarstipendiats.

I fråga om bataljonsveterinärerna, synes löneförmånerna böra sättas så, att de innebära en lockelse för fältveterinärstipendiaten till definitivt inträde på den militärveterinära banan. Om löneförmånerna för yngre bataljonsveterinär sättas lika med löjtnants av 1. klass och för äldre bataljonsveterinär lika med kaptens av 2. klass, torde berörda syfte bliva i huvudsak uppnått. Detta förslag förutsätter nämligen att ingen rubbning bör ske uti principen om tvenne löneklasser för bataljonsveterinärer, vilken av Eders Kungl. Maj:ts och riksdagen fastställdes år 1907 och är i överensstämmelse med den för bataljonsläkarna gällande. Det torde också få anses vara med billighet och rättvisa överensstämmande, att bataljonsveterinär vid avskedstagande kan komma i åtnjutande av kaptens av 2. klass pension, då bataljonsläkare kan nå kaptens av 1. klass pension.

Emot detta förslag skulle den invändningen kunna göras, att med kaptens av 2. klass lön bör följa kaptens rang, vilket möjligen åter skulle kunna medföra disciplinära olägenheter, då regementsveterinär endast har kaptens rang. Emellertid synes det icke nödvändigt, att rang åtföljer lön, enär för icke så länge sedan, regementsveterinär hade löjtnants rang, men kaptens av 2. klass lön, och bataljonsveterinär underlöjtnants rang men löjtnants av 2. klass lön.

Vidkommande åter regementsveterinärerna så torde det få anses vara rimligt begärt, att de erhålla kaptens av 1. klass lön, varigenom de uppnå kaptens av 1. klass pension. Med avseende på pension intaga de nämligen för närvarande

en synnerligen ogynnsam ställning i förhållande till såväl officer som läkare och intendent, vilka i motsats till regementsveterinären alla kunna uppnå kaptens av 1. klass pension för att icke omnämna, att ett flertal inom officers-, fältläkar- och intendenturkårerna kunna uppnå än högre pension.

Slutligen vågar Svenska fältveterinärsällskapet i underdånighet erinra om, att riksdagen innevarande år reglerat löneförmånerna för överfältläkaren och fältläkaren i Kungl. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, i ungefärlig överensstämmelse för den förre med den, som innehaves av generalkrigskommissarie och för den senare med den, som innehaves av krigsråd.

Om fältveterinären skulle bibehålla de av honom nu innehavda löneförmånerna, komme han att intaga en synnerligen ogynnsam ställning i förhållande till fältläkaren, med vilken han i avseende på tjänsteställning närmast borde kunna jämföras. Då denne byråchefers löneförmåner numera ställts i jämnhöjd med övriga byråchefers i Arméförvaltningen, synes det därför vara rimligt att även fältveterinärens löneförmåner underkastas omreglering.

På grund av vad sålunda blivit anført, får Svenska fältveterinärsällskapet i underdånighet anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t att med fästat avseende på de synpunkter sällskapet här tillåtit sig anföra, i nåder taga frågan om förbättring av fältveterinärkårens löneförhållanden under omprövning.

Protokollsutdrag utvisande att fältveterinären i Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse icke deltagit i detta ärendes behandling inom Fältveterinärsällskapet bifogas.

Å Svenska Fältveterinärsällskapets vägnar:

Underdånigst

A. G. FLORÉN.

Per Håkansson.

Bil. IV.

K. Lantf. Dept.
Ink. 14 nov. 1912
D. n:r 1275.

Till KONUNGEN.

Genom nådig remiss den 14 augusti 1912 hava Arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande över en av Svenska Fältveterinärsällskapet gjord underdånig framställning om förbättring av militärveterinärernas löneförmåner.

Efter att över denna framställning hava infordrat yttranden från cheferna för samtliga arméfördelningar jämte cheferna för dem underlydande beridna truppförband ävensom från inspektören för kavalleriet och militärbefälhavaren på Gotland, få departementet och sjukvårdsstyrelsen, med överlämnande av dessa yttranden, i underdånighet anföra följande.

Det i den underdåniga framställningen framlagda löneregeringsförslaget innebär, att regementsveterinärerna, vilka enligt nu gällande stater åtnjuta avlöning lika med kaptener av 2. klass, skulle erhålla samma avlöning som kaptener av 1. klass, att bataljonsveterinärerna, vilka enligt vederbörliga stater åtnjuta avlöning såsom löjtnanter av 2. klass, med rätt dock för halva antalet att från anslaget till ökad avlöning för de till tjänsteåldern äldsta bataljonsläkarna och bataljonsveterinärerna utbekomma fyllnad till den avlöning, som tillkommer löjtnant av 1. klass, skulle i staterna uppföras med avlöning såsom löjtnanter av 1. klass, med rätt för halva antalet att efter tjänsteålder uppflyttas till erhållande av avlöning såsom kaptener av 2. klass, samt att fältveterinärstipendiaterna, vilka för närvarande åtnjuta dels årliga arvoden av 600 kronor dels ock dagarvoden under tjänstgöring med 6 kronor till examinerad veterinär och 4 kronor 50 öre till elev vid Veterinärinstitutet, skulle få sina årsarvoden höjda till 1,000 kronor och dagarvoden ökade till 8 kronor.

Arméförvaltningen, som av orsaker, vilka nedan närmare utvecklas, finner en löneroglering för arméns veterinärer vara av behovet påkallad, har vid övervägande av frågan, huru densamma lämpligen bör genomföras, funnit sig böra i första hand taga i övervägande, om i samband med löneförbättringen några ändringar böra ifrågasättas i avseende å organisationen av veterinärvården vid armén eller beträffande veterinärernas tjänstgöringsskyldighet vid truppförbanden.

Några förslag i sådant hänseende hava i allmänhet icke blivit gjorda av de militära myndigheterna.

I tvenne av de avgivna yttrandena hava emellertid framställts förslag, som avse en minskning av antalet veterinärbeställningar vid armén. Chefen för III. arméfördelningen har sålunda, med anledning av ett uttalande av sekundchefen för Livregementets husarer, förordat en utredning i berörda syfte och särskilt framhållit, att det borde beaktas, om icke hovslagareunderofficerarnas utbildning borde

utsträckas till att omfatta biträde vid hästsjukvården. Såsom förutsättning för utredningen har fördelningschefen framhållit nödvändigheten, att en för såväl krigs- som fredsförhållanden tillräckligt utbildad reserv av veterinärer alltid finnes att tillgå för armén. Vidare har militärbefälhavaren på Gottland, på samma gång han tillstyrkt de föreslagna avlöningsförhöjningarna, väckt förslag därom, att med indragning av bataljonsveterinärbeställningarna vid truppförband, där även regementsveterinär finnes, bataljonsveterinärernas tjänster skulle kunna bestridas av därtill utbildade underofficerare, vilka för vinnande av erforderlig kompetens skulle genomgå en utbildningskurs på två år.

För egen del finner Arméförvaltningen sig icke kunna ansluta sig till den framkastade tanken på en eventuell indragning av vissa veterinärbeställningar. Behovet av veterinärer under krigsförhållanden är nämligen så stort, att varje minskning av de fast anställda militärveterinärerna skulle medföra en allvarlig brist på fackutbildade veterinärer. Arméförvaltningen anser det följaktligen ur mobiliseringssynpunkt icke vara tillrådligt att nedbringa dessas antal vid armén.

Även vad fredsförhållandena angår, anser sig Arméförvaltningen böra framhålla, att veterinärtjänstgöringen vid de beridna truppförbanden, sådan den vid tillämpning av 1901 års härordning gestaltat sig, icke torde medgiva någon nedläggning i det för de olika vapenslagen genom härordningsbeslutet avsedda antalet beställningar. I fråga om fältartilleriets truppförband får Arméförvaltningen sålunda erinra därom, att med genomförande av detta härordningsförslag veterinärernas antal ökades med en bataljonsveterinär vid varje regemente. Då genom nådigt brev den 24 mars 1893 stadgats, att bataljonsveterinärbeställningarna vid de äldre fältartilleriregementena vid innehavares avgång skulle indragas, lär det följaktligen vara tydligt, att redan vid tiden för uppgörande av nämnda härordningsförslag den upfattningen vunnit stadga, att endast en veterinär är otillräcklig för upprätthållande av veterinärvården vid ett sådant truppförband. Riktigheten av denna uppfattning anser Arméförvaltningen numera vara ytterligare ådagalagd, sedan hästnumerären vid ifrågasvarande truppförband med genomförande av detta förslag blivit ej obetydligt ökad.

Då vid kavalleriet antalet stamhästar på varje truppförband är större än vid fältartilleriregementena, finner Arméförvaltningen sig icke heller kunna föreslå någon ändring i den nuvarande organisationen, enligt vilken skola finnas två veterinärer vid varje femskvadronsregemente och tre vid vart och ett av kavallerifördelnings regementen.

Den ifrågasatta minskningen av antalet veterinärbeställningar vid armén kan för övrigt av Arméförvaltningen så mycket mindre tillstyrkas, som den av chefen för III. arméfördelningen angivna förutsättningen härför, att en för såväl krigs- som fredsförhållanden alltid tillräckligt utbildad reserv måste finnas att tillgå för armén, saknas.

Denna reserv utgöres nämligen för närvarande av endast 8 veterinärer, som i fredstid äro tjänstgöringsskyldiga under regementsövningarna vart tredje år, samt av 18 veterinärer tjänstgöringsskyldiga i krigstid, ett långt ifrån tillräckligt antal.

Vid bedömande av denna fråga torde även hänsyn böra tagas till det förhållandet, att, när övningarnas bedrivande sker i allt mera fältmässig riktning, veterinärernas tjänstgöring i samma mån måste ökas. För övrigt är det en ej obetydlig undervisning, som veterinärerna måste meddela i olika skolor, vilken

undervisning genom förläggande av hovslagarutbildningen även till kavalleriets truppförband än ytterligare kommer att öka arbetet vid desamma.

Frågan om fältveterinärkårens organisation torde emellertid böra skärskådas ej endast ur den rena militärtjänstens synpunkt.

Det är nämligen av vikt, att veterinärtjänsten ordnas så, att den icke lägger hinder i vägen för militärveterinären att även till en viss grad ägna sig åt enskild veterinärpraktisk verksamhet, såsom hittills varit fallet. Genom sådan verksamhet beredes honom nämligen tillfälle till bättre utbildning och förvärvande av större erfarenhet i veterinärfacket, varigenom han bör vinna i duglighet, ett förhållande, som givetvis måste komma armén tillgodo.

Att vid de större truppförbanden hava endast en veterinär anställd skulle vara nästan liktydigt med att hindra denne från att utöva enskild veterinärverksamhet.

Ett sådant ordnande av saken skulle därför hava såsom en given följd, att militärveterinären måste bygga sin existens uteslutande på av staten erhållna löneförmåner, och då torde man ej kunna stanna vid den föreslagna löneförbättringen, åtminstone icke om armén vill göra anspråk på att kunna förvärva sig väl kvalificerade krafter på detta område.

Vad särskilt beträffar möjligheten att ersätta ett eventuellt minskat antal veterinärer med vissa i hästsjukvård utbildade underofficerare, vill Arméförvaltningen såsom sin bestämda åsikt framhålla, att, även om man kunde tänka sig, att en underofficer kunde erhålla den utbildning, som föreslagits, torde han i alla händelser icke kunna bibringas de kunskaper, som erfordras för att ersätta en veterinär. Någon läroanstalt finnes för övrigt icke för sådan utbildning. Ett genomförande av den av militärbefälhavaren på Gottland ifrågasatta anordningen skulle för övrigt i själva verket innebära en återgång till förhållanden, som till följd av allmän upplysning och vetenskaplig forskning, sedan längre tid övergivits.

På sätt ovan nämnts, har Arméförvaltningen ansett sig även böra taga under överbägande, om och i så fall i vad mån genomförandet av en lönereglering för fältveterinärkåren kan böra föranleda till ändrade bestämmelser ifråga om veterinärernas tjänstgöringsskyldighet vid truppförbanden. I sådant hänseende har chefen för I. arméfördelningen fäst uppmärksamheten på önskvärdheten, att de militära veterinärerna tillförbindas att tillhandagå vederbörande militära befälhavare vid besiktning av kött och fläsk för manskapets proviantering.

Rörande detta krav må erinras därom, att det nu tillkommer regements- (bataljons-) veterinär att biträda regementschefen vid frågor, som röra rationsstater, furageartiklar m. m. eller med andra ord frågor, som röra hästarnas utfodring.

Även om det icke kunde anses orimligt, att i samband med en lönereglering veterinärernas arbete i och för sig bleve ökat, anser emellertid Arméförvaltningen, att ett åläggande för dem att besiktiga artiklar, som äro avsedda för utspisning av manskapet, skulle medföra sådana skyldigheter för dem, som icke lämpligen böra förenas med deras tjänst.

För övrigt läser väl fackmässig kontroll av ifrågavarande proviantartiklar vara lika behövlig vid de många truppförband, där veterinär ej är anställd, och torde detta spörsmål, som länge varit föremål för utredning inom Arméförvaltningen, ej lämpligen böra lösas annat än i hela sin utsträckning. Arméförvalt-

ningen anser alltså denna fråga ej böra i samband med den nu ifrågasatta löne-regleringen giva anledning till ändring i nu gällande bestämmelser.

Då Arméförvaltningen nu övergår till att yttra sig om behovet av en löne-reglering för fältveterinärkåren och om sättet för genomförande av en sådan, vill Arméförvaltningen till en början erinra om, att Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i sin av fältveterinärsällskapet åberopade skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Lantförsvarsdepartementet den 31 december 1909 framhållit, att anledningen till de då befintliga vakanserna bland bataljonsveterinärbeställningarna och fältveterinärstipendiatplatserna vid armén i huvudsak vore att söka uti det förhållandet att de civila veterinärtjänsterna i allmänhet äro förmånligare, varav följer, att utsikterna på den civila banan till en bättre utkomst äro icke oväsentligt större.

Ändring beträffande antalet vakanser till ett bättre hava sedan dess icke ägt rum. Sålunda äro samtliga fältveterinärstipendiatplatser sedan längre tid tillbaka obesatta, och vidare hava fem vakanta bataljonsveterinärbeställningar gång efter annan kungjorts till ansökan, utan att någon sökande anmält sig.

I fråga om regementsveterinärbeställningarna äro dessa visserligen för närvarande besatta, men på grund av små utsikter till extra förtjänst efter förflyttning, särskilt till en del tjänstgöringsorter, vilken förtjänst dock är behöflig för att regementsveterinär, som har familj, skall kunna existera, har konkurrensen om dessa platser under senare tider varit jämförelsevis ringa eller ingen. Så till exempel anmälde sig endast *en* sökande till sist ledigförklarade regementsveterinärbeställning, nämligen den vid samma truppförband anställde bataljonsveterinären, oaktat flera bataljonsveterinärer hade att åberopa längre tjänstetid.

Att fältveterinärstipendiat- och även bataljonsveterinärbeställningarna för närvarande äro mindre eftersökta torde även i viss mån bero på de mindre gynnsamma befordringsförhållanden, som råda inom fältveterinärkåren, i det att regementsveterinärbeställningarna äro till antalet endast 14, under det att bataljonsveterinärbeställningarnas antal är 26, på grund varav det visst icke är uteslutet, att en del bataljonsveterinärer måste falla för åldersgränsen, 58 år, då de få åtnöja sig med den ringa pension, som åtföljer löjtnants av 1. klass lön.

Utsikterna att under nuvarande förhållanden, särskilt på tillfredsställande sätt, kunna rekrytera fältveterinärkåren synas också mörkare än någonsin. De civila befattningarna äro som nämnt mera lockande, och på den grund draga de i alla händelser veterinärkårens bästa krafter till sig.

Dessa missförhållanden torde utvisa behovet av löneförbättringar för militärveterinärerna, vilket sjukvårdsstyrelsen också i sin omförmälda skrivelse framhållit.

Arméförvaltningen, som visserligen i likhet med Svenska fältveterinärsällskapet anser, att såväl fältveterinärstipendiaterna som bataljons- och regementsveterinärerna böra erhålla löneförbättring, har dock en i vissa avseenden från det föreliggande förslaget avvikande åsikt angående sättet för dess genomförande.

Vad först fältveterinärstipendiats förmåner beträffar, synes det nödvändigt, att såväl årsarvodet som dagsarvodet höjas. Fältveterinärsällskapet, som utgår från den oriktiga förutsättningen, att fältläkarstipendiat uppbar ett årligt arvode

av 1,200 kronor i stället för rätteligen 900 kronor, anser, att fältveterinärstipendiat bör avlönas lika med civil veterinärstipendiat eller erhålla 1,000 kronor i årligt arvode. Det synes Arméförvaltningen vara skäligt att höja fältveterinärstipendiats avlöning till samma belopp, som utgår till fältläkarstipendiat, eller till 900 kronor i årligt arvode och 8 kronor i dagarvode.

Genom höjning av årsarvodena skulle betingas en ökning av anslaget till stipendier för fältläkarkåren och veterinärstaten med ($8 \times 300 =$) 2,400 kronor. Då dagarvodena enligt avlöningsreglementet för armén utgår från reseanslaget, skulle även utgifterna från detta anslag givetvis ökas, om sistnämnda arvoden höjas. Reseanslaget är emellertid av förslagsanslags natur, och därför läser någon ökning av anslaget endast av denna grund ej behöva ifrågakomma.

Beträffande bataljonsveterinärernas löneförmåner hava dessa till och med år 1907 utgått med samma belopp som löjtnants av 2:a klass. Genom riksdagens beslut samma år tilldelades emellertid halva antalet bataljonsveterinärer från och med 1908 löneförmåner i likhet med löjtnants av 1:a klass.

Arméförvaltningen anser rekryteringen av dessa beställningar oundgängligen fordra, att bataljonsveterinärs begynnelselönen i enlighet med fältveterinär-sällskapets förslag likställas med löjtnants av 1:a klass, och hemställer Arméförvaltningen följaktligen, att, med upphävande av den nuvarande skillnaden mellan äldre och yngre bataljonsveterinärer, avlöningen för samtliga dessa beställningar i vederbörliga truppförbands stater höjes från det för löjtnant av 2:a klass till det för löjtnant av 1:a klass fastställda belopp. Härigenom kommer att erfordras en ökning av avlöningsanslaget å (26×480 kronor $=$) 12,480 kronor.

Med hänsyn till proportionen mellan bataljons- och regementsveterinärer, varigenom, såsom redan blivit omnämnt, befordringsförhållandena för bataljonsveterinärerna äro mindre gynnsamma, torde det emellertid vara befogat, att dessa beredas ytterligare någon förbättring i löneförmånerna. Detta erfordras särskilt för de fall, då de icke vinna befordran. Bataljonsveterinärerna erhålla nämligen rätt till pension först vid fem års högre ålder än som är bestämd för kompani-officerare, och det synes därför skäligt, att dem beredes sådan avlöning, att deras pension blir högre än innehavares av motsvarande militära beställningar. Emellertid synes denna löneförbättring icke böra ske genom att uppflytta de äldre bataljonsveterinärerna i kaptens av 2:a klass lönegrad, enär deras tjänstgöring med allenast vissa undantag icke torde kunna anses vara av den krävande natur, att så hög avlöning, som sällskapet föreslagit, är berättigad. Den princip för tilldelande av högre avlöning åt vissa bataljonsveterinärer, som nu tillämpas, är i allt fall mindre tilltalande, enär löneförhöjningen därigenom göres beroende av en äldre bataljonsveterinärs avgång, och *en* sådan tjänsteman alltså kan komma i åtnjutande av högre avlöning efter mycket kortare tjänstetid än en annan.

Det torde däremot vara med större rättvisa överensstämmande, att löneförbättringen utgår i form av ålderstillägg efter bestämd tjänstetid och sålunda lika för alla bataljonsveterinärer. Sådant ålderstillägg synes skäligen böra bestämmas till 500 kronor att utgå efter en väl vitsordad tjänstetid av minst 10 år i egenskap av fältveterinärstipendiat och bataljonsveterinär på stat, under förutsättning att i denna tjänstetid inräknas allenast tiden efter det tjänstehavaren vunnit legitimation, och att av tjänstetiden minst 5 år fullgjorts såsom bataljonsveterinär. Bataljonsveterinär, som kvarstår till pensionsåldern, skulle då,

med erhållet ålderstillägg, kunna påräkna en från 1,200 kronor till 1,600 kronor förhöjd pension.

Den ökning av anslaget till ålderstillägg, som vid bifall till Arméförvaltningens nu gjorda förslag skulle erfordras, bör enligt vanliga beräkningsgrunder upptagas till $\frac{26 \times 500}{2} = 6,500$ kronor. Samtidigt kan emellertid anslaget till ökad avlöning för de till tjänsteåldern äldsta bataljonsläkarna och bataljonsveterinärerna minskas med det för de sistnämnda under detta anslag beräknade beloppet eller ($13 \times 480 =$) 6,240 kronor.

Utöver den löneförbättring, som skulle tillkomma samtliga bataljonsveterinärer, erfordras ytterligare sådan för innehavarna av dels bataljonsveterinärbeställningen vid Positionsartilleriregementet dels ock den bataljonsveterinärbeställning vid Fortifikationen, som är avsedd för Svea ingenjörkår och Fälttelegrafkåren. Dessa beställningar äro nämligen avsevärt mera krävande än övriga bataljonsveterinärbeställningar.

Vid det förra truppförbandet uppgår hästtjänstgöringsdagarnas antal till ungefär dubbelt mot vid trängkåren, varjämte undervisning lämnas i ungefärligen samma utsträckning och i liknande skolor, som vid fältartilleriregementena, varest den dock kan uppdelas på två veterinärer. Därjämte torde kunna anföras, att bataljonsveterinären skall deltaga i årligen återkommande marscher och fälttjänstövningar samt företaga så kallade hästmönstringar eller med andra ord tjänstgöra utom förlägningsorten sammanlagt i olika omgångar omkring en månad årligen. Med sådan tjänstgöring minskas tydligtvis möjligheten till enskilt förvärv.

Sedan Svea ingenjörkår och Fälttelegrafkåren numera blivit förlagda till särskilda på icke obetydligt avstånd från varandra belägna etablissemang, har för innehavaren av berörda beställning vid Fortifikationen tjänstgöringen i hög grad ökats, och överstiger väsentligen övriga bataljonsveterinärers.

Det synes därför vara fullt fog för, att innehavarna av ifrågavarande två bataljonsveterinärbeställningar, utom löneförmåner i likhet med övriga bataljonsveterinärer, tilldelas ett särskilt arvode av 500 kronor årligen. Dessa arvoden synas böra upptagas i respektive truppförbands stater och avlöningsanslaget här för ökas med ett belopp av 1,000 kronor.

Angående regementsveterinärernas avlöningsförmåner har fältveterinärsällskapet föreslagit, att desamma skulle likställas med kaptens av 1:a klass.

Detta förslag finner Arméförvaltningen icke kunna tillstyrkas, enär det torde kunna inträffa, att en bataljonsveterinär på grund av särskilda förhållanden kan bliva befördrad till regementsveterinär vid jämförelsevis tidig ålder, såsom ock vid ett par tillfällen förekommit.

I enlighet med vad Arméförvaltningen föreslagit beträffande rätt för bataljonsveterinärerna att komma i åtnjutande av ålderstillägg och särskilt med hänsyn till att pensionsåldern för regementsveterinärerna inträder först vid 60 år eller 10 år senare än för kaptener, anser Arméförvaltningen däremot en löne-reglering för nu ifrågavarande tjänstemän böra genomföras på det sätt, att viss, ej för kort tjänstetid stadgas för uppnående av högre löneförmåner såsom regementsveterinär, och föreslår Arméförvaltningen, att regementsveterinär tillerkännes rätt till två ålderstillägg å 500 kronor vardera, att efter väl vitsordad tjänstgöring utgå: *det första* till den, som varit bataljons- och regementsveterinär

på stat i sammanlagt 15 år, därav minst 5 år såsom regementsveterinär på stat, *samt det andra*, da han varit anställd såsom regementsveterinär i ytterligare fem år. Efter en tjänstetid i beställning såsom bataljons- och regementsveterinär av 20 år skulle salunda regementsveterinär kunna erhålla den högsta lön, som sällskapet föreslagit, och vid uppnådd pensionsålder påräkna en pension lika med den, som tillkommer kapten av 1:a klass. Den ökning av anslaget till ålders-tillägg, som, därest regementsveterinärerna erhålla ålderstillägg enligt Arméförvaltningens nu uppgjorda förslag, skulle erfordras, bör enligt vanliga beräkningsgrunder upptagas till $\frac{14 \times 2 \times 500}{2} = 7,000$ kronor.

Vad slutligen angår den av fältveterinärsällskapet väckta frågan om omreglering av fältveterinärens löneförmåner har Arméförvaltningen redan i underdånig skrivelse den 14 oktober 1912 angående lantförsvarets medelsbehov för år 1913 gjort underdånig framställning om sådan reglering, vadan sällskapets hemställan i berörda hänseende nu icke föranleder till något Arméförvaltningens yttrande.

Under åberopande av vad salunda anförts, får Arméförvaltningen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta förslag om sådana förändringar av militärveterinärernas avlöning,

att fältveterinärstipendiat erhåller i årligt arvode 900 kronor samt i dag-avlöning 8 kronor:

att bataljonsveterinär tillerkännes löjtnants av 1:a klass lön samt dessutom rätt till ett ålderstillägg av 500 kronor, att utgå efter en väl vitsordad tjänstetid av sammanlagt 10 år i egenskap av fältveterinärstipendiat och bataljonsveterinär på stat, under förutsättning att i denna tjänstetid ej inräknas tiden före vunnen legitimation, samt att bataljonsveterinärbeställning på stat innehafts minst 5 år;

att bataljonsveterinären vid Kungl. Positionsartilleriregementet, ävensom den i staten för Fortifikationen uppförda bataljonsveterinären, som avses för tjänstgöring vid Svea ingenjörkår och Fälttelegrafkåren, utom avlöningsförmåner, som ovan för bataljonsveterinärer äro föreslagna, tilldelas särskilda årliga arvoden av 500 kronor;

att regementsveterinär, med bibehållande av sina hittills varande löneförmåner, tillerkännes rätt till två ålderstillägg av 500 kronor vardera, att efter väl vitsordad tjänstgöring utgå, *det första* till den, som varit bataljons- och regementsveterinär på stat under sammanlagt 15 år, därav minst 5 år såsom regementsveterinär på stat, och *det andra*, då han varit anställd såsom regementsveterinär i ytterligare 5 år;

samt att regementsveterinär eller bataljonsveterinär, som vid de ändrade avlöningvillkorens trädande i kraft innehar sådan beställning, skall för åtnjutande av rätt till ålderstillägg enligt förenämnda grunder äga tillgodoräkna sig den tid, han dessförinnan innehaft anställning vid armén.

Remissakten återställs. Stockholm den 7 november 1912.

Underdånigst

A. NETTELBLAD.
P. SCHMIDT.

F. BERGENHOLTZ.
CARL EDV. STERKY.

G. Almgren.

K. Lantf. Dept
Ink. 3 dec. 1912
till D. nr 1275.

Till KONUNGEN.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 14 nästlidne augusti anbefallt Arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse att avgiva underdånigt utlåtande över Svenska Fältveterinärsällskapets underdåniga framställning om förbättring av militärveterinärernas löneförmåner, har Arméförvaltningen, efter att över densamma hava infordrat yttranden från vederbörande militära myndigheter, den 7 dennes avgivit dylikt utlåtande.

Med anledning härav får Svenska Fältveterinärsällskapet, som tagit del av detsamma, i underdånighet anhålla att för Eders Kungl. Maj:t få framlägga sina åsikter beträffande det däri framställda förslaget till ifrågavarande löneförbättring.

Vid en jämförelse mellan Fältveterinärsällskapets förslag och Arméförvaltningens är det först och främst i ögonen fallande, att det förra icke avviker från det för närvarande tillämpade avlöningssystemet för armén, vilket, som känt, väsentligen tillkom med anledning av riksdagens skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 14 maj 1899, vari uttrycktes en önskan om införandet av ett förenklat avlöningssystem för hären, under det att det senare förslaget med dess ålderstillägg och arvoden väcker till liv förhållanden i aflöningshänseende, vilka vid nämnda tidpunkt voro rådande.

Vidare torde det vara uppenbart, att sällskapets förslag ojämförligt säkrare leder till en tillfredsställande rekrytering av fältveterinärkåren. Arméförvaltningens förslag synes svårligen kunna åstadkomma någon nämnvärd förbättring av nu bestående förhållanden, framför allt därför, att det icke gör de befattningar, som möta vid inträdet på den militärveterinära banan tillräckligt lockande.

Beträffande fältveterinärstipendierna synes det sålunda självfallet, att när ett civilt veterinärstipendium uppgår till 1,000 kronor, men ett militärt till allenast 900 kronor, det senare icke kan innebära någon lockelse, även om, såsom nu är fallet, den civila veterinärstipendiaten får åtnöjas med 6 kronor om dagen under tjänstgöring, och den militäre enligt förslaget skulle erhålla 8 kronor, enär för den förra andra faktorer inverka som göra denna skillnad i dagtraktamente mera skenbar än verklig.

Med avseende åter på bataljonsveterinärbefattningarna, har Arméförvaltningen såsom skäl emot, att innehavare därav slutligen skulle kunna uppnå kaptens av 2 klass löneförmåner, anfört, att bataljonsveterinärernas tjänstgöring med allenast vissa undantag icke kunna anses vara av den krävande natur, att så hög avlöning, som sällskapet föreslagit, är berättigad.

Dessa undantag torde vara de tvenne bataljonsveterinärbefattningar, för vilka Arméförvaltningen föreslår arvoden utöver övriga löneförmåner.

Om också Arméförvaltningens åsikt möjligen har fog för sig beträffande bataljonsveterinärerna vid trängkarerna, kan Fältveterinärsällskapet under inga förhållanden dela densamma, då fråga är om bataljonsveterinärerna vid kavalleri- och fältartilleriregementena. Dessas arbete har med åren blivit alltmer krävande i samma mån de militära övningarna förlagts utom garnisonsorterna. Sedan numera hovslagareutbildningen skall äga rum på kavalleriregementena i likhet med vad fallet är på artilleriregementena, torde bataljonsveterinärerna där få ett väsentligt ökat arbete, enär det väl näppeligen kan vara tänkt, att denna synnerligen krävande uppgift skall läggas uteslutande på regementsveterinärerna. Vad åter angår bataljonsveterinärerna vid artilleriregementena, få även de ofta nog, i likhet med vad Arméförvaltningen åberopat för bataljonsveterinärerna vid Positionsartilleriregementet vidkommande, ligga ute på marscher, fälttjänstövningar och hästmönstringar under omkring en månad årligen.

Arméförvaltningen anser i varje fall, att den princip för tilldelande av högre avlöning åt vissa bataljonsveterinärer, som nu tillämpas, är mindre tilltalande, enär löneförhöjningen därigenom göres beroende av en äldre bataljonsveterinärs avgång, och *en* sådan tjänsteman alltså kan komma i åtnjutande av högre avlöning efter mycket kortare tjänstetid än en annan.

Härtill vill sällskapet genmäla, att alldeles samma invändning kan göras i fråga om bataljonsläkarna, och dock har berörda avlöningsprincip för deras vidkommande ånyo vunnit godkännande i den av Eders Kungl. Maj:t med riksdagen nyligen beslutade omorganisationen av fältläkarekåren, enligt vilken de 27 äldsta bataljonsläkarna komma i åtnjutande av kaptens av 1. klass löneförmåner.

I vilket fall som helst har Arméförvaltningen icke motiverat, varför avståndet mellan regementsveterinär och bataljonsveterinär i fråga om lön och pension numera bör ökas med över 50 %, såsom nedanstående uppgifter utvisa:

	Nuvarande		Arméförvaltningens förslag	
	lön (slutlön)	pension	slutlön	pension
Regementsveterinär	2,400	1,920	3,400	2,720
Bataljonsveterinär	1,500	1,200	2,000	1,600
Skillnad	900	720	1,400	1,120

Sällskapet hyser den bestämda mening, att en sådan ökning icke kan av rådande förhållanden motiveras. Å andra sidan torde det vara uppenbart, att det underskattande av bataljonsveterinärernas arbete i arméns tjänst, som synes vara innebörden av Arméförvaltningens förslag till löneförbättring för bataljonsveterinärerna, icke kan uppmuntra till inträde på den militärveterinärens banan.

Vad slutligen regementsveterinärerna angår, har Arméförvaltningen icke kunnat tillstyrka sällskapets förslag, att desamma skulle likställas med kaptens av 1. klass, och som skäl därför har Arméförvaltningen endast anfört, att det torde kunna inträffa, att en bataljonsveterinär på grund av särskilda förhållanden kan bliva befördrad till regementsveterinär vid jämförelsevis tidig ålder, som och vid ett par tillfällen förekommit.

De båda fall, varå härmed torde syftas, återfinnas uti den av Fältveteri-

närsällskapet i dess underdåniga framställning åberopade tabell över till regementsveterinär på stat under åren 1902—1911 utnämnda bataljonsveterinärers födelseår m. m. Med avseende å desamma är det emellertid att märka, att Medicinalstyrelsen respektive denna styrelse och Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse givit äldre bataljonsveterinärer än de utnämnda första forslagsrummet med förord. Sådana fall torde icke ofta återkomma.

Huru som helst har arméförvaltningen låtit undantagsförhållanden vara bestämmande för sin ståndpunkt i denna del av sitt löneförbättringsförslag. Det torde vara tvivel underkastat, huruvida detta är principiellt riktigt i en fråga som den föreliggande, men under antagande att så är, synes konsekvensens fordra att hänsyn bör tagas även till sådana undantag från regeln, som icke tala för Arméförvaltningens förslag.

En blick på ovan berörda tabell ger vid handen att därest Arméförvaltningens förslag under sagda tidsperiod varit gällande, tre regementsveterinärer icke skulle kommit i åtnjutande av det andra ålderstillägget och två av dessa icke heller av det första, då för åtnjutande av ålderstillägg i allmänhet gäller, att detsamma icke får tillträdas, förrän året efter det, varunder den stadgade tjänsteåldern blivit uppnådd. För att regementsveterinär skall kunna komma i åtnjutande av ifrågakvarande båda ålderstillägg, måste han sålunda hava vunnit sin befordran till regementsveterinärtjänst vid senast 52 års ålder. Befordringsförhållandena inom fältveterinärkåren äro emellertid sådana, att med säkerhet icke alla befordringar från bataljonsveterinär till regementsveterinär komma att ske inom den åldersgränsen, varav följderna blir, att icke varje regementsveterinär når den pension, som även Arméförvaltningen anser böra tillkomma dessa tjänstemän. I det föregående har sällskapet utgått ifrån, att ålderstillägg finge tillträdas även under respitår. Skulle detta vara oriktigt, ter sig Arméförvaltningens förslag än ofördelaktigare.

På grund av vad sålunda blivit anfört och då det övervägande flertalet i ärendet hörda militära myndigheter uttalat sig för eller icke haft något att erinra mot sällskapets underdåniga framställning, får Svenska Fältveterinärsällskapet i underdånighet till alla delar vidhålla sitt däri upptagna förslag till förbättring av militärveterinärernas löneförmåner.

Stockholm den 27 november 1912.

På Svenska Fältveterinärsällskapets vägnar:

Underdånigst:

A. G. FLORÉN.

Ordförande.

Per Håkansson.

Sekreterare.

Svenska Fältveterinärsällskapet, i anledning av Arméförvaltningens underdåniga yttrande över sällskapets underdåniga hemställan om förbättring av militärveterinärernas löneförmåner.

*Bil. VI.**Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Lantförsvarsdepartementet.*

För utredande av frågan angående arméns hovslagarepersonals avlöning m. m. få de tillkallade veterinärsakkunnige härmed vördsamt anhålla, att genom Statsrådets bemedling få från samtliga kavalleri- och artilleriregementen nedanstående frågor besvarade.

I. Är antalet på stat varande hovslagarpersonal tillräcklig för att i avseende på hovbeslaget hålla regementets häststyrka i dugligt skick?

II. Hur sker uttagningen av det i vederbörlig ordning bestämda antalet elever till hovslagarskolans genomgående? Hava därtill lämpliga volontärer frivilligt anmält sig i erforderligt antal?

III. Vid vilket stadium av den militära utbildningen bör utbildningen i hovbeslagsyrket vidtaga, om hänsyn tages till såväl hovbeslagets krav som till de militära fordringarna på bibringande av allmän soldatuppfostran?

IV. Är utbildning av hovslagare inom regementet eller i på annat sätt upprättade skolor att föredraga?

V. Är den gällande uppdelningen av hovslagarpersonalen i de militära graderna lämplig, eller är annan önskvärd? Exempelvis: 1 underofficer, 1 à 2 underbefäl och resten menige?

VI. Äro de nuvarande avlönings- och naturaförmånerna väl avvägda för att i konkurrensen med den civila arbetsmarknaden på regementets ståndort tillförsäkra detsamma att få behålla sina utbildade hovslagare så länge att deras yrkesskicklighet bäst kommer regementet till godo? Om så icke är a) huru hava bristerna visat sig: vakanser och deras utsträckning, brist på fullt dugliga hovslagare m. m. under åren 1913, 1914 och 1915?, b) vilka avlöningsförmåner anses i så fall erforderliga?

Stockholm den 22 augusti 1915.

Å sakkunnigas vägnar

GÖSTA TAMM.

Ordförande

Gerh. Forssell.